

Resource: Termini muhimu (unfoldingWord)

License Information

Termini muhimu (unfoldingWord) (Swahili) is based on: unfoldingWord® Translation Words, [unfoldingWord](#), 2022, which is licensed under a [CC BY-SA 4.0 license](#).

This PDF version is provided under the same license.

Termini muhimu (unfoldigWord)

K

Kabidhi, Kabila, Kaburi, Kadeshi, Kaini, Kaisari, Kaisaria, Kalebu, Kama, Kamanda, Kamata, kame, Kamili, Kana, Kanaani, kanisa, kanzu, Kapernaumu, Karamu, Karamu ya Bwana, Karmeli, Kataa, Katika Kristo, Kaya, Kayafa, Kazi, Kedari, Kedeshi, Kemea, Kiapo, Kiatu cha wazi, Kiburi-Hisia za chanya, Kifalme, kifungo, Kifuniko cha Upatanisho, Kigiriki, Kikundi cha Watu, Kilikia, Kimbilio, Kimungu, Kinachochukiza, Kinara, Kinubi, Kinyesi, Kinywajji Chenye Kileo Kikali, Kipindi cha wakati, Kipro, Kirene, Kiri, Kisima, Kitabu cha Maisha, Kiti cha miguu, Kitu cha aibu, Kiumbe, Kizazi, Kizazi-Kundi la Wazao, Kizazi-Watu Wanaoishi Wakati Mmoja, Kizingiti, Kodi, Kodi, Kolosai, Komamanga, Komboa, Kondoo, Kora, Koreshi, Korintho, Kornelio, Kosa, Krete, Kristo, Kuabudu, Kuasi, Kuchinja, Kuchukua mimba, Kudanganya, Kudhihaki, Kuelewa, Kufa, Kufanya Mtumwa, Kufuru, Kufuru, Kufuzu, kuhani, Kuhani Mkuu, Kuharibu, Kuinua, Kuita kwa Jina, Kuitwa ili Kuwaita, Kujidhibiti, Kujitolea, Kujitolea, Kukanyaga, Kukatisha tamaa, Kukubali, Kula, Kula, Kulewa, Kulipiza kisasi, Kumi na wawili, Kumiliki, Kundi, Kuning'inia, Kunyakuliwa, Kunyenyekeea, Kuokota, Kuomba, Kuombea, Kupita, Kupora, Kura, Kurithi, Kusaliti, Kushii, Kusudia, Kutengwa, Kutesa, Kutesa, Kuteua, Kuteua mapema, Kuweka wakfu, Kuzaliwa mara ya pili, kuzimu, Kuzingira

(Tazama pia: chagua, Samwelii, Sauli (OT))

Kabidhi

Uhalisia:

Neno "kabidhi" au "kupewa" linamaanisha kumteua mtu kufanya kazi maalum au kuamua kwamba kitu kitolewe kwa mtu mmoja au zaidi.

- Nabii Samwelii alitabiri kwamba Mfalme Sauli angewachagua vijana bora wa Israeli kuhudumu katika jeshi.
- Mose "aliwapa" kila moja ya makabila kumi na mawili ya Israeli sehemu ya ardhi ya Kanaani ili waishi hapo.
- Katika sheria ya Agano la Kale, makabila fulani ya Israeli yalikuwa na jukumu la kutumikia kama makuhani, wasanii, waimbaji, na wajenzi.
- Kulingana na muktadha, "kabidhi" inaweza kutafsiriwa kama "toa," "teua," au "chagua kwa kazi fulani."
- Neno "kupewa" linaweza kutafsiriwa kama "kuteuliwa" au "kupewa jukumu."

(Jinsi ya kutafsiri: Tafsiri ya Majina)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 6:48](#)
- [Danieli 12:13](#)
- [Yeremia 43:11](#)
- [Yoshua 18:2](#)
- [Hesabu 4:27-28](#)
- [Zaburi 78:55](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2506, H3335, H4487, H4941, H5157, H5307, H5414, H5596, H5975, H6485, H7760, G33070

Kabila

Ufafanuzi:

Kabila ni kundi la watu ambao wanatokana na babu mmoja.

- Watu kutoka kabila moja kawaida pia hushiriki lugha na utamaduni mmoja.
- Kwenye Agano la Kale, Mungu aliwagawanya watu wa Israeli katika makabila kumi na mawili. Kila kabila lilitokana na mwana au mjukuu wa Yakobo.
- Kabila ni ndogo kuliko taifa, lakini kubwa kuliko ukoo.

(Tazama pia: kabila, taifa, kikundi cha watu, makabila kumi na mawili ya Israeli)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Samweli 10:19](#)
- [2 Wafalme 17:16–18](#)
- [Mwanzo 25:16](#)
- [Mwanzo 49:17](#)
- [Luka 2:36–38](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0523, H4294, H7625, H7626, G14290, G54430

Kaburi

Ufafanuzi:

Maneno "kaburi" na "eneo la kaburi" yanarejelea mahali ambapo watu huweka mwili wa mtu aliyekufa. "Mahali pa maziko" ni neno la jumla zaidi linalorejelea hili pia.

- Wayahudi wakati mwingine walitumia mapango ya asili kama makaburi, na wakati mwingine walichimba mapango kwenye mwamba kando ya kilima.
- Katika nyakati za Agano Jipya, ilikuwa kawaida kusongesha jiwe kubwa na zito mbele ya mlango wa kaburi ili kulifunga.
- Ikiwa lugha lengwa neno kaburi linaweza tu kumaanisha shimo ambalo mwili umewekwa chini ya ardhi, njia nyingine za kutafsiri hii zinaweza kujumuisha "pango" au "shimo" katika upande wa kilima."
- Maneno "kaburi" mara nyingi hutumiwa kwa ujumla na kwa mfano kurejelea hali ya kuwa mfu au mahali ambapo roho za watu waliokufa zipo.

(Tazama pia: zika, kifo)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 2:29–31](#)
- [Mwanzo 23:6](#)
- [Mwanzo 50:5](#)
- [Yohana 19:41](#)
- [Luka 23:53](#)
- [Marko 5:1–2](#)
- [Mathayo 27:53](#)
- [Warumi 3:13](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **32:4** Adamu aliishi kati ya **makaburi** katika eneo hilo.
- **37:6** Yesu aliwauliza, “Mmemweka wapi Lazaro?” Wakamwambia, “Katika **kaburi**. Njoo uone.”
- **37:7** **Kaburi** lilikuwa pango lenye jiwe lililovingirishwa mbele ya ufunguzi wake.
- **40:9** Kisha Yosefu na Nikodemo, viongozi wawili wa Kiyahudi waliomwamini Yesu kuwa Masihi, walimwomba Pilato mwili wa Yesu. Walifunga mwili wake kwa kitambaa na kuuweka katika **kaburi** lililochongwa kwenye mwamba. Kisha wakavingirisha jiwe kubwa mbele ya **kaburi** ili kufunga mlango.
- **41:4** Yeye (malaika) aliondoa jiwe lililokuwa limefunika mlango wa **kaburi** na kuketi juu yake. Askari waliokuwa wakilinda **kaburi** waliogopa sana na wakaanguka chini kama watu waliokufa.

- **41:5** Wanawake walipofika kwenye **kaburi**, malaika aliwaambia, "Msioope. Yesu hayupo hapa. Amefufuka kutoka kwa wafu, kama alivyosema angefanya! Angalieni ndani ya **kaburi** na muone." Wanawake waliangalia ndani ya **kaburi** na kuona mahali ambapo mwili wa Yesu ulikuwa umewekwa. Mwili wake haukuwepo!

Data ya Neno:

- Strong: H1430, H6900, H6913, H7585, H7845, G34180, G34190, G50280

Kadeshi

Uhalisia:

Majina Kadeshi, Kadeshi-Barnea, na Meriba Kadeshi yote yanarejelea mji muhimu katika historia ya Israeli uliokuwa katika sehemu ya kusini ya Israeli, karibu na eneo la Edomu.

- Mji wa Kadeshi ulikuwa chemichemi, mahali palipokuwa na maji na udongo wenye rutuba katikati ya jangwa lililoitwa Zini.
- Mose alituma wapelelezi kumi na wawili kwenda katika nchi ya Kanaani kutoka Kadeshi Barnea.
- Waisraeli pia walipiga kambi huko Kadeshi wakati wa kutangatanga jangwani.
- Kadeshi Barinea ni mahali ambapo Miriamu alifariki.
- Ilikuwa pale Meriba Kadeshi ambapo Mose alikosa kumtii Mungu kwa kupiga mwamba ili kupata maji kwa ajili ya Waisraeli, badala ya kuzungumza na mwamba kama Mungu alivyomwagiza afanye.
- Jina "Kadeshi" linatokana na neno la Kiebrania linalomaanisha "takatifu" au "lililotengwa."

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina ya Watu)

(Tazama pia: jangwa, Edomu, mahali patakatifu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ezekiel 48:28](#)
- [Mwanzo 14:7-9](#)
- [Mwanzo 16:14](#)
- [Mwanzo 20:1-3](#)
- [Yoshua 10:40-41](#)
- [Hesabu 20:1](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4809, H6946, H6947

Kaini

Uhalisia:

Kaini na mdogo wake Habilii walikuwa watoto wa kwanza wa Adamu na Hawa waliotajwa katika Biblia.

- Kaini alikuwa mkulima wa mazao ya chakula, wakati Habilii alikuwa mchungaji wa kondoo.
- Kaini alimuua kaka yake Habilii kutokana na wivu kwa sababu Mungu alikubali dhabihu ya Habilii lakini hakukubali dhabihu ya Kaini.
- Kama adhabu, Mungu alimfukuza kutoka Edeni na kumwambia kwamba ardhi haitazaa mazao tena kwa ajili yake.
- Mungu aliweka alama kwenye paji la uso la Kaini kama ishara kwamba angemlinda asiuwawe na watu wengine alipokuwa akizunguka.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina ya Watu)

(Tazama pia: Adamu, sadaka)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 3:12](#)
- [Mwanzo 4:2](#)
- [Mwanzo 4:9](#)
- [Mwanzo 4:15](#)
- [Waebriana 11:4](#)
- [Yuda 1:11](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H7014, G25350

Kaisari*Uhalisia:*

Neno "Kaisari" lilikuwa jina au cheo kilichotumiwa na watawala wengi wa Dola la Kirumi. Katika Biblia, jina hili linarejelea watawala watatu tofauti wa Kirumi.

- Mtawala wa kwanza wa Kirumi aliyeitwa Kaisari alikuwa "Kaisari Augusto," ambaye alikuwa akitawala wakati Yesu alipozaliwa.
- Kama miaka thelathini baadaye, wakati Yohana Mbatizaji alipokuwa akihubiri, Tiberio Kaisari alikuwa mtawala wa Dola la Kirumi.
- Tiberio Kaisari alikuwa bado anatawala Rumi wakati Yesu alipowaambia watu wamlipie Kaisari kile kinachomstahili na kumpa Mungu kile kinachomstahili.
- Wakati Paulo alipokata rufaa kwa Kaisari, hii ilirejelea mfalme wa Kirumi, Nero, ambaye pia alikuwa na jina "Kaisari."
- Wakati "Kaisari" inapotumika peke yake kama cheo, inaweza pia kutafsiriwa kama: "Mfalme" au "Mtawala wa Kirumi."
- Kwenye majina kama Kaisari Augusto au Tiberio Kaisari, "Kaisari" inaweza kuandikwa karibu na jinsi lugha ya kitaifa inavyoandika.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: mfalme, Paulo, Rumi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 25:6](#)
- [Luka 2:1](#)
- [Luka 20:23-24](#)
- [Luka 23:2](#)
- [Marko 12:13-15](#)
- [Mathayo 22:17](#)
- [Wafilipi 4:22](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G25410

Kaisaria

Uhalisia:

Kaisaria ulikuwa mji muhimu kwenye pwani ya Bahari ya Mediterania, takriban kilomita 39 Kusini mwa Mlima Karmeli. Kaisaria Filipi ilikuwa mji ulioko kaskazini-mashariki mwa Israeli, karibu na Mlima Hermoni.

- Miji hii ilipewa majina kwa heshima ya Kaisari waliotawala himaya ya Kirumi.
- Kaisaria ya pwani ikawa mji mkuu wa jimbo la Kirumi la Yudea karibu na wakati wa kuzaliwa kwa Yesu.
- Mtume Petro alihubiri kwanza kwa watu wa Mataifa huko Kaisaria.
- Paulo alisafiri kutoka Kaisaria hadi Tarso na pia alipita katika mji huu katika safari zake mbili za umisionari.
- Yesu na wanafunzi wake walisaferi katika eneo linalozunguka Kaisaria Filippi huko Syria. Miji yote miwili ilipewa jina baada ya Herode Filipi.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Kaisari, Mataifa, bahari, Karmeli, Mlima Hermoni, Rumi, Tarso)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 9:30](#)
- [Matendo 10:1-2](#)
- [Matendo 25:1](#)
- [Matendo 25:14](#)
- [Marko 8:27](#)
- [Mathayo 16:13-16](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G25420, G53760

Kalebu

Uhalisia:

Kalebu alikuwa mmoja wa wapelelezi kumi na wawili wa Waisraeli ambao Mose aliwatuma kuchunguza nchi ya Kanaani.

- Yeye na Yoshua waliwaambia watu wamuamini Mungu ili awasaidie kuwashinda Wakanaani.
- Yoshua na Kalebu walikuwa wanaume pekee wa kizazi chao waliokubaliwa kuingia katika Nchi ya Ahadi ya Kanaani.
- Kalebu aliomba ardhi ya Hebron apewe yeye na familia yake. Alijua kwamba Mungu angemsaidia kuwashinda wale waliokuwa wakiishi huko.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Hebron, Yoshua)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 4:13](#)

[Yoshua 14:6-7](#)

- [Waamuzi 1:12](#)
- [Hesabu 32:10-12](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **14:4** Wakati Waisraeli walipofika kwenye ukingo wa Kanaani, Mose alichagua wanaume kumi na wawili, mmoja kutoka kila kabile la Israeli. Aliwapa wanaume hao maagizo ya kwenda kuipeleleza nchi na kuona jinsi ilivyo.
- **14:6** Mara moja **Kalebu** na Yoshua, wale wapelelezi wengine wawili, walisema, "Ni kweli kwamba watu wa Kanaani ni warefu na wenye nguvu, lakini tunaweza kuwashinda kwa hakika! Mungu atapigana kwa ajili yetu!"
- **14:8** "Isipokuwa Yoshua na **Kalebu**, kila mtu mwenye umri wa miaka ishirini au zaidi atakufa huko na kamwe hataingia katika Nchi ya Ahadi."

Ili waweze kuishi kwa amani katika ardhi hiyo.

Data ya Neno:

- Strong's: H3612, H3614

Kama

Ufanuzi:

Maneno "kama" na "ufanano" yanarejelea kitu kuwa sawa na, au kufanana na, kitu kingine.

- Neno "kama" pia mara nyingi hutumiwa katika maelezo ya mfano yanayoitwa "tashbihi" ambapo kitu kinalinganishwa na kitu kingine, kwa kawaida kikionyesha sifa inayofanana. Kwa mfano, "nguo zake ziliangaza kama jua" na "sauti ilinguruma kama radi." (Tazama: Tashbihi)
- Kuwa "kama" au "sauti kama" au "kuonekana kama" kitu au mtu inamaanisha kuwa na sifa zinazofanana na kitu au mtu anayelinganishwa.
- Watu waliumbwa kwa "mfano" wa Mungu, yaani, kwa "sura" yake. Hii inamaanisha kwamba wana sifa au tabia ambazo ni "kama" au "sawa na" sifa ambazo Mungu anazo, kama vile uwezo wa kufikiri, kuhisi, na kuwasiliana.
- Kuwa na "mfano wa" kitu au mtu inamaanisha kuwa na sifa zinazofanana na kitu au mtu huyo.

Mapendelezo ya Tafsiri

- Kwenye muktadha fulani, usemi "mfano wa" unaweza kutafsiriwa kama "kile kilichoonekana kama" au "kile kilichoonekana kuwa."
- Usemi "katika mfano wa kifo chake" unaweza kutafsiriwa kama "kushiriki katika uzoefu wa kifo chake" au "kana kwamba unashuhudia kifo chake pamoja naye."
- Usemi "katika mfano wa mwili wa mwenye/yenye dhambi" unaweza kutafsiriwa kama "kuwa kama mwanadamu mwenye/yenye dhambi" au "kuwa mwanadamu." Hakikisha tafsiri ya usemi huu haionekani kama Yesu alikuwa mwenye/yenye dhambi.
- "Kwa mfano wake mwenyewe" inaweza pia kutafsiriwa kama "kuwa kama yeye" au "kuwa na sifa nyingi sawa na alizonazo."

- Usemi "mfano wa picha ya Mtu anayeharibika, ya ndege, ya wanyama wenyе miguu minne na ya vitu vinavyotambaa" unawenza kutafsiriwa kama "sanamu zilizotengenezwa kuonekana kama wanadamu wanaoharibika, au wanyama, kama vile ndege, wanyama, na vitu vidogo vinavyotambaa."

(Tazama pia: mnyama, mwili, Mfano (wa Mungu), picha, angamia)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ezekieli 1:5](#)
- [Marko 8:24](#)
- [Mathayo 17:2](#)
- [Mathayo 18:3](#)
- [Zaburi 73:5](#)
- [Ufunuo 1:12-13](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1823, H8403, H8544, G15030, G15040, G25090, G25310, G25960, G36640, G36650, G36660, G36670, G36680, G36690, G36970, G48330, G51080, G56130, G56150, G56160, G56180, G56190

Kamanda

Ufanuzi:

Neno "kamanda" linamaanisha kiongozi wa jeshi anayewajibika kuongoza na kuamuru kikundi fulani cha wanajeshi.

- Kamanda anawenza kuwa na jukumu la kuongoza kikundi kidogo cha wanajeshi au kikundi kikubwa, kama vile cha watu elfu moja.
- Neno hili pia linatumika kumrejelea Mungu kama mkuu wa majeshi ya malaika.
- Njia nyingine za kutafsiri "kamanda" zinawenza kujumuisha "kiongozi," "nahodha," au "afisa."
- Neno "kuamuru" jeshi linaweza kutafsiriwa kama "kuongoza" au "kuwa na jukumu la jeshi."

(Tazama pia: amri, mtawala, senturioni)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 11:4-6](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 11:11-12](#)
- [Danieli 2:14](#)
- [Marko 6:21-22](#)
- [Mithali 6:7](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2710, H2951, H1169, H4929, H5057, H6346, H7101, H7262, H7218, H7227, H7229, H7990, H8269, G55060

Kamata

kamata, Kukamatwa, kukamata

Ufanuzi:

Neno "kamata" linamaanisha kuchukua au kushika mtu au kitu kwa nguvu. Pia linaweza kumaanisha kumshinda na kumdhibiti mtu.

- Wakati jiji lilipotekwa kwa njia ya nguvu za kijeshi, wanajeshi wangekamata mali ya thamani ya watu waliowashinda.
- Inapotumiwa kwa njia ya mfano, mtu anaweza kuelezewa kama "amekumbwa na hofu." Hii inamaanisha kwamba mtu huyo alishikwa ghafla na "hofu." Ikiwa mtu "amekumbwa na hofu" inaweza pia kusemwa kwamba mtu huyo "ghafla alihisi hofu kubwa."
- Kuhusu maumivu ya uchungu yanayomkumba mwanamke, maana ni kwamba maumivu hayo ni ya ghafla na yenye nguvu. Hii inaweza kutafsiriwa kwa kusema kwamba maumivu hayo "yanamshinda" au "yanamjia ghafla" mwanamke.
- Neno hili linawenza pia kutafsiriwa kama 'chukua udhibiti wa' au 'chukua ghafla' au 'shika.'
- Usemi "alimkamata na kulala naye" unaweza kutafsiriwa kama "alimlazimisha" au "alimdhulumu" au "alimnyanyasa." Hakikisha tafsiri ya dhana hii inakubalika.

(Tazama: usemi wa kuficha)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 16:19–21](#)
- [Kutoka 15:14](#)
- [Yohana 10:37–39](#)
- [Luka 8:29](#)
- [Matayo 26:48](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0270, H1497, H2388, H3027, H3920, H3947, H4672, H5377, H5860, H6031, H7760, H8610, G07240, G19490, G26380, G29020, G29830, G48150, G48840

kame

Ufafanuzi:

Kuwa "kame" kunamaanisha kutokuwa na uwezo wa kuzaa au kutoa matunda.

- Udongo au ardhi isiyo na rutuba haiwezi kustawisha mimea yoyote.
- Mwanamke ambaye ni tasa ni yule ambaye hawezি kushika mimba au kuzaa mtoto kwa njia ya kawaida.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Wakati "kame" inapotumika kurejelea ardhi, inaweza kutafsiriwa kama "isiyo na rutuba," "isiyozaa," au "bila mimea."
- Inapohusu mwanamke tasa, inaweza kumaanisha "asiye na watoto," "asiyeweza kuzaa watoto," au "asiyeweza kushika mimba."

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Samweli 2:5](#)
- [Wagalatia 4:27](#)
- [Mwanzo 11:30](#)
- [Ayubu 3:7](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4420, H6115, H6135, H6723, H7921, G06920, G47230

Kamili

Ufafanuzi:

Kwenye Agano Jipya, neno "mkamilifu" linamaanisha kuwa na ukomavu katika maisha yetu ya Kikristo. Kukamilisha kitu kunamaanisha kufanya kazi juu yake hadi kiwe bora na bila dosari. Dhabihu za Agano la Kale zilihitajika kuwa "kamili" au "timilifu," yaani, bila dosari.

- Kuwa mkamilifu na kukomaa maana yake Mkristo ni mtiifu, si asiye na dhambi.
- Neno "kamilifu" pia lina maana ya kuwa "kamili" au "zima."
- Kitabu cha Agano Jipy cha Yakobo kinasema kwamba kuvumilia majaribu kutazalisha ukamilifu na ukomavu kwa mwamini.
- Wakristo wanaposoma Biblia na kuitii, watakuwa wakamilifu zaidi kiroho na kukomaa kwa sababu watafanana zaidi kama Kristo katika tabia zao.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Neno hili linawenza kutafsiriwa kama "bila dosari" au "bila kosa" au "isiyo na dosari" au "bila kasoro" au "kutokuwa na kasoro yoyote."

(Tazama pia: dosari)

Marejeleo ya Biblia:

- [Waebrania 12:2](#)
- [Yakobo 3:2](#)
- [Mathayo 5:46-48](#)
- [Zaburi 19:7-8](#)

Neno Data:

- Strong's: H3632, H3634, H4359, H8003, H8503, H8537, H8549, H8552, G01990, G26750, G26760, G36470, G50460, G50470, G50480, G50500

Kana

Ufafanuzi:

Kana ilikuwa kijiji au mji katika jimbo la Galilaya, likiwa takriban maili tisa kaskazini mwa Nazareti.

- Kana ilikuwa mji wa asili wa Nathanaeli, mmoja wa Mitume Kumi na Wawili.
- Yesu alihudhuria karamu ya harusi huko Kana na alifanya muujiza wake wa kwanza kwa kubadilisha maji kuwa divai.
- Baada ya muda fulani, Yesu alirudi Kana na kukutana na afisa kutoka Kapernaumu ambaye aliomba Yesu amponye mwanawе.

(Tazama pia: Kapernaumu, Galilaya, Mitume Kumi na Wawili)

Marejeleo ya Biblia:

- [Yohana 2:1-2](#)
- [Yohana 4:46-47](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G25800

Kanaani

Uhalisia:

Kanaani alikuwa mwana wa Hamu, ambaye alikuwa mmoja wa wana wa Nohu. Wakanani walikuwa wazao wa Kanaani.

- Neno "Kanaani" au "nchi ya Kanaani" pia lilirejelea eneo la ardhi kati ya Mto wa Yordani na Bahari la Mediterania. Ilienea Kusini hadi mpaka wa Misri na kaskazini hadi mpaka wa Syria.
- Ardhi hii ilikaliwa na Wakanaani, pamoja na makundi mengine kadhaa ya watu.
- Mungu aliahidi kutoa nchi ya Kanaani kwa Abrahamu na kizazi chake, Waisraeli.

(Mapendelezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Hamu, Nchi ya Ahadi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 13:19–20](#)
- [Kutoka 3:7–8](#)
- [Mwanzo 9:18](#)
- [Mwanzo 10:19–20](#)
- [Mwanzo 13:7](#)
- [Mwanzo 47:2](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **4:5** Yeye (Abramu) alichukua mke wake, Sarai, pamoja na watumishi wake wote na kila kitu alichomiliki na akaenda kwenye nchi Mungu aliyomwonyesha, nchi ya **Kanaani**.
- **4:6** Wakati Abramu alipofika **Kanaani** Mungu alisema, "Tazama kote unakoangalia. Nitakupa wewe na wazao wako nchi yote unayoiona kama urithi."
- **4:9** "Nawapa ardhi ya **Kanaani** kwa wazao wako."
- **5:3** "Nitakupa wewe na wazao wako nchi ya **Kanaani** kama milki yao na nitakuwa Mungu wao milele."
- **7:8** Baada ya miaka ishirini mbali na nyumbani kwake huko **Kanaani**, Yakobo alirudi huko na familia yake, watumishi wake, na makundi yake yote ya wanyama.

Data ya Neno:

- Strong's: H3667, H3669, G54780

- Neno hili linamaanisha mkusanyiko au jumuiko la watu amba walikuwa "walioitwa" kutoka kwa umma kwa ujumla ili kukutana pamoja kwa kusudi maalum.
- Mara nyingi waumini katika mji fulani wangekutana pamoja nyumbani kwa mtu ili kusali pamoja na kusikia na kujadili maandiko. Makanisa haya ya eneo hilo yalikuwa yanapewa jina la mji kama vile "kanisa la Efeso."
- Kwenye Biblia, "kanisa" haimaanishi jengo.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno "kanisa" linaweza kutafsiriwa kama "kukusanyika pamoja" au "mkusanyiko" au "kusanyiko" au "wale wanaokutana pamoja."
- Neno au kifungu cha maneno kinachotumika kutafsiri neno hili kinapaswa pia kuweza kurejelea waumini wote, siyo kundi dogo tu.
- Hakikisha kwamba tafsiri ya "kanisa" hairejelei tu jengo.
- Neno linalotumika kutafsiri "mkusanyiko" katika Agano la Kale linaweza pia kutumika kutafsiri neno hili.
- Pia fikiria jinsi inavyotafsiriwa katika tafsiri ya Biblia ya eneo au kitaifa. (Tazama: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana.)

(Tazama pia: mkusanyiko, amini, Mkristo)

kanisa

Ufanuzi:

Kwenye Agano Jipyaa, neno "kanisa" linarejelea watu wote wanaomwamini Yesu. Wakati mwingine "kanisa" linarejelea sehemu ya kundi kubwa ambalo hukutana mara kwa mara mahali fulani, kama vile "kanisa huko Efeso."

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 5:12](#)
- [1 Wathesalonike 2:14](#)
- [1 Timotheo 3:5](#)
- [Matendo 9:31](#)
- [Matendo 14:23](#)
- [Matendo 15:41](#)
- [Wakolosai 4:15](#)
- [Waefeso 5:23](#)
- [Mathayo 16:18](#)
- [Wafilipi 4:15](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **43:12** Takriban watu 3,000 waliamini kile Petro alisema na wakawa wanafunzi wa Yesu. Walibatizwa na wakawa sehemu ya **kanisa** huko Yerusalem.
- **46:9** Watu wengi katika Antiokia hawakuwa Wayahudi, lakini kwa mara ya kwanza, wengi wao pia wakawa waumini. Barnaba na Sauli walikwenda huko kuwafundisha waumini wapya zaidi kuhusu Yesu na kuimarisha **kanisa**.
- **46:10** Kwa hiyo **kanisa** huko Antiokia liliwaombea Barnaba na Sauli na kuwawekea mikono yao. Kisha waliwatuma waende kuhubiri Habari Njema za Yesu katika maeneo mengine mengi.
- **47:13** Habari Njema ya Yesu iliendelea kuenea, na **kanisa** iliendelea kukua.
- **50:1** Kwa karibu miaka 2,000, watu wengi zaidi duniani kote wamekuwa wakisikia Habari Njema kuhusu Yesu Masihi. **Kanisa** limekuwa likikua.

Data ya Neno:

- Strong's: G15770

kanzu

Ufafanuzi:

Kwenye Biblia, neno "kanzu" lilirejelea vazi lililovaliwa karibu na ngozi, chini ya mavazi mengine.

- Kanzu ilifika kutoka mabegani hadi kiunoni au magotini na mara nyingi ilivaliwa na mkanda. Kanzu zilizovaliwa na watu matajiri wakati mwingine ziliwu na mikono na zilifika hadi vifundoni.
- Kaniki ziliwu za ngozi, kitambaa cha nywele, sufu, au kitani, na zilivaliwa na wanaume na wanawake.
- Kanzu kawaida ilivaliwa chini ya vazi refu zaidi, kama vile toga au joho la nje. Katika hali ya hewa ya joto kanzu wakati mwingine ilivaliwa bila vazi la nje.
- Neno hili linaweza kutafsiriwa kama "shati refu" au "nguo ya ndani ndefu" au "vazi linalofanana na shati." Pia linaweza kuandikwa kwa njia inayofanana na "kanzu," na maeleo ya kueleza aina ya vazi lililokuwa.

(Tazama pia: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana)

(Tazama Pia: joho)

Marejeleo ya Biblia:

- [Danieli 3:21-23](#)
- [Isaya 22:21](#)
- [Mambo ya Walawi 8:12-13](#)
- [Luka 3:11](#)
- [Marko 6:7-9](#)
- [Mathayo 10:10](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2243, H3801, H6361, G55090

Kapernaumu

Uhalisia:

Kapernaumu ilikuwa kijiji cha uvuvi kwenye pwani ya kaskazini magharibi ya Bahari ya Galilaya.

- Yesu aliishi Kapernaumu kila alipokuwa akifundisha Galilaya.
- Wanafunzi wake kadhaa walitoka Kapernaumu.
- Yesu pia alifanya miujiza mingi katika mji huu, ikiwa ni pamoja na kumfufua msichana aliyekufa.
- Kapernaumu ilikuwa mojawapo ya miji mitatu ambayo Yesu aliikemea hadharani kwa sababu watu wake walimkataa na hawakuamini ujumbe wake. Aliwaonya kwamba Mungu angewahukumu kwa kutoamini kwao.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Galilaya, Bahari ya Galilaya)

Marejeleo ya Biblia:

- [Yohana 2:12](#)
- [Luka 4:31](#)
- [Luka 7:1](#)
- [Marko 1:21](#)
- [Marko 2:2](#)
- [Mathayo 4:12-13](#)
- [Mathayo 17:24-25](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G25840

Karamu

Ufafanuzi:

Karamu ni mlo mkubwa na rasmi ambao kwa kawaida hujumuisha kozi kadhaa za chakula.

- Katika nyakati za kale, wafalme mara nyingi walikuwa wakitoa karamu za chakula ili kuwaburudisha viongozi wa kisiasa na wageni wengine muhimu.
- Hii inaweza pia kutafsiriwa kama "chakula cha kifahari" au "karamu muhimu" au "chakula chenye kozi nyingi."

Marejleo ya Biblia:

- [Danieli 5:10](#)
- [Isaya 5:11-12](#)
- [Yeremia 16:8](#)
- [Luka 5:29-32](#)
- [Wimbo Ulio Bora 2:3-4](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4960, H4961, H8354, G11730, G14030

Karamu

Ufanuzi:

Neno "karamu" ni neno la jumla linalorejelea tukio ambapo watu hukusanyika kusherekea jambo fulani kwa kula chakula kingi pamoja. Katika nyakati za kibiblia, karamu wakati mwingine ilidumu kwa siku kadhaa au zaidi.

- Mara nyingi kuna aina maalumu za chakula zinazoliwa kwenye karamu fulani.
- Sikukuu za kidini ambazo Mungu aliwaamuru Wayahudi kusherehekea kwa kawaida zilijumuisha kuwa na karamu pamoja. Kwa sababu hii, sikukuu hizo mara nyingi huitwa "karamu."
- Katika nyakati za kibiblia, wafalme na watu wengine matajiri na wenye nguvu mara nyingi walitoa karamu ili kuburudisha familia zao au marafiki.
- Kwenye hadithi kuhusu mwana aliyepotea, Baba alitayarisha karamu maalum kusherekeea kurudi kwa mwanawе.
- Neno "karamu" linaweza pia kutafsiriwa kama "kula kwa fahari" au "kusherekeea kwa kula chakula kingi" au "kula mlo maalum, kingi."
- Kulgingana na muktadha, "karamu" inaweza kutafsiriwa kama "kusherekeea pamoja na chakula kikubwa" au "chakula chenye wingi wa vyakula" au "chakula cha sherehe."

(Tazama pia: tamasha, karamu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Petro 2:12-14](#)
- [Mwanzo 26:30](#)
- [Mwanzo 29:22](#)
- [Mwanzo 40:20](#)
- [Yuda 1:12-13](#)
- [Luka 2:43](#)
- [Luka 14:7-9](#)
- [Matayo 22:1](#)

Neno Data:

- Strong's: H0398, H2077, H2282, H3899, H3900, H4150, H4797, H4960, H7646, H8057, H8354, G00260, G10620, G11730, G18590, G21650, G49100

Karamu ya Bwana*Maelezo:*

Neno "Karamu ya Bwana" lilitumiwa na mtume Paulo kurejelea mlo wa Pasaka ambao Yesu alikula na wanafunzi wake usiku alipokamatwa na viongozi wa Kiyahudi.

- Wakati wa mlo huu, Yesu alivunja mkate wa Pasaka vipande vipande na kuuita mwili wake, ambao hivi karibuni ungeteswa na kuuawa.
- Aliita kikombe cha divai damu yake, ambayo ingemwagika hivi karibuni alipokufa kama sadaka kwa ajili ya dhambi.
- Yesu aliamuru kwamba kila mara wafuasi wake wanaposhiriki mlo huu pamoja, wanapaswa kukumbuka kifo chake na ufufuo wake.
- Katika barua yake kwa Wakorintho, mtume Paulo pia alithibitisha Karamu ya Bwana kama desturi ya kawaida kwa waumini wa Yesu.
- Makanisa leo mara nyingi hutumia neno "ushirika" kumaanisha Chakula cha Bwana. Neno "Karamu ya Mwisho" pia hutumiwa mara nyingine.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno hili linaweza pia kutafsiriwa kama "chakula cha Bwana," "chakula cha Bwana Yesu wetu," au "chakula cha kumbukumbu ya Bwana Yesu."

(Tazama pia: Sikukuu ya Pasaka)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 11:20](#)
- [1 Wakorintho 11:25-26](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G11730, G29600

Karmeli*Uhalisia:*

"Mlima Karmeli" inarejelea safu ya milima iliyoko kando ya pwani ya Bahari ya Mediterania, kaskazini mwa Uwanda wa Sharoni. Kilele chake cha juu kabisa kina urefu wa mita 546.

- Kulikuwa pia na mji uitwao "Karmeli" ulioko Yuda, kusini mwa Bahari ya Chumvi.
- Mmiliki tajiri wa ardhi, Nabali, na mke wake Abigaili waliishi karibu na mji wa Karmeli, ambapo Daudi na watu wake walisaidia kulinda wachungaji wa kondoo wa Nabali.
- Kwenye Mlima Karmeli, Eliya aliwapa changamoto manabii wa Baali katika mashindano ili kuthibitisha kwamba Mungu ndiye wa kweli pekee.
- Ili kuweka wazi kwamba hii haikuwa mlima mmoja tu, "Mlima Karmeli" inaweza kutafsiriwa kama "mlima katika safu ya milima ya Karmeli" au "safu ya milima ya Karmeli."

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Baali, Eliya, Yuda, Bahari ya Chumvi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 18:18-19](#)
- [1 Samweli 15:12](#)
- [Yeremia 46:18](#)
- [Mika 7:14-15](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3760, H3761, H3762

Kataa

Ufanuzi:

"Kumkataa" mtu au kitu inamaanisha kukataa kumkubali mtu huyo au kitu hicho.

- Neno "kataa" linaweza pia kumaanisha "kukataa kuamini" kitu.
- Kumkataa Mungu pia inamaanisha kukataa kumtii.
- Wakati Waisraeli walipokataa uongozi wa Mose, inamaanisha walikuwa wakiasi dhidi ya mamlaka yake. Hawakutaka kumtii.
- Waisraeli walionyesha kwamba walikuwa wanamkataa Mungu walipoabudu miungu ya uongo.
- Neno "sukuma mbali" ni maana halisi ya neno hili. Lugha nyininge zinaweza kuwa na usemi unaofanana unaomaanisha kukataa au kukataa kuamini mtu au kitu.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Kulingana na muktadha, neno "kataa" linaweza pia kutafsiriwa kama "kutokubali" au "kuacha kusaidia" au "kukataa kutii" au "kuacha kutii."
- Kwenye usemi "jiwe ambalo waashi walilikataa," neno "walilikataa" linaweza kutafsiriwa kama "walikataa kutumia" au "hawakukubali" au "walitupa" au "waliondoa kama lisilo na thamani."
- Katika muktadha wa watu ambao walikataa amri za Mungu, kukataa kunaweza kutafsiriwa kama "walikataa kutii" amri zake au "kwa ukaidi walichagua kutokubali" sheria za Mungu.

(Tazama pia: amri, kutotii, kutii, shingo ngumu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wagalatia 4:12–14](#)
- [Hosea 4:6–7](#)
- [Isaya 41:9](#)
- [Yohana 12:48–50](#)
- [Marko 7:9](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0947, H0959, H2186,
H2310, H3988, H5006, H5034, H5186,
H5203, H5307, H5541, H5800, G01140,
G04830, G05500, G05790, G05800,
G05930, G06830, G07200, G16090,
G38680

Katika Kristo

Ufanuzi:

Maneno "katika Kristo" na maneno yanayohusiana yanarejelea hali ya kuwa na uhusiano na Yesu Kristo kuititia imani ndani yake.

- Maneno mengine yanayohusiana ni pamoja na "katika Kristo Yesu, ndani ya Yesu Kristo, ndani ya Bwana Yesu, ndani ya Bwana Yesu Kristo."
- Maana zinazowezekana za neno "katika Kristo" zinaweza kujumuisha "kwa sababu unamilikiwa na Kristo," "kupitia uhusiano ulio nao na Kristo," au "kulingana na imani yako katika Kristo."
- Maneno haya yote yanahusiana na yana maana sawa ya kuwa katika hali ya kumwamini Yesu na kuwa mwanafunzi wake.
- Kumbuka: Wakati mwingine neno "katika" linaambatana na kitenzi. Kwa mfano, "shiriki katika Kristo" inamaanisha kushiriki faida zinazotokana na kumjua Kristo. "Kutukuza katika" Kristo inamaanisha kufurahi na kumpa Mungu sifa kwa ajili ya Yesu ni nani na alichokifanya. "Kuamini katika" Kristo inamaanisha kumtumaini kama Mwokozi na kumjua.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia mbalimbali za kutafsiri "katika Kristo" na "katika Bwana" (na misemo inayohusiana) zinaweza kujumuisha:
  - "ambao ni wa Kikristo"
  - "kwa sababu unamwamini Kristo"
  - "kwa sababu Kristo alitukomboa"
  - "katika kumtumikia Bwana"
  - "Kumtegemea Bwana"
  - "kwa sababu ya kile ambacho Bwana amefanya."

- Watu wanaomwamini Kristo au wenyе Imani katika Kristo wanaamini mafundishо ya Yesu na kumwamini kwa ajili ya wokovu wao kutokana na dhabihu yake msalabani iliyolipia adhabu ya dhambi zao. Baadhi ya lugha zinaweza kuwa na neno moja linalotafsiri vitenzi kama "amini katika," "shiriki katika," au "tumaini katika."

(Tazama pia: Kristo, Bwana, Yesu, amini, imani)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 2:5](#)
- [2 Wakorintho 2:17](#)
- [2 Timotheo 1:1](#)
- [Wagalatia 1:22](#)
- [Wagalatia 2:17](#)
- [Filemoni 1:6](#)
- [Ufunuo 1:10](#)
- [Warumi 9:1](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G1519, G2962, G5547

Kaya

Ufafanuzi:

Neno "kaya" linarejelea watu wote wanaoishi pamoja katika nyumba, ikiwemo wanafamilia na watumishi wao wote.

- Inapotumika kwa maana hii, neno "nyumba" linamaanisha "kaya" na linarejelea watu wote wanaoishi pamoja katika nyumba moja au katika eneo la makazi lenye majengo mengi (iwe ni majengo au mahema), ikiwemo wanafamilia na watumishi wao wote.
- Kusimamia kaya kungehusisha kuongoza watumishi na pia kutunza mali.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Kulingana na muktadha, "nyumba" inaweza kutafsiriwa kama "kaya" au "familia."
- Kulingana na muktadha, kifungu "kaya yako" kinaweza kutafsiriwa kama "wale wanaoishi katika nyumba yako" au "familia yako."

(Tazama pia: muundo wa makao ya nyumba, vizazi vyा nyumba taifa)

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong's:

Kayafa

Uhalisia:

Kayafa alikuwa kuhani mkuu wa Israeli wakati wa Yohana Mbatizaji na Yesu.

- Kayafa alifanya jukumu kubwa katika kesi na kuhukumiwa kwa Yesu.
- Makuhani wakuu Anasi na Kayafa walikuwepo kwenye kesi ya Petro na Yohana walipokamatwa baada ya kumponya Adamu aliyejewa kiwete.
- Kayafa ndiye aliyesema kwamba ni bora mwanadamu mmoja afe kwa ajili ya taifa lote kuliko taifa lote kuangamia. Mungu alimsababisha kusema hili kama unabii kuhusu jinsi Yesu angekufa ili kuwaokoa watu wake.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Anasi, kuhani mkuu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 4:5-7](#)
- [Yohana 18:12](#)
- [Luka 3:2](#)
- [Mathayo 26:3-5](#)
- [Mathayo 26:57-58](#)

Neno data:

- Strong's: G25330

Kazi

Ufanuzi:

Neno "kibarua" linamaanisha kufanya kazi ngumu ya aina yoyote.

- Kawaida, kazi ni jukumu lolote linalotumia nishati. Mara nyingi inadhaniwa kuwa jukumu hilo ni gumu.
- Kibarua ni mtu anayefanya aina yoyote ya kazi.
- Njia za kutafsiri "kibarua" zinaweza kujumuisha "kazi" au "juhudi" au "kazi ngumu" au "kazi ngumu" au "kufanya kazi kwa bidii."

(Tazama pia: ngumu)

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

Kedari

Uhalisia:

Kedari alikuwa mtoto wa pili wa Ishmaeli. Pia ulikuwa mji muhimu, ambao labda uliitwa kwa jina la Mtu huyo.

- Mji wa Kedari upo katika sehemu ya kaskazini mwa Arabuni karibu na mpaka wa kusini wa Palestina. Katika nyakati za Biblia, ulijulikana kwa ukuu na uzuri wake.
- Wazao wa Kedari waliunda kundi kubwa la watu ambalo pia linajulikana kama "Kedari."
- Kifungu "hema za giza za Kedari" kinarejelea hema zilizotengenezwa kwa manyoya meuzi ya mbuzi ambayo watu wa Kedari waliishi ndani.
- Watu hawa walifuga kondoo na mbuzi, na pia walitumia ngamia kwa ajili ya kusafirisha vitu.
- Kwenye Biblia, kifungu "utukufu wa Kedari" kinahusu ukuu wa mji huo na watu wake.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Waarabu, mbuzi, Ishmaeli, sadaka)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wimbo wa Sulemani 1:5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H6938

Kedeshi*Uhalisia:*

Kedeshi ulikuwa mji wa Wakanaani ambaao Waisraeli waliteka walipoingia katika nchi ya Kanaani.

- Mji huu ulikuwa katika eneo la kaskazini mwa Israeli, katika sehemu ya ardhi iliyotolewa kwa kabila la Naftali.
- Kedeshi ilikuwa mojawapo ya miji iliyoteuliwa kama makazi ya makuhani wa Walawi, kwa kuwa hawakuwa na ardhi yao wenyewe.
- Ulitengwa pia kama "mji wa kimbilio."

(Mapendekezo ya Tafsiri: Tafsiri Majina)

(Tazama pia: Kanaani, Hebron, Mlawi, Naftali, kuhani, kimbilio, Shekemu, makabila kumi na mawili ya Israeli)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 6:72](#)
- [Yoshua 19:37](#)
- [Waamuzi 4:10](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H6943, H7191

Kemea*Ufafanuzi:*

Neno "kukemea" linamaanisha kurekebisha mtu kwa maneno, kawaida kwa ukali au nguvu.

- Agano Jipya linaamuru Wakristo kuwakemea waumini wengine wanapomwasi Mungu waziwazi.
- Kitabu cha Mithali kinafundisha wazazi kukemea watoto wao wanapokuwa hawatii.
- Kemeo kawaida hutolewa ili kuzuia wale waliotenda kosa kujihusisha zaidi na dhambi.
- Hii inaweza kutafsiriwa kama "kusahihisha kwa ukali" au "kukaripia."
- Kirai "kemeo" linaweza kutafsiriwa kama "marekebisho makali" au "ukosoaji mkali."
- "Bila kemeo" inaweza kutafsiriwa kama "bila kuonya" au "bila kukosoa."

(Tazama pia onya, kutotii)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 21:25](#)
- [Marko 1:23-26](#)
- [Marko 16:14](#)
- [Mathayo 8:26-27](#)
- [Mathayo 17:17-18](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1605, H1606, H2778, H2781, H3198, H4045, H4148, H8156, H8433, G16490, G16510, G19690, G20080, G36790

Kiapo*Ufafanuzi:*

Neno "kiapo" katika Biblia linamaanisha ahadi rasmi, kawaida hufanywa katika muktadha wa kisheria au kidini, ambapo mtu anayetoa kiapo anakubali aina fulani ya uwajibikaji au adhabu ikiwa hatatimiza ahadi yake. Katika Biblia, neno "apa" linamaanisha kutoa kiapo. "Nadhiri" ni ahadi au kiapo kikubwa ambacho mtu hufanya kwa Mungu.

- Kwenye mahakama, shahidi mara nyingi hutoa kiapo kuahidi kwamba chochote atakachosema kitakuwa kweli na cha ukweli.
- Katika nyakati za kisasa, moja ya maana ya neno "apa" ni kutumia lugha chafu au ya matusi. Hii siyo maana yake kamwe katika Biblia.
- Neno "apa kwa" linamaanisha kutumia jina la kitu au mtu kama msingi au nguvu ambayo kiapo kinatolewa.
- Abrahamu na Abimeleki waliapa kiapo walipofanya agano pamoja kuhusu matumizi ya kisima.
- Abrahamu alimwambia mtumishi wake aape (aaahidi rasmi) kwamba atampatia Isaka mke kutoka kwa jamaa wa Abrahamu.
- Mungu pia alifanya viapo ambavyo alitoa ahadi kwa watu wake.
- Ikiwa mtu katika Israeli ya kale alifanya nadhiri kwa Mungu, mtu huyo alilazimika kutimiza nadhiri hiyo. Waisraeli wa kale waliamini kwamba Mungu anaweza kumwadhibu mtu ambaye hakutimiza nadhiri aliyofanya.
- Katika Israeli ya kale, wakati mwingine mtu angeweza kumwomba Mungu amkinge au ampe mahitaji yake kwa kubadilishana na nadhiri. Hata hivyo, Waisraeli wa kale hawakuamini kwamba Mungu alikuwa na wajibu wa kutimiza maombi haya.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, "kiapo" kinaweza pia kutafsiriwa kama "ahadi" au "ahadi ya dhati."
- Kusema "kuapa" kunaweza kutafsiriwa kama "kuahidi rasmi" au "kuahidi" au "kujitolea kufanya jambo fulani."

- Njia nyingine za kutafsiri "apa kwa jina langu" zinaweza kujumuisha "toa ahadi ukitumia jina langu kuthibitisha."
- "Kuapa kwa mbingu na dunia" kunaweza kutafsiriwa kama, "kuahidi kufanya jambo, ukisema kwamba mbingu na dunia zitathibitisha hilo."
- Hakikisha tafsiri ya "apa" au "kiapo" hairejelei matusi. Katika Biblia haina maana hiyo.
- Kulingana na muktadha, neno "kiapo" linaweza kutafsiriwa kama "ahadi ya dhati" au "kiapo cha dhati" au "ahadi iliyotolewa kwa Mungu."

(Tazama pia: Abimeleki, agano, ahadi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 21:23](#)
- [Mwanzo 24:3](#)
- [Mwanzo 31:51–53](#)
- [Mwanzo 47:31](#)
- [Luka 1:73](#)
- [Marko 6:26](#)
- [Mathayo 5:36](#)
- [Mathayo 14:6–7](#)
- [Mathayo 26:72](#)
- [1 Wakorintho 7:27–28](#)
- [Matendo 21:23](#)
- [Mwanzo 28:21](#)
- [Mwanzo 31:12–13](#)
- [Yona 1:14–16](#)
- [Yona 2:9–10](#)
- [Mithali 7:14](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0422, H0423, H3027, H5375, H7621, H7650, G03320, G36600, G37270, G37280, H5087, H5088, G21710

Kiatu cha wazi

Ufafanuzi:

Kiatu cha wazi ni kiatu rahisi chenye soli bapa kinachoshikiliwa mguuni kwa mikanda inayozunguka mguu au kifundo cha mguu. Viatu vyatia wazi huvaliwa na wanaume na wanawake.

- Katika Israeli ya kale, wakati mwingine kiatu cha wazi kilikuwa kilitumika kuthibitisha muamala wa kisheria, kama vile uuzaaji wa mali. Mtu mmoja angevua kiatu cha wazi na kumpa mtu mwingine ili kuonyesha kuwa muamala huo ulikuwa halali na wa kisheria.
- Yohana alisema kwamba hakuwa na kustahili hata kufungua viatu vya Yesu, ambacho kilikuwa ni kazi ya kawaada kwa mtumishi au mtumwa mwenye hadhi ya chini kabisa katika nyumba ya Kiyahudi.

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 7:33](#)
- [Kumbukumbu la Torati 25:10](#)
- [Yohana 1:27](#)
- [Yoshua 5:15](#)
- [Marko 6:7-9](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H5274, H5275, H8288, G45470, G52660

Kiburi-Hisia za chanya

Ufanuzi:

Neno "kiburi," katika muktadha huu, linamaanisha kuwa na hisia ya kuridhika au kufurahia mtu au kitu. Neno "kujigamba," linapotumika kwa maana hii, linamaanisha kusifu sana kitu au mtu na kuzungumzia mambo yake au yao yanayostahili kusifiwa.

- Neno "kiburi," linapotumiwa kwa maana chanya, linamaanisha kuwa na furaha kubwa katika kitu au kuwa na hisia ya kuridhika na kile ambacho mtu amefanikisha au katika sifa zao za kuvutia au uwezo wao.
- Usemi "jivunie kazi yako" unamaanisha kupata furaha kwa kufanya kazi yako vizuri.
- Mtu anaweza kujivunia kile alichofanya bila kuwa na majivuno kuhusu hilo. Baadhi ya lugha zina maneno tofauti kwa maana chanya ya "kujivunia" na maana hasi ya "kiburi."
- Mtu mnyenyeketu hajisifu au kujivunia mwenyewe, bali anamsifu Mungu kwa kile alichofanya na anachofanya.
- Mungu aliwasihhi Waisraeli wasijisifu kuhusu utajiri wao, nguvu zao, mashamba yao yenye matunda, au sheria zao, bali wajivunie ukweli kwamba wanamjua.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Maana nzuri ya "kiburi" inaweza kutafsiriwa kama "furaha," "kuridhika," au "raha."
- Kusema "kuwa na kiburi juu ya" kunaweza pia kumaanisha "kuwa na furaha na," "kuridhika na," au "kuwa na furaha kuhusu (mafanikio ya)."
- Maneno "jivunie kazi yako" yanaweza kutafsiriwa kama "pata kuridhika kwa kufanya kazi yako kwa ufanisi."
- Usemi "jivunie Mungu" unaweza pia kutafsiriwa kama "furahia mambo yote ya ajabu ambayo Mungu amefanya" au "kuwa na furaha kuhusu jinsi Mungu alivyo wa ajabu."
- Maana nzuri ya "kujivunia" inaweza kutafsiriwa kama "kutukuza" au "kufurahia."

(Tazama pia: unyenyekevu, furaha, kiburi katika maana hasi)

Marejeleo ya Biblia:

-

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **4:2** Walikuwa na **kiburi** sana, na hawakujali kile ambacho Mungu alisema.
- **34:10** Kisha Yesu akasema, "Nawaambia kweli, Mungu alisikia sala ya mtoza ushuru na kumtangaza kuwa mwenye haki. Lakini hakukubali sala ya kiongozi wa kidini. Mungu atamshusha kila mtu mwenye **kiburi**, na atamwinua yejote anayejinyenyekenza."

Data ya Neno:

- Strong's:

Kifalme*Maelezo:*

Neno "kifalme" linalezea watu na vitu vinyoyohusiana na mfalme au malkia.

- Mifano ya vitu ambavyo vinaweza kuitwa "kifalme" ni pamoja na nafasi ya mfalme (au malkia), mavazi, jumba, kitu cha enzi, na taji.
- Mfalme au malkia kwa kawaida huishi katika jumba la kifalme.
- Mfalme alivaa mavazi maalum, ambayo wakati mwengine huitwa "mavazi ya kifalme." Mara nyinyi, mavazi ya mfalme yalikuwa ya rangi ya zambarau, rangi ambayo ingeweza kuzalishwa tu na aina adimu na ghali ya rangi.
- Kwenye Agano Jipy, waumini wa Yesu waliiwta "ukuhani wa kifalme." Njia nyinye za kutafsiri hii zinaweza kujumuisha "makuhanini wanaomtumikia Mungu Mfalme" au "walioitwa kuwa makuhanini wa Mungu Mfalme."
- Neno "kifalme" linaweza pia kutafsiriwa kama "cha kifalme" au "kinachomilikiwa na mfalme."

(Tazama pia: mfalme, jumba la kifalme, kuhani, zambarau, malkia, joho)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 10:13](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 18:28-30](#)
- [Amosi 7:13](#)
- [Mwanzo 49:19-21](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0643, H1921, H1935, H4410, H4428, H4430, H4437, H4438, H4467, H4468, H7985, G09330, G09340, G09370

kifungo*Ufafanuzi:*

Neno "funga" linamaanisha kufunga kitu au kukishikilia kwa usalama. Kitu ambacho

kimefungwa au kuunganishwa pamoja kinaitwa "kifungo" Neno "fungwa" ni wakati uliopita wa neno hili.

- "Kufungwa" kunamaanisha kuwa na kitu kilichofungwa au kuzungushiwa kitu kingine.
- Katika maana ya kimfano, mtu anaweza "kufungwa" na kiapo, ambayo inamaanisha anahitajika "kutimiza" kile alichoahidi kufanya.
- Neno "kifungo" linamaanisha chochote kinachofunga, kinachozua, au kinachomfunga mtu. Kwa kawaida linahusu minyororo ya kimwili, pingu au kamba zinazomzuia mtu kuwa huru kusonga.
- Katika nyakati za Biblia, vifungo kama vile kamba au minyororo vilitumika kuwafunga wafungwa kwenye ukuta au sakafu ya gereza la mawe.
- Neno "funga" linaweza pia kutumika kuzungumzia kufunga kitambaa kuzunguka jeraha kusaidia kupona.
- Mtu aliyekufa angekuwa "amefungwa" na kitambaa kwa maandalizi ya mazishi.
- Neno "kifungo" linatumika kwa njia ya mfano kurejelea kitu, kama vile dhambi, kinachodhibiti au kumfanya mtu kuwa mtumwa.
- Kifungo pia inaweza kuwa uhusiano wa karibu kati ya watu ambapo wanasaadiana kihisia, kiroho na kimwili. Hii inahusu kifungo cha ndoa.
- Kwa mfano, mume na mke wamefungwa au wameunganishwa kwa pamoja. Ni kifungo ambacho Mungu hataki kivunjwe.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno "funga" linaweza pia kutafsiriwa kama "fungua", "funga", au "zungusha (karibu)"
- Kwa njia ya mfano, inaweza kutafsiriwa kama "kufunga" au "kuzuia kutofanya (kitu)"

- Matumizi maalum ya "kufunga" katika Mathayo 16 na 18 yanamaanisha "kukataza" au "kutokuruhusu."
  - Neno "kifungo" linaweza kutafsiriwa kama "minyororo" au "kamba" au "pingu."
  - Kwa maana ya mfano, neno "kifungo" linaweza kutafsiriwa kama "kifundo" au "uhusiano" au "uhusiano wa karibu."
  - Maneno "kiunganisho cha Amani" yanamaanisha "kuwa katika maelewano, ambayo huleta watu katika uhusiano wa karibu zaidi kwa kila mmoja" au "kufunga pamoja ambako inaleta Amani."
  - "Kufunga" kunaweza kutafsiriwa kama "kuzungusha" au "Kuweka bandeji."
  - Kujifunga mwenyewe na nadhiri inaweza kutafsiriwa kama "kuahidi kutimiza nadhiri" au "kujitolea kutimiza nadhiri."
  - Kulingana na muktadha, neno "fungwa" linaweza pia kutafsiriwa kama "kufungwa" au "fungwa kabisa" au "fungwa kwa minyororo" au "wajibu (kutimiza)" au "inahitajika kufanya."
- (Tazama pia: timiza, Amani, gereza, mtumishi, nadhiri)

Marejeleo ya Biblia:

- [Walawi 8:7](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0247, H0481, H0519, H0615, H0631, H0632, H0640, H1366, H1367, H1379, H2280, H2706, H3256, H3533, H3729, H4147, H4148, H4205, H4562, H5650, H5656, H5659, H6029, H6123, H6616, H6696, H6872, H6887, H7194, H7405, H7573, H7576, H8198, H8244, H8379, G02540, G03310, G03320, G11950, G11960, G11980, G11990, G12100, G13970, G13980, G14010, G14020, G26110, G26150, G37340, G37840, G38140, G40190, G40290, G43850, G48860, G48870, G52650

Kifuniko cha Upatanisho

Maelezo:

"Kifuniko cha upatanisho" kilikuwa kipande cha dhahabu kilichotumika kufunika juu ya Sanduku la Agano. Katika tafsiri nyingi za Kiingereza, pia hujulikana kama "mfuniko wa upatanisho."

- Kifuniko cha upatanisho kilikuwa na urefu wa takriban sentimita 115 na upana wa sentimita 70.
- Juu ya kifuniko cha upatanisho kulikuwa na makerubi wawili wa dhahabu na mabawa yao yakigusana.
- Yahweh alisema kwamba angekutana na Waisraeli juu ya kifuniko cha upatanisho, chini ya mabawa yaliyonyooshwa ya makerubi. Ni kuhani mkuu pekee aliyeruhusiwa kukutana na Yahweh kwa njia hii, akiwa mwakilishi wa watu.
- Wakati mwingine, kifuniko hiki cha upatanisho huitwa "kiti cha rehema" kwa sababu kinaonyesha rehema ya Mungu katika kushuka kuwakomboa wanadamu wenye dhambi.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Njia zingine za kutafsiri neno hili zinaweza kujumuisha "kifuniko cha sanduku ambapo Mungu anaahidi ukombozi" au "mahali ambapo Mungu husamehe" au "kifuniko cha sanduku ambapo Mungu husamehe na kurejesha."
- Pia inaweza kumaanisha "mahali pa maridhiano."
- Linganisha neno hili na jinsi ulivyotafsiri "upatanisho," "maridhiano," na "ukombozi."

(Tazama pia: Sanduku la Agano, upatanisho, makerubi, upatanisho, ukombozi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Kutoka 25:17](#)
- [Kutoka 30:6](#)
- [Kutoka 40:17-20](#)
- [Walawi 16:1-2](#)
- [Hesabu 7:89](#)

Tarehe ya Neno:

- Strong's: H3727, G24350

Kigiriki*Uhalisia:*

Neno "Kigiriki" linarejelea lugha inayozungumzwa katika nchi ya Ugiriki, na pia linaweza kumaanisha mtu kutoka nchi ya Ugiriki. Kigiriki pia kilizungumzwa kote katika Dola la Roma. Kivumishi "Kiyunani" kinamaanisha "anayezungumza Kigiriki."

- Kutokana na ukweli kwamba watu wengi wasio Wayahudi katika Dola la Kirumi walizungumza Kigiriki, watu wasio Wayahudi wanatajwa kama "Wagiriki" katika Agano Jipyä, hasa wanapolinganishwa na Wayahudi.
- Kifungu "Wayahudi wa Kigiriki" au "Waheleni" kilirejelea Wayahudi waliokuwa wakizungumza Kigiriki, tofauti na "Wayahudi wa Kiebrania" waliokuwa wakizungumza Kiebrania pekee, au pengine Kiaramu. Neno "Waheleni" linatokana na matamshi ya neno la Kigiriki kwa mzungumzaji wa Kigiriki.
- Njia zingine za kutafsiri "Kiyunani" zinaweza kujumuisha, "anayezungumza Kigiriki," "kiutamaduni Kigiriki," au "Kigiriki."
- Unapozungumzia wasio Wayahudi, "Mgiriki" inaweza kutafsiriwa kama "Asie Myahudi."

(Mapendekezo ya tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Waaramu, Asie Myahudi, Wagiriki, Kiebrania, Roma)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 6:1](#)
- [Matendo 9:29](#)
- [Matendo 11:20](#)

[Matendo 14:1-2](#)

- [Wakolosai 3:11](#)
- [Wagalatia 2:3-5](#)
- [Yohana 7:35](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3125, G16720, G16730, G16740, G16750, G16760

Kikundi cha Watu*Ufafanuzi:*

Maneno "watu" na "kikundi cha watu" yanarejelea kundi la watu linaloshiriki lugha na utamaduni wa pamoja. Neno "watu" mara nyingi linarejelea mkusanyiko wa watu mahali fulani au katika tukio maalum.

- Katika nyakati za Biblia, wanachama wa kundi la watu kwa kawaida walikuwa na mababu sawa na waliishi pamoja katika nchi fulani au eneo la ardhi.
- Kulingana na muktadha, neno "watu" linaweza kumaanisha "kikundi cha watu" au "familia" au "ndugu" au "jeshi."
- Katika umbo la wingi, neno "watu" mara nyingi linarejelea makundi yote ya watu duniani. Wakati mwengine linarejelea zaidi watu ambao si Waisraeli au ambao hawamtumikii Yahweh. Katika baadhi ya tafsiri za Biblia za Kiingereza, neno "mataifa" pia linatumika kwa njia hii.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Neno "kikundi cha watu" linaweza kutafsiriwa kwa neno au kifungu kinachomaanisha "kikundi kikubwa cha familia" au "ukoo" au "kikundi cha kikabila."
- Fungu kama "watu wangu" linaweza kutafsiriwa kama "ndugu zangu" au "wenzangu Waisraeli" au "familia yangu" au "kikundi changu cha watu," kulingana na muktadha.
- Usemi "kuwatawanya kati ya mataifa" unaweza pia kutafsiriwa kama "kusababisha muende kuishi na makundi mengi tofauti ya watu" au "kusababisha mtengane kutoka kwa kila mmoja na kwenda kuishi katika maeneo mengi tofauti ya dunia."
- Neno "watu" au "watu" linaweza pia kutafsiriwa kama "watu duniani" au "makundi ya watu," kulingana na muktadha.
- Maneno "watu wa" yanaweza kutafsiriwa kama "watu wanaoishi katika" au "watu waliotokana na" au "familia ya," kulingana na kama yanafuatiwa na jina la mahali au mtu.

- "Watu wote wa dunia" inaweza kutafsiriwa kama "kila mtu anayeishi duniani" au "kila mtu duniani" au "watu wote."
- Maneno "watu" yanaweza pia kutafsiriwa kama "kikundi cha watu" au "watu fulani" au "jamii ya watu" au "familia ya watu."

(Tazama pia: mzao, taifa, kabilia, dunia)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 8:51-53](#)
- [1 Samweli 8:7](#)
- [Kumbukumbu la Torati 28:9](#)
- [Mwanzo 49:16](#)
- [Ruthu 1:16](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **14:2** Mungu alikuwa ameahidi Abrahamu, Isaka, na Yakobo kwamba angewapa Nchi ya Ahadi kwa wazao wao, lakini sasa kulikuwa na **makundi mengi ya watu** wanaoishi huko.
- **21:2** Mungu aliahidi Abrahamu kwamba kupitia yeye makundi yote ya watu duniani yangepokea baraka. Baraka hii ingekuwa kwamba Masihi angekuja wakati fulani katika siku zijazo na kutoa njia ya wokovu kwa watu kutoka makundi yote ya watu duniani.
- **42:8** “Pia iliandikwa katika maandiko kwamba wanafunzi wangu watatangaza kwamba kila mtu anapaswa kutubu ili kupokea msamaha wa dhambi zao. Watafanya hivi kuanzia Yerusalem, na kisha kwenda kwa **makundi ya watu** wote kila mahali.”
- **42:10** “Kwa hiyo nendeni, mkafanye wanafunzi wa makundi yote ya **watu** kwa kuwabatiza kwa jina la Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu na kwa kuwafundisha kuyashika yote niliyowaamuru.”
- **48:11** Kwa sababu ya Agano hili Jipy, mtu ye yeyote kutoka kundi lolote la **watu** anaweza kuwa sehemu ya watu wa Mungu kwa kumwamini Yesu.
- **50:3** Yeye (Yesu) alisema, "Nendeni mkawafanye wanafunzi wa **makundi yote ya watu!**" na, "Mashamba yameiva kwa mavuno!"

Data ya Neno:

- Strong's: H0249, H0523, H0524, H0776, H1121, H1471, H3816, H5712, H5971, H5972, H6153, G10740, G10850, G12180, G14840, G25600, G29920, G37930

Kilikia

Uhalisia:

Kilikia ilikuwa jimbo dogo la Kirumi lililoko katika sehemu ya kusini-mashariki ya nchi ya kisasa ya Uturuki. Inapakana na Bahari ya Aegean.

- Mtume Paulo alikuwa raiya wa mji wa Tarso ulioko Kilikia.
- Paulo alikaa miaka kadhaa Kilikia baada ya kukutana na Yesu njiani kwenda Dameski.
- Baadhi ya Wayahudi kutoka Kilikia walikuwa mionganoni mwa wale waliompinga Stefano na kushawishi watu kumpiga mawe hadi kufa.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Paulo, Stefano, Tarso)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 6:8–9](#)
- [Matendo 15:41](#)
- [Matendo 27:3–6](#)
- [Wagalatia 1:21–24](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G27910

Kimbilio

Ufanuzi:

Neno "kimbilio" linamaanisha mahali au hali ya usalama na ulinzi. "Mkimbizi" ni mtu anayetafuta mahali salama. "Makazi" yanarejelea mahali panapoweza kutoa ulinzi dhidi ya hali ya hewa au hatari.

- Kwenye Biblia, Mungu mara nyingi anatajwa kama kimbilio ambapo watu wake wanawenza kupata usalama, ulinzi, na utunzaji.
- Neno "mji wa kimbilio" katika Agano la Kale lilirejelea moja ya miji kadhaa ambapo mtu aliyemuua mwingine kwa bahati mbaya angeweza kwenda ili kupata ulinzi dhidi ya wale ambao wangemshambulia kwa kulipiza kisasi.
- "Makazi" mara nyingi ni muundo wa kimwili kama jengo au paa ambalo linaweza kuwapa watu au wanyama ulinzi.
- Wakati mwingine "makazi" yanamaanisha "ulinzi," kama vile Lutu alivyosema kwamba wageni wake walikuwa "chini ya ulinzi" wa paa lake. Alikuwa akimaanisha kwamba wanapaswa kuwa salama kwa sababu aliкуwa akichukua jukumu la kuwalinda kama wanachama wa kaya yake.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Neno "kimbilio" linaweza kumaanisha "mahali salama" au "eneo la ulinzi."
- "Wakimbizi" ni watu wanaoondoka nyumbani kwao ili kuepuka hali hatarishi, na neno hili linaweza kutafsiriwa kama "wageni," "watu wasio na makazi," au "watu waliohamishwa."
- Kulingana na muktadha, neno "makazi" linaweza kumaanisha "kitu kinacholinda," "ulinzi," au "mahali palipolindwa."
- Linapokuja suala la muundo wa kimwili, "makazi" yanaweza pia kumaanisha "jengo la ulinzi" au "nyumba ya usalama."
- Kifungu "katika makazi salama" kinaweza kutafsiriwa kama "katika mahali salama" au "katika eneo la ulinzi."

- “Kupata makazi” au “kutafuta makazi” au “kutafuta hifadhi” inaweza kumaanisha “kupata mahali pa usalama” au “kujiweka mahali salama.”

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Samweli 22:3-4](#)
- [Kumbukumbu la Torati 32:37-38](#)
- [Isaya 23:14](#)
- [Yeremia 16:19](#)
- [Hesabu 35:24-25](#)
- [Zaburi 46:1](#)
- [Zaburi 28:8](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2620, H4268, H4498, H4585, H4733, H4869

Kimungu

Ufanuzi:

Neno 'kimungu' linarejelea chochote kinachohusiana na Mungu.

- Baadhi ya njia ambazo neno hili hutumika ni pamoja na 'mamlaka ya kimungu,' 'hukumu ya kimungu,' 'asili ya kimungu,' 'nguvu za kimungu,' na 'utukufu wa kimungu.'
- Katika kifungu kimoja kwenye Biblia, neno 'kimungu' linatumika kuelezea jambo fulani kuhusu mungu wa uongo.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Jinsi ya kutafsiri neno 'kimungu' inaweza jumuisha 'ya Mungu,' 'kutoka kwa Mungu,' 'kuhusu Mungu,' au 'inayoelezwa na Mungu.'
- Kwa mfano, 'mamlaka ya kimungu' inaweza kutafsiriwa kama 'mamlaka ya Mungu' au 'mamlaka inayotoka kwa Mungu.'
- Kirai 'utukufu wa kimungu' inaweza kutafsiriwa kama 'utukufu wa Mungu,' 'utukufu amba Mungu anao,' au 'utukufu unaotoka kwa Mungu.'
- Baadhi ya tafsiri zinaweza pendelea kutumia neno tofauti wakati wa kueleza jambo linalohusiana na mungu wa uongo.

(Tazama pia: mamlaka, mungu wa uongo, utukufu, Mungu, hukumu, nguvu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wakorintho 10:3-4](#)
- [2 Petro 1:4](#)
- [Warumi 1:20](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G23040, G29990

Kinachochukiza

Uhalisia:

Neno "kinachochukiza" linaelezea kitu ambacho kinapaswa kuchukiwa na kukataliwa. "Kuchukia" kitu inamaanisha kukichukia kwa nguvu.

- Mara nyingi Biblia inazungumzia kuhusu kuchukia uovu. Hii inamaanisha kuchukia uovu na kukataa kabisa.
- Mungu alitumia neno "chukizo" kuelezea vitendo viovu vy a wale waliokuwa wakiabudu miungu ya uongo.
- Waisraeli waliamriwa "kuchukia" wenye dhambi, yaani, matendo yasiyo ya maadili ambayo baadhi ya makundi ya watu jirani walifanya.
- Mungu aliviita vitendo vyote vy a ngono visivyoofaa kuwa "vichukizo."
- Utabiri, uchawi, na kafara za watoto vyote vilikuwa "vinachukiza" kwa Mungu.
- Neno "kuchukia" linaweza kutafsiriwa kama "kukataa kwa nguvu," "kuchukia," au "kuona kama jambo baya sana."
- Neno "kinachochukiza" linaweza pia kutafsiriwa kama "ovu sana," "la kuchukiza," au "linalostahili kukataliwa."
- Inapotumika kwa mwenye haki kuwa "chukizo kwa" waovu, hii inaweza kutafsiriwa kama "inachukuliwa kuwa isiyopendeza sana kwa" au "isiyopendeza kwa" au "inakera kwa."
- Mungu aliwaambia Waisraeli "wachukie" aina fulani za wanyama ambao Mungu alikuwa ametangaza kuwa "najisi" na wasiofaa kwa chakula. Hii pia inaweza kufasiriwa kama "kuchukia sana," "kukataa," au "kuona kuwa haikubaliki."

(Tazama pia: utabiri, usafi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 43:32](#)

[Yeremia 7:30](#)

- [Walawi 11:10](#)
- [Luka 16:15](#)
- [Ufunuo 17:3-5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1602, H6973, H8130, H8251, H8262, H8263, H8441, H8581, G09460, G09470, G09480, G47670, G34040

Kinara

Ufafanuzi:

Kwenye Biblia, neno "kinara" linamaanisha muundo ambao taa huwekwa ili kutoa mwanga kwenye chumba.

- Kinara kingekuwa kirefu cha kutosha ili mwanga wa taa uweze kuangaza chumba chote.
- Kinara kinaweza kutengenezwa kwa mbao au chuma na kinaweza kushikilia taa moja au zaidi.
- Taa za kawaida zilifanywa kwa udongo, na taa kwa madhumuni maalum, kama vile kwa hekalu, zilifanywa kwa chuma (kama shaba, fedha, au dhahabu.)
- Taa zilikuwa katika umbo la bakuli lenye mdomo ulioinuliwa upande mmoja ulioshikilia utambi. Taa zilijazwa mafuta ya zeituni ambayo yalilowesha utambi na kuwaka wakati utambi ulipowashwa.
- Kwenye hekalu la Yerusalem kulikuwa na kinara cha taa cha dhahabu maalum kilichokuwa na matawi saba ya kushikilia taa saba.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Neno hili linawenza pia kutafsiriwa kama "msingi wa taa" au "muundo wa kushikilia taa" au "kishika taa."
- Kwa kinara cha taa cha hekalu, hii inawenza kutafsiriwa kama "kinara cha taa saba" au "kinara cha dhahabu chenye taa saba."
- Ingekuwa pia muhimu katika tafsiri kujumuisha picha za kinara rahisi cha taa na kinara cha taa chenye matawi saba katika vifungu husika vya Biblia.

(Tazama pia: shaba, dhahabu, taa, mwanga, fedha, hekalu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Danieli 5:5–6](#)
- [Kutoka 37:17](#)
- [Marko 4:21–23](#)
- [Mathayo 5:15–16](#)
- [Ufunuo 1:12–13](#)
- [Ufunuo 1:20](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4501, G30870

Kinubi

Ufanuzi:

Kinubi ni chombo cha muziki chenye nyazi, ambacho kwa kawaida kina fremu kubwa iliyo wazi yenye nyazi wima.

- Katika nyakati za Biblia, mbao za mfirisiku zilitumika kutengeneza vinubi na ala nyingine za muziki.
- Vinubi mara nyingi vilishikiliwa mikononi na kupigwa wakati wa kutembea.
- Kwenye maeneo mengi katika Biblia, vinubi vinatajwa kama vyombo viliviyotumika kumsifu na kumwabudu Mungu.
- Daudi aliandika Zaburi kadhaa ambazo ziliwekwa kwenye muziki wa kinubi.
- Pia alimpigia Mfalme Sauli kinubi ili kutuliza roho yake iliyokuwa ikisumbuka.

(Tazama pia: Daudi, mti, zaburi, Sauli Agano la Kale (OT))

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 15:16-18](#)
- [Amosi 5:23-24](#)
- [Danieli 3:5](#)
- [Zaburi 33:1-3](#)
- [Ufunuo 5:8](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3658, H5035, H5059, H7030, G27880, G27890, G27900

Kinyesi*Ufafanuzi:*

Neno 'kinyesi' linamaanisha taka ngumu za binadamu au wanyama, na pia hujulikana kama mavi. Inapotumika kama mbolea kwa kurutubisha udongo, huitwa 'samadi.'

- Maneno haya yanaweza pia kutumika kwa njia ya mfano kurejelea kitu kisicho na thamani au kisicho muhimu.
- Kinyesi cha wanyama kilichokaushwa mara nyingi hutumika kama fueli.
- Usemi 'kama kinyesi ardhini' unaweza kutafsiriwa kama 'kutawanyika kama kinyesi kisicho na thamani kwenye ardhi.'
- 'Lango la Kinyesi' katika Ukuta wa Kusini wa Yerusalem pengine ndilo lango ambalo takataka na uchafu zilitolewa nje ya mji.

(Tazama pia: mlango)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 14:10](#)
- [2 Wafalme 6:25](#)
- [Isaya 25:10](#)
- [Yeremia 8:2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: Ho830, H1119, H1557, H1561, H1686, H1828, H6569, H6675, G28740

Kinywaji Chenye Kileo Kikali*Ufafanuzi:*

Neno "kinywaji chenye nguvu" linamaanisha vinywaji vilivyochachushwa na vyenye pombe ndani yake.

- Vinywaji vya pombe hutengenezwa kutoka kwa nafaka au matunda na hupitia mchakato wa uchachuaji.
- Katika aina za "vinywaji vyenye nguvu" kuna mvinyo wa zabibu, mvinyo wa mtende, bia, na tofaa. Katika Biblia, mvinyo wa zabibu ilikuwa kinywaji chenye nguvu kilichotajwa mara nyingi zaidi.
- Makuhani na yejote aliyetao nadhiri maalum kama "ahadi ya Mnadhiri" hawakuruhusiwa kunywa vinywaji vilivyochachuka.
- Neno hili linaweza pia kutafsiriwa kama "kinywaji kilichochachuka" au "kinywaji cha pombe."

(Tazama pia: zabibu, Mnadhiri, ahadi, mvinyo)

Marejeleo ya Biblia:

- [Isaya 5:11-12](#)
- [Walawi 10:9](#)
- [Luka 1:14-15](#)
- [Hesabu 6:3](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H5435, H7941, G46080

Kipindi cha wakati*Ufafanuzi:*

Inapotumika kwa maana hii, neno "umri" linamaanisha kipindi cha muda.

- Maneno mengine yanayotumika kuelezea kipindi kirefu cha muda ni pamoja na "enzi" na "msimu."
- Yesu anarejelea "wakati huu" kama kipindi cha sasa ambapo uovu, dhambi, na kutotii Mungu vimetawala duniani.
- Kutakuwa na wakati ujao ambapo Uadilifu utatawala katika mbingu mpya na dunia mpya.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, neno "umri" linaweza kumaanisha "enzi," "kipindi cha wakati," au "wakati."
- Kifungu "wakati huu wa uovu wa sasa" kinamaanisha "katika kipindi hiki ambapo watu ni waovu sana."
- Maneno "mwisho wa enzi" (yanayotumiwa katika maneno ya Yesu katika Mathayo 28:20) yanamaanisha "mwisho wa kipindi hiki cha historia" au "mwisho wa enzi hii ya sasa" na yanarejelea mwisho wa enzi hii ya sasa katika kuja kwa pili kwa Yesu.

*Marejeleo ya Biblia:**Data ya Neno:*

- Strong's:

Kipro*Uhalisia:*

Kipro ni kisiwa kilichopo katika Bahari ya Mediterania, takriban kilomita 64 kusini mwa nchi ya kisasa ya Uturuki.

- Barnaba alikuwa kutoka Kipro, hivyo inawezekana kwamba binamu yake, Yohana Marko, pia alikuwa kutoka huko.
- Paulo na Barnaba walihubiri pamoja kwenye kisiwa cha Kipro mwanzoni mwa safari yao ya kwanza ya kimishonari. Yohana Marko alikuja kuwasaidia katika safari hiyo.
- Baadaye, Barnaba na Marko walirudi Kipro tena.
- Kwenye Agano la Kale, Kipro inatajwa kama chanzo kikubwa cha miti ya mvinje.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Barnaba, Yohana Marko, Bahari)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 4:36-37](#)
- [Matendo 13:5](#)
- [Matendo 15:41](#)
- [Matendo 27:4](#)
- [Ezekieli 27:6-7](#)
- [Isaya 23:10-12](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G29530, G29540

Kirene*Uhalisia:*

Kirene ilikuwa mji wa Kigiriki kwenye pwani ya kaskazini ya Afrika kwenye Bahari la Mediterania, moja kwa moja Kusini mwa kisiwa cha Krete.

- Katika nyakati za Agano Jipy, Wayahudi na Wakristo wote waliishi Kirene.
- Kirene labda inajulikana sana katika Biblia kama mji wa nyumbani wa mtu aitwaye Simoni aliyebeba msalaba wa Yesu.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)
 (Tazama pia: Krete)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 11:19–21](#)
- [Mathayo 27:32–34](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G29560, G29570

Kiri

Ufanuzi:

Kukiri kunamaanisha kukubali au kudai kwamba jambo fulani ni kweli. "Kukiri" ni kauli au ukubali kwamba jambo fulani ni kweli.

- Neno "kukiri" linaweza kumaanisha kusema ukweli kwa ujasiri kuhusu Mungu. Pia linaweza kumaanisha kukubali kwamba tumetenda dhambi.
- Biblia inasema kwamba ikiwa watu watakiri dhambi zao kwa Mungu, atawasamehe.
- Yakobo mtume aliandika katika barua yake kwamba waumini wanapokiri dhambi zao wao kwa wao, hii inaleta uponyaji wa kiroho.
- Mtume Paulo aliwaandikia Wafilipi kwamba siku moja kila mtu atakiri au kutangaza kwamba Yesu ni Bwana.
- Paulo pia alisema kwamba ikiwa watu wanakiri kwamba Yesu ni Bwana na wanaamini kwamba Mungu alimfufua kutoka wafu, wataokolewa.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia za kutafsiri "kukiri" zinaweza kujumuisha, "kukubali" au "kushuhudia" au "kutangaza" au "kutambua" au "kuthibitisha."
- Njia tofauti za kutafsiri "ukiri" zinaweza kuwa, "tamko" au "ushuhuda" au "kauli kuhusu kile tunachoamini" au "kukiri dhambi."

(Tazama pia: imani , ushuhuda)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 1:8–10](#)
- [2 Yohana 1:7–8](#)
- [Yakobo 5:16](#)
- [Mambo ya Walawi 5:5–6](#)
- [Mathayo 3:4–6](#)
- [Nehemia 1:6–7](#)
- [Wafilipi 2:9–11](#)
- [Zaburi 38:17–18](#)

Takwimu za Neno:

- Strong's: H3034, H8426, G18430,
G36700, G36710

Kisima

Ufanuzi:

Maneno "kisima" na "birika" yanarejelea aina mbili tofauti za vyanzo vya maji katika nyakati za Biblia.

- Kisima ni shimo refu lililochimbwa ardhini ili maji ya chini ya ardhi yaweze kutiririka humo.
- Birika ni shimo refu lililochimbwa kwenye mwamba ambalo lilitumika kama tanki la kuhifadhi maji ya mvua.
- Mabirika kawaida yalichimbwa kwenye mwamba na kufungwa kwa plasta ili kuhifadhi maji ndani. "Birika lililovunjika" lilitokea wakati plasta ilipopasuka na maji yakavuja nje.
- Mabirika mara nyingi yalikuwa katika eneo la ua la nyumba za watu ili kukusanya maji ya mvua yaliyotiririka kutoka kwenye paa.
- Visima mara nyingi vilikuwa katika maeneo ambapo familia kadhaa au jamii nzima zingeweza kuvifikia.
- Kutokana na umuhimu wa maji kwa watu na mifugo, haki ya kutumia kisima mara nyingi ilikuwa chanzo cha ugomvi na migogoro.
- Visima na mabirika mara nyingi vilifunika na jiwe kubwa ili kuzuia kitu chochote kisidondoke ndani. Mara nyingi kulikuwa na kamba yenye ndoo au sufuria iliyouganishwa nayo ili kuleta maji juu ya uso.
- Wakati mwingine, birika kabu lilitumika kama mahali pa kumfunga mtu, kama ilivyokuwa kwa Yosefu na Yeremia.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Njia za kutafsiri "kisima" zinaweza kujumuisha "shimo la maji ya kina," "shimo la kina kwa maji ya chemchemi," au "shimo la kina la kuchota maji."
- Neno "birika" linaweza kutafsiriwa kama "shimo la maji lililotengenezwa kwa mawe," "shimo refu na nyembamba la maji," au "tangi la chini ya ardhi la kuhifadhi maji."

- Masharti haya yana maana inayofanana. Tofauti kuu ni kwamba kisima hupokea maji kila mara kutoka kwenye chemchemi za chini ya ardhi, ilhali tangi la maji ni tanki la kuhifadhi maji ambayo kwa kawaida hutokana na mvua.

(Tazama pia: Yeremia, gerezani, mgogoro)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 11:17](#)
- [2 Samweli 17:17-18](#)
- [Mwanzo 16:14](#)
- [Luka 14:4-6](#)
- [Hesabu 20:17](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0875, H0883, H0953, H1360, H4599, H4726, H4841, G40770, G54210

Kitabu cha Maisha

Ufanuzi:

Neno "Kitabu cha Maisha" linarejelea mahali ambapo Mungu ameandika majina ya watu wote aliowakomboa na kuwapa uzima wa milele.

- Ufunuo hurejelea kitabu hiki kama "Kitabu cha Maisha cha Mwanakondoo." Hii inaweza kutafsiriwa kama "kitabu cha maisha kinachomilikiwa na Yesu, Mwanakondoo wa Mungu." Dhabihu ya Yesu msalabani ililipa adhabu ya dhambi za watu ili wawze kupata uzima wa milele kupitia imani ndani yake.

- Neno "kitabu" linaweza pia kumaanisha "gombo," "barua," "maandishi," au "hati ya kisheria." Linaweza kuwa na maana halisi au ya mfano.

(Tazama pia: milele, mwanakondoo, maisha, dhabihu, kitabu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wafilipi 4:3](#)
- [Zaburi 69:28-29](#)
- [Ufunuo 3:5-6](#)
- [Ufunuo 20:11-12](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2416, H5612, G09760, G22220

Kiti cha miguu

Ufanuzi:

Neno "kiti cha miguu" linamaanisha kitu ambacho mtu huweka miguu yake juu yake, kawaida kupumzika wakati ameketi. Neno hili pia lina maana za mfano za unyenyeketu na hadhi ya chini.

- Watu katika nyakati za Biblia waliona miguu kuwa sehemu zisizo na heshima zaidi za mwili. Kwa hiyo, "kiti cha kuwekea miguu" kilikuwa na heshima ya chini zaidi kwa sababu miguu iliwekwa juu yake.
- Wakati Mungu anasema "Nitawafanya maadui zangu kuwa kiti cha miguu yangu" anatangaza nguvu, udhibiti, na ushindi juu ya watu wanaomuasi. Watanyenyekeshwa na kushindwa hadi kufikia hatua ya kutii mapenzi ya Mungu.
- Kumwabudu Mungu kwa "kuabudu kwenye kiti cha miguu" maana yake ni kuinama kwa ibada mbele yake anapoketi kwenye kiti chake cha enzi. Hii tena inaonyesha unyenyeketu na kujisalimisha kwa Mungu.
- Daudi anarejelea hekalu kama "kiti cha miguu" cha Mungu. Hii inaweza kumaanisha mamlaka yake kamili juu ya watu wake. Hii pia inaweza kumwonyesha Mungu Mfalme akiwa kwenye kiti chake cha enzi, miguu yake ikiwa imepumzika kwenye kiti cha miguu, ambacho kinawakilisha yote yaliyo chini ya utawala wake.

Marejleo ya Biblia:

- [Matendo 7:49](#)
- [Isaya 66:1](#)
- [Luka 20:43](#)
- [Mathayo 5:35](#)
- [Mathayo 22:44](#)
- [Zaburi 110:1](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1916, H3534, H7272, G42280, G52860

Kitu cha aibu

Ufafanuzi:

Inapotumika katika maana hii, neno "aibu" linalezeza kitu kinachotumiwa kwa matumizi ya kawaida au ya kila siku badala ya matumizi maalum au yenyeye heshima.

- Inapotumiwa kwa maana hii, neno "aibu" linarejelea vitu ambavyo havina manufaa kwa jambo lolote muhimu.
- Kulingana na muktadha, "dishonor" inaweza pia kutafsiriwa kama "matumizi ya kawaida."

(Tazama pia: heshima)

Marejleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong's:

Kiumbe

Ufafanuzi:

Neno "kiumbe" linarejelea viumbe vyote vilivyo hai ambavyo Mungu aliumba, ikiwa ni pamoa na wanadamu na wanyama.

- Nabii Ezekieli alielezea kuona "viumbe hai" katika maono yake ya utukufu wa Mungu. Kwa kuwa hakujua walikuwa nini hasa, aliwapa jina hili la jumla.
- Kumbuka kwamba neno "uumbaji" lina maana tofauti kwani linajumuisha kila kitu ambacho Mungu aliumba, yaani, vitu vyote vilivyo hai na visivyo hai (kama ardhi, maji, na nyota). Neno "kiumbe" linahusu tu vitu vilivyo hai.

Mapendeleko ya Tafsiri

- Kulingana na muktadha, "kiumbe" inaweza kumaanisha "kiumbe hai" au "kiumbe kilichoumbwa."
- Neno "viumbe" linaweza kutafsiriwa kama "vitu vyote vilivyo hai," "watu na wanyama," "wanyama," au "binadamu."

(Tazama pia: tengeneza)

Marejeleo ya Biblia:

- [Danieli 4:10-12](#)
- [Ezekieli 1:9](#)
- [Yoshua 10:28](#)
- [Walawi 11:46-47](#)
- [Ufunuo 19:4](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1320, H1321, H1870, H2119, H2416, H4639, H5315, H5971, H7430, H8318, G22260, G29370, G29380

Kizazi

Ufanuzi:

Neno "kizazi" katika maana hii linahusu kipindi cha muda kinachokadiriwa kuwa sawa na maisha ya mtu. Hii inaweza kuwa hadi miaka 100. Kipindi hiki cha muda pia kilianza kupimwa kwa muda kati ya utu uzima wa mtu mmoja na utu uzima wa watoto wake, au kipindi cha miaka 30-40.

Mapendeleko ya Tafsiri

- Unapozungumzia kuhusu siku zilizopita, "vizazi" vinaweza kutafsiriwa kama "wakati wa mababu zetu" au "wakati watu waliishi kabla yetu."
- Unapozungumzia kuhusu siku zijazo, "vizazi" vinaweza kutafsiriwa kama "maisha" au "nyakati za watu watakuoja baadaye" au "wakati ambapo kizazi chetu kitakuwa kinaishi."
- Msemo "katika kizazi chake mwenyewe" inaweza kutafsiriwa kama "wakati alipokuwa hai" au "wakati wa enzi yake"
- Usemi "kutoka kizazi hadi kizazi" au "kutoka kizazi kimoja hadi kingine" unaweza kutafsiriwa kama "kutoka wakati wa watu wanaishi sasa na daima" au "mradi watu wanaishi duniani" au "kuanzia sasa hadi vipindi vyote vya wakati ujao" au "kwa wakati wote."

(Tazama pia: mjukuu, babu)

Marejeleo ya Biblia:

Data Neno:

- Strong's:

Kizazi-Kundi la Wazao

Ufanuzi:

Neno "kizazi" katika muktadha huu linamaanisha kundi la watoto waliozaliwa na wazazi fulani. Kwa mfano, ikiwa wanandoa fulani wanachukuliwa kama kizazi cha kwanza, basi watoto wao ni kizazi cha pili, wajukuu wao ni kizazi cha tatu, na kadhalika katika ukoo wao.

Mapendekezo ya Tafsiri

- "Vizazi" vinaweza kutafsiriwa kama "wazao" au "vikundi vy ya kizazi" au "watoto pamoja na watoto wao."
- Maneno "katika vizazi vyenu vyote" yanaweza kutafsiriwa kama "kwa kila mmoja wa kizazi chenu" au "kwa watoto wenu na kwa kila kizazi kitakachofuata baada yao"
- "Kizazi kijacho kitamtumikia; watawaambia kizazi kijacho kuhusu Mungu" inaweza kutafsiriwa kama "Wat wengi katika siku zijazo watamtumikia Mungu na watawaambia watoto wao na wajukuu wao kumhusu."

(Tazama pia: mtoto, mzee)

Marejeleo ya Biblia:**Data ya Neno:**

- Strong's:

Kizazi-Watu Wanaoishi Wakati Mmoja**Ufanuzi:**

Neno "kizazi" katika maana hii linarejelea watu ambaeo wanaishi wakati mmoja. Watu hawa kwa ujumla hushiriki utamaduni, uzoefu, na mtindo wa maisha unaofanana.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Maneno "kizazi cha baba zake" yanaweza kutafsiriwa kama "wazee wake" au "wale walioishi kabla yake."
- Maneno "kizazi hiki" au "watu wa kizazi hiki" yanaweza kumaanisha "watu wanaoishi sasa" au "ninyi watu."
- Maneno "vizazi vijavyo" yanaweza kutafsiriwa kama "wale watakaoishi baada yetu" au "watu watakaoishi wakati ujao."

Marejeleo ya Biblia:**Data ya Neno:**

- Strong's:

Kizingiti**Ufanuzi:**

Neno "kizingiti" linamaanisha sehemu ya chini ya mlango au sehemu ya jengo ambayo iko ndani ya mlango.

- Wakati mwingine, kizingiti ni kipande cha mbaeo au jiwe ambacho lazima kivuke ili kuingia kwenye chumba au jengo.
- Kila lango na ufunguzi wa hema unaweza pia kuwa na kizingiti.
- Neno hili linapaswa kutafsiriwa kwa neno katika lugha ya mradi linalorejelea sehemu iliyo kwenye mlango wa kuingilia nyumbani ambapo mtu hukanyaga.
- Ikiwa hakuna neno kwa hili, "kizingiti" inaweza pia kutafsiriwa kama "mlango," "ufunguzi," au "ingilio," kulingana na muktadha.

(Tazama pia: mlango, hema)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 9:17–19](#)
- [Ezekieli 9:3](#)
- [Isaya 6:4](#)
- [Methali 17:19](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4670, H5592

Kodi

Ufanuzi:

Maneno "kodi" na "ushuru" yanarejelea pesa au bidhaa ambazo watu hulipa kwa serikali ilio na mamlaka juu yao. "Mtoza ushuru" alikuwa mfanyakazi wa serikali ambaye kazi yake ilikuwa kupokea pesa ambazo watu walitakiwa kulipa serikali kama kodi.

- Kiasi cha pesa kinacholipwa kama kodi kwa kawaida kinategemea thamani ya kitu au thamani ya mali ya mtu.
- Wakati wa Yesu na mitume, serikali ya Kirumi ilihitaji kodi kutoka kwa kila mtu anayeishi katika ufalme wa Kirumi, pamoja na Wayahudi.
- Ikiwa kodi hazijalipwa, serikali inaweza kuchukua hatua za kisheria dhidi ya mtu ili kupata pesa zinazodaiwa.
- Yosefu na Maria walisafiri kwenda Bethlehemu kuhesabiwa katika sensa iliyofanyika ili kutoza kodi kila mtu anayeishi katika ufalme wa Kirumi.
- Neno "kodi" linaweza pia kutafsiriwa kama "malipo yanayohitajika" au "pesa za serikali" au "pesa za hekalu," kulingana na muktadha.
- Kulipa kodi" inaweza pia kutafsiriwa kama "kulipa pesa kwa serikali" au "kupokea pesa kwa serikali" au "kufanya malipo yanayohitajika." "Kukusanya kodi" inaweza kutafsiriwa kama "kupokea pesa kwa serikali."
- Mtoza ushuru ni mtu anayefanya kazi kwa ajili ya serikali na kupokea pesa ambazo watu wanatakiwa kulipa.
- Watu waliokusanya kodi kwa ajili ya serikali ya Kirumi mara nyingi walidai pesa zaidi kutoka kwa watu kuliko ilivyohitajika na serikali. Watoza kodi walikuwa wakijichukulia kiasi cha ziada kwa ajili yao wenye.
- Kwa sababu watoza ushuru waliwadanganya watu kwa njia hii, Wayahudi waliwaona kuwa mionganoni mwa wenye dhambi wabaya zaidi.

- Wayahudi pia waliwaona watoza ushuru wa Kiyahudi kuwa wasaliti kwa watu wao wenye kwa sababu walifanya kazi kwa ajili ya serikali ya Kirumi ambayo ilikuwa inawakandamiza watu wa Kiyahudi.
- Usemi, "watoza ushuru na wenye dhambi" ulikuwa msemo wa kawaida katika Agano Jipy, ukionyesha jinsi Wayahudi walivyowadharau watoza ushuru.

(Tazama pia: Myahudi, Rumi, dhambi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Luka 20:21-22](#)
- [Marko 2:13-14](#)
- [Mathayo 9:7-9](#)
- [Hesabu 31:28-29](#)
- [Warumi 13:6-7](#)
- [Luka 3:12-13](#)
- [Luka 5:27-28](#)
- [Mathayo 5:46-48](#)
- [Mathayo 9:10-11](#)
- [Mathayo 11:18-19](#)
- [Mathayo 17:26-27](#)
- [Matthew 18:17](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

34:6 Alisema, "Watu wawili walikwenda hekaluni kuomba. Mmoja wao alikuwa mtoza ushuru, na mwengine alikuwa kiongozi wa kidini." 34:7 "Kiongozi wa kidini aliomba hivi, 'Asante, Mungu, kwamba mimi si mwenye dhambi kama watu wengine—kama vile wanyang'anyi, watu wasio haki, wazinzi, au hata kama huyo mtoza ushuru." 34:9 "Lakini mtoza ushuru alisimama mbali na kiongozi wa kidini, hakutazama hata mbinguni. Badala yake, alipiga kifua chake na kuomba, 'Mungu, tafadhali unirehemu kwa sababu mimi ni mwenye dhambi.'" 34:10 Kisha Yesu alisema, "Nawaambia kweli, Mungu alisikia maombi ya mtoza ushuru na kumtangaza kuwa mwenye haki." 35:1 Siku moja, Yesu alikuwa akifundisha watoza

ushuru wengi na wenyе dhambi wengine ambaо walikuwa wamekusanyika kumsikiliza.

Data ya Neno:

- Kodi: Strong's: H2670, H4060, H4371, H4522, H4864, H6186, G13230, G27780, G50550, G54110
- Mtoza Ushuru: Strong's: H5065, H5674, G50570, G50580

Kodi

Ufafanuzi:

Neno "kodi" linamaanisha zawadi kutoka kwa mtawala mmoja kwenda kwa mtawala mwengine, kwa madhumuni ya ulinzi na kwa uhusiano mzuri kati ya mataifa yao. kodi pia inaweza kuwa malipo ambayo mtawala au serikali inahitaji kutoka kwa watu, kama vile ushuru au kodi.

- Katika nyakati za Biblia, wafalme au watawala waliokuwa wakisafiri wakati mwengine walilipa kodi kwa mfalme wa eneo walilokuwa wakipitia ili kuhakikisha wanalindwa na kuwa salama.
- Mara nyingi kodi hiyo ingejumuisha vitu vingine zaidi ya pesa, kama vile vyakula, viango, mavazi ya thamani, na metali za gharama kubwa kama dhahabu.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, "Kodi" inaweza kutafsiriwa kama "zawadi rasmi" au "kodi maalum" au "malipo yanayohitajika."

(Tazama pia: dhahabu, mfalme, mtawala, kodi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 18:1-2](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 9:22-24](#)
- [2 Wafalme 17:3](#)
- [Luka 23:2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1093, H4061, H4503, H4530, H4853, H6066, H7862, G54110

Kolosai*Uhalisia:*

Katika nyakati za Agano Jipyä, Kolosai ulikuwa mji ulioko katika jimbo la Kirumi la Frigia, eneo ambalo sasa ni kusini magharibi mwa Uturuki. Wakolosai walikuwa watu waliokuwa wakiishi Kolosai.

- Iko takriban maili 100 kutoka Bahari ya Mediterania, Kolosai ilikuwa kwenye njia muhimu ya biashara kati ya mji wa Efeso na Mto Eufrati.
- Wakati akiwa gerezani huko Rumi, Paulo aliandika barua kwa "Wakolosai" ili kusahihisha mafundisho ya uongo mionganoni mwa waumini wa Kolosai.
- Paulo alipokuwa akiandika barua hii, hakuwa amewahi kutembelea kanisa la Kolosai, lakini alikuwa amepata habari kuhusu waumini wa huko kutoka kwa mfanyakazi mwenzake, Epafra.
- Epafra huenda alikuwa mfanyakazi Mkristo ambaye alianzisha kanisa huko Kolosai.
- Kitabu cha Filemoni ni barua ya Paulo iliyomwendea mmiliki wa mtumwa huko Kolosai.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Efeso, Paulo)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wakolosai 1:3](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G28570

Komamanga*Uhalisia:*

Komamanga ni aina ya tunda lenye ngozi nene na ngumu, likiwa na mbegu nyingi zilizofunikwa na nyama nyekundu inayoweza kuliwa.

- Ganda la nje lina rangi nyekundu na nyama inayozunguka mbegu ina mwangaza na ni nyekundu.
- Komamanga hukuzwa sana katika nchi zenye hali ya hewa ya joto na ukame, kama vile Misri na Israeli.
- Mungu aliwaahidi Waisraeli kwamba Kanaani ilikuwa nchi yenye maji mengi na udongo wenye rutuba, hivyo chakula kilikuwa kingi huko, ikiwa ni pamoa na makomamanga.
- Ujenzi wa hekalu la Solomoni ulijumuisha mapambo ya shaba yenye umbo la makomamanga.

(Tazama pia: shaba, Kanaani, Misri, Solomoni, hekalu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wafalme 25:16-17](#)
- [Kumbukumbu la Torati 8:7-8](#)
- [Yeremia 52:22-23](#)
- [Hesabu 13:23-24](#)
- [Hesabu 20:5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H7416

Komboa

Ufanuzi:

Neno "komboa" linamaanisha kununua tena kitu au mtu ambaye hapo awali alikuwa akimiliikiwa au kushikiliwa mateka. "Mkombozi" ni mtu anayekomboa kitu au mtu.

- Mungu aliwapa Waisraeli sheria kuhusu jinsi ya kukomboa watu au vitu. Kwa mfano, mtu angeweza kumkomboa mtu aliyejewa utumwani kwa kulipa gharama ili mtumwa awe huru. Neno "fidia" pia linahusu desturi hii.
- Ikiwa ardhi ya mtu ilikuwa imeuzwa, jamaa wa mtu huyo angeweza "kukomboa" au "kununua tena" ardhi hiyo ili ibaki katika familia.
- Mazoezi haya yanaonyesha jinsi Mungu anavyowakomboa watu walioko utumwani kwa dhambi. Alipokufa msalabani, Yesu alilipa gharama kamili kwa ajili ya dhambi za watu na kuwakomboa wote wanaomtumaini kwa wokovu. Watu waliokombolewa na Mungu wamebekwa huru kutoka kwa dhambi na adhabu yake.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, neno "komboa" linaweza pia kumaanisha "nunua tena," "lipa ili kumkomboa mtu," au "fidia."
- Neno "ukombozi" linaweza kumaanisha "fidia," "malipo ya uhuru," au "kununua tena."
- Maneno "fidia" na "komboa" yana maana sawa kimsingi, hivyo baadhi ya lugha zinaweza kuwa na neno moja tu la kutafsiri maneno haya mawili. Hata hivyo, neno "fidia" linaweza pia kumaanisha malipo yanayohitajika ili "kukomboa" kitu au mtu. Neno "komboa" halirejelei malipo yenywewe.

(Tazama pia: bila malipo, malipo ya fidia)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wakolosai 1:13-14](#)

Waefeso 1:7-8

- [Waefeso 5:16](#)
- [Wagalatia 3:13-14](#)
- [Wagalatia 4:5](#)
- [Luka 2:38](#)
- [Ruthu 2:20](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1350, H1353, H6299, H6302, H6304, H6306, H6561, H7069, G00590, G06290, G18050, G30840, G30850

Kondoo

Ufanuzi:

Kondoo ni mnyama wa ukubwa wa kati mwenye miguu minne na manyoya mwilini mwake. Kondoo dume huitwa "ramu." Kondoo jike huitwa "ewe." Wingi wa "kondoo" pia ni "kondoo."

- Mwanakondoo mchanga anaitwa "mwanakondoo."
- Waisraeli mara nyingi walitumia kondoo kwa dhabihu, hasa kondoo wa kiume na kondoo wachanga.
- Watu hula nyama kutoka kwa kondoo na kutumia sufu yao kutengeneza mavazi na vitu vingine.
- Kondoo ni waaminifu sana, dhaifu, na waoga. Wanashawishiwa kwa urahisi kutangatanga. Wanahitaji mchungaji kuwaongoza, kuwalinda, na kuwapatia chakula, maji, na makazi.
- Kwenye Biblia, watu wanalinganishwa na kondoo ambao wana Mungu kama mchungaji wao.

(Mapendelezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana)

(Tazama pia: Israeli, mwanakondoo, dhabihu, mchungaji)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 8:32](#)
- [Mwanzo 30:32](#)
- [Yohana 2:14](#)
- [Luka 15:5](#)
- [Marko 6:34](#)
- [Mathayo 9:36](#)
- [Mathayo 10:6](#)
- [Mathayo 12:12](#)
- [Mathayo 25:33](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **9:12** Siku moja Mose alipokuwa akichunga **kondoo** wake, aliona kichaka kilichokuwa kikiwaka moto.
- **17:2** Daudi alikuwa mchungaji kutoka mji wa Bethlehemu. Wakati tofauti alipokuwa akichunga **kondoo** wa Baba yake, Daudi aliua simba na dubu waliokuwa wamevamia **kondoo**.
- **30:3** Kwa Yesu, watu hawa walikuwa kama **kondoo** bila mchungaji.
- **38:8** Yesu alisema, “Nyote mtaniacha usiku wa leo. Imeandikwa, ‘Nitampiga mchungaji na **kondoo** wote watatawanyika.’”

Data ya Neno:

- Strong's: H0352, H1494, H1798, H2169, H3104, H3532, H3535, H3733, H3775, H5739, H5763, H6260, H6629, H6792, H7353, H7462, H7716, G41650, G42620, G42630

Kora

Ufafanuzi:

Kora lilikuwa jina la wanaume watatu katika Agano la Kale.

1. Kora alikuwa mzao wa Lawi na hivyo alihudumu katika hema kama kuhani. Alipata wivu kwa Mose na Aroni na akaongoza kundi la wanaume kuasi dhidi yao.
2. Mmoja wa watoto wa Esau aliitwa Kora. Alikuwa kiongozi katika jamii yake.
3. Mtu wa tatu anayeitwa Kora ametajwa kama mzao wa Yuda.

(Tazama pia: Aroni, mamlaka, Kalebu, mzao, Esau, Yuda, kuhani)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Nyakati 1:34-37](#)
- [Hesabu 16:1-3](#)
- [Hesabu 16:25-27](#)
- [Zaburi 42:1-2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H7141

Koreshi

Uhalisia:

Koreshi alikuwa mfalme wa Kiajemi aliyeanzisha ufalme wa Kiajemi karibu mwaka 550 Kabla ya Kristo (KK), kuitia ushindi wa kijeshi. Katika historia, pia alijulikana kama Koreshi Mkuu.

- Mfalme Koreshi aliteka mji wa Babuloni, jambo lililosababisha kuachiliwa kwa Waisraeli ambao walikuwa wamewekwa uhamishoni huko.
- Koreshi alijulikana kwa mtazamo wake wa uvumilivu kwa watu wa mataifa aliyyoyashinda. Wema wake kwa Wayahudi ulisababisha kujengwa upya kwa hekalu la Yerusalem baada ya uhamisho wao.
- Koreshi alikuwa akitawala wakati Danieli, Ezra, na Nehemia walipokuwa wakiishi.

(Pendekezo la Tafsiri: Tafsiri ya Majina)

(Tazama pia: Danieli, Dario, Ezra, Nehemia, Uajemi)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Mambo ya Nyakati 36:23](#)
- [Danieli 1:21](#)
- [Ezra 5:13](#)
- [Isaya 44:28](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3566

Korintho

Uhalisia:

Korintho ulikuwa mji nchini Ugiriki, takriban maili 50 magharibi mwa Athene. Wakorintho walikuwa watu waliokuwa wakiishi Korintho.

- Korintho likuwa eneo la moja ya makanisa ya kwanza ya Kikristo.
- Vitabu vya Agano Jipy, 1 Wakorintho na 2 Wakorintho, ni barua zilizoandikwa na Paulo kwa Wakristo waliokuwa wakiishi Korintho.
- Katika safari yake ya kwanza ya umisionari, Paulo alikaa Korintho kwa takriban miezi 18.
- Paulo alikutana na waumini Akila na Priskila alipokuwa Korintho.
- Viongozi wengine wa awali wa kanisa wanaohushishwa na Korintho ni pamoja na Timotheo, Tito, Apolo, na Sila.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Apolo, Timotheo, Tito)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 1:3](#)
- [2 Wakorintho 1:23–24](#)
- [2 Timotheo 4:19–22](#)
- [Matendo 18:1](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G28810, G28820

Kornelio

Uhalisia:

Kornelio alikuwa mtu wa Mataifa, yaani, Mtu asiyе Myahudi, ambaye alikuwa afisa wa kijeshi katika jeshi la Kirumi.

Kosa
vibaya, kuumiza, yenyе kuumiza

- Aliomba mara kwa mara kwa Mungu na alikuwa mkarimu sana katika kuwasaidia maskini.
- Familia ya Kornelio iliposikia mtume Petro akieleza injili, walimwamini Yesu.
- Watu wa nyumba ya Kornelio walikuwa wasio Wayahudi wa kwanzaa kuwa waumini.
- Hii ilionyesha wafuasi wa Yesu kwamba alikuwa amekuja kuwaokoa watu wote, wakiwemo watu wa Mataifa mengine.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Mtume, Imani, Mataifa, Habari Njema, Kigiriki, akida)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 10:1](#)
- [Matendo 10:8](#)
- [Matendo 10:18](#)

Matendo 10:22

- [Matendo 10:24](#)
- [Matendo 10:26](#)
- [Matendo 10:30](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G28830

Kosa

**kosa, kukosewa, mkosaji, kutendea
vibaya, kuumiza, yenyе kuumiza**

Ufanuzi:

Kumkosea mtu inamaanisha kumtendea mtu huyo kwa njia isiyo ya haki na ya udanganyifu.

kosa, kukosewa, mkosaji, kutendea

- Neno "kutendea vibaya" linamaanisha kutenda vibaya au kwa ukali kwa mtu, na kusababisha madhara ya kimwili au kihisia kwa mtu huyo.
- Neno "kuumiza" ni la jumla zaidi na linamaanisha "kusababisha mtu madhara kwa namna fulani." Mara nyingi lina maana ya "kujeruhi kimwili."
- Kulingana na muktadha, maneno haya yanaweza pia kutafsiriwa kama "kufanya makosa kwa" au "kutendea isivyo haki" au "kusababisha madhara kwa" au "kutendea kwa njia yenyе madhara" au "kujeruhi."

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 7:26](#)
- [Kutoka 22:21](#)
- [Mwanzo 16:5](#)
- [Luka 6:28](#)
- [Mathayo 20:13-14](#)
- [Zaburi 71:13](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0205, H0816, H2248, H2250, H2255, H2257, H2398, H2554, H2555, H3238, H3637, H4834, H5062, H5142, H5230, H5627, H5753, H5766, H5791, H5792, H5916, H6031, H6087, H6127, H6231, H6485, H6565, H6586, H7451, H7489, H7563, H7665, H7667, H7686, H8133, H8267, H8295, G00910, G00920, G00930, G00950, G02640, G08240, G09830, G09840, G15360, G16260, G16510, G17270, G19080, G25560, G25580, G25590, G26070, G30760, G30770, G37620, G41220, G51950, G51960

Krete

Uhalisia:

Krete ni kisiwa kilichopo pwani ya kusini mwa Ugiriki. "Mkrete" ni mtu anayeishi katika kisiwa hiki.

- Mtume Paulo alisafiri kwenda kisiwa cha Krete wakati wa safari zake za kimisionari.
- Paulo alimuacha mfanyakazi mwenzake Tito huko Krete ili kuwafundisha Wakristo na kusaidia kuteua viongozi wa kanisa huko.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 2:11](#)
- [Matendo 27:8](#)
- [Amosi 9:7-8](#)
- [Tito 1:12](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G29120, G29140

Kristo

Uhalisia:

Maneno "Masihi" na "Kristo" yanamaanisha "Aliyetiwa Mafuta" na yanarejelea Yesu, Mwana wa Mungu.

- Maneno "Masihi" na "Kristo" yanatumika katika Agano Jipyaa kumrejelea Mwana wa Mungu, ambaye Mungu Baba alimteua kutawala kama mfalme juu ya watu wake, na kuwaokoa kutoka kwa dhambi na kifo.
- Kwenye Agano la Kale, manabii waliandika unabii kuhusu Masihi mamia ya miaka kabla ya kuja kwake duniani.
- Mara nyingi neno linalomaanisha "mpakwa mafuta (mmoja)" linatumika katika Agano la Kale kumrejelea Masihi ambaye angekuja.
- Yesu alitimiza unabii mwangi kati ya hii na alifanya kazi nyingi za miujiza zinazoonyesha kuwa yeye ni Masihi; unabii uliobaki utatimizwa atakaporudi.
- Neno "Kristo" mara nyingi hutumiwa kama jina, kama vile "Kristo" na "Kristo Yesu."
- "Kristo" pia ilianza kutumika kama sehemu ya jina lake, kama vile "Yesu Kristo."

Mapendekazo ya Tafsiri:

- Hili neno linaweza kutafsiriwa kwa kutumia maana yake, "Aliyetiwa Mafuta" au "Mwokozi Aliyetiwa Mafuta wa Mungu."
- Lugha nyingi hutumia neno lililotafsiriwa ambalo linaonekana au kusikika kama "Kristo" au "Masihi." (Tazama: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana)
- Neno lililohamishwa linaweza kufuatiwa na ufanuzi wa neno kama vile, "Kristo, Mpakwa Mafuta."
- Kuwa na uthabiti katika jinsi hii inavyotafsiriwa katika Biblia nzima ili iwe wazi kwamba neno lile lile linarejelewa.

- Hakikisha tafsiri za "Masihi" na "Kristo" zinafanya kazi vizuri katika muktadha ambapo maneno yote mawili yanatokea katika aya moja (kama vile Yohana 1:41).

(Tazama pia: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Mwana wa Mungu, Daudi, Yesu, paka mafuta)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 5:1-3](#)
- [Matendo 2:35](#)
- [Matendo 5:40-42](#)
- [Yohana 1:40-42](#)
- [Yohana 3:27-28](#)
- [Yohana 4:25](#)
- [Luka 2:10-12](#)
- [Mathayo 1:16](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **17:7 Masihi** alikuwa Mteule wa Mungu ambaye angewaokoa watu wa dunia kutoka kwa dhambi.
- **17:8** Ilivyotokea, Waisraeli walipaswa kusubiri muda mrefu kabla ya **Masihi** kuja, karibu miaka 1,000.
- **21:1** Kuanzia mwanzo kabisa, Mungu alipanga kumtuma **Masihi**.
- **21:4** Mungu aliahidi Mfalme Daudi kwamba **Masihi** atakuwa mmoja wa wazao wa Daudi mwenyewe.
- **21:5 Masihi** angeanzisha agano Jipy.
- **21:6** Manabii wa Mungu pia walisema kwamba **Masihi** atakuwa nabii, kuhani, na mfalme.
- **21:9** Nabii Isaya alitabiri kwamba **Masihi** angezaliwa na bikira.
- **43:7** “Lakini Mungu alimfufua tena ili kutimiza unabii unaosema, ‘Hutamwacha **Mtakatifu** wako kuoza kaburini.’”
- **43:9** “Lakini fahamu kwa hakika kwamba Mungu amemfanya Yesu kuwa Bwana na **Masihi!**”
- **43:11** Petro akawajibu, “Kila mmoja wenu anapaswa kutubu na kubatizwa kwa jina la Yesu **Kristo** ili Mungu asamehe dhambi zenu.”

- **46:6** Sauli alijadiliana na Wayahudi, akithibitisha kwamba Yesu alikuwa **Masihi.**

Data ya Neno:

- Strong's: H4899, G33230, G55470

Kuabudu

Ufanuzi:

"Kujisujudu" kuna maana ya kulala kifudifudi chini, kawaida kwa kujitolea mbele ya mtu mwenye mamlaka kama mfalme au mtu mwengine mwenye nguvu. Neno hili pia linaweza kumaanisha "kumuabudu," likimaanisha vitendo vyatuheshimu, kupiga magoti, na kutii Mungu."

- Neno hili mara nyingi linamaanisha "inama" au "'kujisujudu kifudifudi' ili kumheshimu mtu kwa unyenyekevu.
- Tunamwabudu Mungu tunapomtumikia na kumheshimu, kwa kumsifu na kumtii.
- Wakati Waisraeli walipomwabudu Mungu, mara nyingi ilijumuisha kutoa dhabihu ya mnyama kwenye madhabahu.
- Neno hili linaweza kutumiwa kwa watu wanaoabudu Mungu kama Mungu wa Kweli na wengine wanaoabudu miungu bandia.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno "abudu" linaweza kutafsiriwa kama "inama" au "heshimu na tumikia" au "heshimu na tii."
- Kwenye muktadha fulani, inaweza pia kutafsiriwa kama "kusifu kwa unyenyekevu" au "kutoa heshima na sifa."

(Tazama pia: upinde, hofu, dhabihu, sifa, heshima)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wakolosai 2:18-19](#)
- [Kumbukumbu la Torati 29:18](#)
- [Kutoka 3:11-12](#)
- [Luka 4:7](#)
- [Mathayo 2:2](#)
- [Matayo 2:8](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **13:4** Kisha Mungu akawapa agano na kusema, "Mimi ni Mungu, Mungu wenu, niliye waokoa kutoka utumwani Misri. **Msisujudie** miungu mingine."
- **14:2** Wakanaani **hawakumwabudu** wala kumtii Mungu. Walikuwa **wakimwabudu** miungu ya uongo na walifanya mambo mengi maovu.
- **17:6** Daudi alitaka kujenga hekalu ambapo Waisraeli wote wangeweza **kumwabudu** Mungu na kumtolea dhabihu.
- **18:12** Wafalme wote na watu wengi wa ufalme wa Israeli **waliabudu** sanamu.
- **25:7** Yesu alijibu, "Ondoka kwangu, Shetani! Katika neno la Mungu anawaamuru watu wake, '**Muabudu** Bwana Mungu wako pekee na mtumikie ye ye tu.'"
- **26:2** Katika sabato, ye ye (Yesu) alikwenda mahali pa **kuabudu**.
- **47:1** Hapo walikutana na mwanamke aitwaye Lidia ambaye alikuwa mfanyabiashara. Alipenda na **kumwabudu** Mungu.
- **49:18** Mungu anakwambia uombe, usome neno lake, **umwabudu** pamoja na Wakristo wengine, na uwaambie wengine kile alichokufanya.

Data ya Neno:

- Strong's: H5457, H5647, H6087, H7812, G13910, G14790, G21510, G23180, G23230, G23560, G30000, G35110, G43520, G43530, G45730, G45740, G45760

Kuasi

Ufanuzi:

Neno "kuasi" linamaanisha kukataa kutii mamlaka ya mtu. Mtu "mwasi" mara nyingi hukosa kutii na hufanya mambo yasiyofaa. Mtu wa aina hii anaitwa "mwasi."

- Mtu anapinga anapofanya kitu ambacho mamlaka ilimwambia asifanye.
- Mtu anaweza pia kuasi kwa kukataa kutekeleza kile ambacho mamlaka imeamuru afanye.
- Wakati mwingine, watu huasi dhidi ya serikali yao au kiongozi anayewatawala.
- Neno "kuasi" linaweza pia kutafsiriwa kama "kutotii" au "kufanya uasi," kulingana na muktadha.
- "Uasi" inaweza pia kutafsiriwa kama "asi wa kudumu" au "kukataa kutii."
- Neno "maasi" linamaanisha "kukataa kutii," "kutotii," au "kuvunja sheria."
- Neno "uasi" linaweza pia kumaanisha kundi lililopangwa la watu wanaokaidi mamlaka tawala hadharani kwa kuvunja sheria na kushambulia viongozi na watu wengine. Mara nyingi, wanajaribu kuwashawishi watu wengine kujiunga nao katika uasi wao.

(Tazama pia: mamlaka, gavana)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 12:18–19](#)
- [1 Samweli 12:14](#)
- Ikiwa mtamwogopa Bwana na kumtumikia, na kumtii, na msipoteze amri zake, ninyi pamoja na mfalme wenu mtakayetawala juu yenu mkiwa wafiasi wa Bwana Mungu wenu, itakuwa vizuri.

[1 Timotheo 1:9–11](#)

- [2 Nyakati 10:17-19](#)
- [Matendo 21:38](#)
- [Luka 23:19](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **14:14** Baada ya Waisraeli kutangatanga katika nyika kwa miaka arobaini, wote waliokuwa wameasi dhidi ya Mungu walikuwa wamefariki.
- **18:7** Kumi ya makabila ya taifa la Israeli **yaliasi** dhidi ya Rehoboamu.
- **18:9** Yeroboamu aliasi dhidi ya Mungu na kusababisha watu kutenda dhambi.
- **18:13** Watu wengi wa Yuda pia **walienda kinyume** na Mungu na kuabudu miungu mingine.
- **20:7** Lakini baada ya miaka michache, mfalme wa Yuda **aliasi** dhidi ya Babeli.
- **45:3** Kisha akasema (Stefano), "Ninyi watu wenye mioyo migumu na **waasi**, daima mnampinga Roho Mtakatifu, kama vile mababu zenu walivyompinga Mungu na kuwaa manabii wake."

Data ya Neno:

- Strong's: H4775, H4776, H4777, H4779, H4780, H4784, H4805, H5327, H5627, H5637, H6586, H6588, H7846, G38930, G49550

Kuchinja

Ufanuzi:

Kuchinja mtu au mnyama kunamaanisha kumuangamiza. Mara nyingi, hii inahusisha kutumia nguvu au vurugu. Ikiwa mtu amemuua mnyama, basi amewwangamiza.

- Unapozungumzia mnyama au kundi kubwa la watu, neno "kuchinja" ni neno lingine linalotumiwa mara nyingi.
- Kitendo cha kuchinja pia hujulikana kama "uchinjaji."
- Usemi "waliouawa" unaweza pia kutafsiriwa kama "watu waliouawa" au "watu waliopoteza maisha."

(Tazama pia: uchinjaji)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ezekieli 28:23](#)
- [Isaya 26:21](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2026, H2076, H2491, H2717, H2763, H2873, H2874, H4191, H4194, H5221, H6991, H6992, H7523, H7819, G03370, G06150, G13150, G23800, G26950, G49680, G49690, G54070

Kuchukua mimba

Ufanuzi:

Inapotumiwa kwa maana hii, maneno "kushika mimba" na "mimba" kwa kawaida hurejelea mwanamke kuwa mjamzito wa mtoto. Inaweza pia kutumika kwa wanyama wanaopata mimba.

- Kirai "kupata mimba" inaweza kutafsiriwa kama "kuwa mjamzito" au neno lingine lolote linalokubalika kuelezea hili.
- Neno linalohusiana "utungaji wa mimba" linaweza kutafsiriwa kama "mwanzo wa ujauzito" au "wakati wa kuwa mjamzito."
- Kulingana na muktadha, neno "mimba ilitungwa" linaweza kutafsiriwa kama "alipata mimba" au "alipewa mimba na."

(Tazama pia: unda, tumbo ya uzazi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 21:1–4](#)
- [Hosea 2:4–5](#)
- [Ayubu 15:35](#)
- [Luka 1:24–25](#)
- [Luka 2:21](#)

Neno data:

Strong's: H2029, H2030, H2032, H2232, H2254,
H2803, H3179, G10800, G17220, G28450, G48150

Kudanganya

Ufanuzi:

Neno "kudanganya" linamaanisha kumfanya mtu aamini kitu ambacho si kweli, mara nyingi kwa kusema "uongo." Kitendo cha kumdanganya mtu kinaitwa "uongo," "udanganyifu," au "udanganyaji."

- Mtu anayesababisha wengine kuamini kitu cha uongo ni "mdanganyifu." Kwa mfano, Shetani anaitwa "mdanganyifu." Roho mbaya ambazo anazidhibiti pia ni wadanganyifu.
- Kusema "uongo" ni kusema kitu ambacho sio kweli.
- Mtu, kitendo, au ujumbe amba si wa kweli unaweza kuelezewa kama "udanganyifu."
- Maneno "udanganyifu" na "udanganyaji" yana maana sawa, lakini kuna tofauti ndogo katika jinsi yanavyotumika.
- Maneno ya kuelezea "udanganyifu" na "udanganyaji" yana maana sawa na hutumiwa katika muktadha sawa.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Njia nyingine za kutafsiri "kudanganya" zinaweza kujumuisha au "kusababisha kuwa na imani ya uongo" au "kusababisha mtu kufikiria kitu ambacho si kweli."
- Neno "kudanganywa" linaweza pia kutafsiriwa kama "kusababisha kufikiria kitu cha uongo" au "kuambiwa uongo" au "kudanganywa" au "kudanganyika" au "kupotoshwa."
- "Mdanganyifu" inaweza kutafsiriwa kama "mwongo" au "mwenye kupotosha" au "mtu anayemdanganya."
- Kulingana na muktadha, maneno "udanganyifu" au "hila" yanaweza kutafsiriwa kwa neno au kifungu kinachomaanisha "uongo" au "kusema uongo" au "ujanja" au "kutokuwa mwaminifu."

- Maneno "udanganyifu" au "udanganyifu" yanaweza kutafsiriwa kama "usio wa kweli" au "kupotosha" au "uongo" kuelezea mtu anayezungumza au Matendo kwa njia inayosababisha watu wengine kuamini mambo ambayo si ya kweli.

(Tazama pia: kweli)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 1:8](#)
- [1 Timotheo 2:14](#)
- [2 Wathesalonike 2:3-4](#)
- [Mwanzo 3:12-13](#)
- [Mwanzo 31:26-28](#)
- [Walawi 19:11-12](#)
- [Mathayo 27:64](#)
- [Mika 6:11](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0898, H2048, H3577, H3584, H3868, H4123, H4820, H4860, H5230, H5377, H5558, H6121, H6231, H6601, H7411, H7423, H7683, H7686, H7952, H8267, H8496, H8582, H8591, H8649, G05380, G05390, G13860, G13870, G13880, G18180, G38840, G41050, G41060, G41080, G54220, G54230

Kudhihaki

Ufanuzi:

Maneno "kudhihaki," "kejeli," na "kukejeli" yote yanahu su kumfanya mtu mzaha, hasa kwa njia ya kikatili.

- Kudhihaki mara nyingi kunahusisha kuiga maneno au vitendo vy a watu kwa nia ya kuwaabisha au kuwaonyesha dharau.
- Wanajeshi wa Kirumi walimdhihaki au kumkejeli Yesu walipomvika vazi na kujifanya kumheshimu kama mfalme.
- Kikundi cha vijana kilimkejeli au kukejeli Elisha walipomuita jina, wakimfanyia mzaha kwa kichwa chake kipara.
- Neno "kukejeli" linaweza pia kumaanisha kucheka au kudharau wazo ambalo halionekani kuwa la kuaminika au muhimu.
- "Mdhihaki" ni mtu ambaye hudhihaki na kudharau mara kwa mara.

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Petro 3:4](#)
- [Matendo 2:12-13](#)
- [Wagalatia 6:6-8](#)
- [Mwanzo 39:13-15](#)
- [Luka 22:63-65](#)
- [Marko 10:34](#)
- [Mathayo 9:23-24](#)
- [Mathayo 20:19](#)
- [Mathayo 27:29](#)

Mifano kutoka kwenye Biblia:

- **21:12** Isaya alitabiri kwamba watu wangemtemea mate, kumdhihaki, na kumpiga Masihi.
- **39:5** Viongozi wa Wayahudi wote walimjibu kuhani mkuu, "Anastahili kufa!" Kisha walimfunika macho Yesu, wakamtemea mate, wakampiga, na kumdhihaki.

- **39:12** Askari walimchapa Yesu viboko, wakamvika joho la kifalme na taji lililotengenezwa kwa miiba. Kisha wakamdhihaki kwa kusema, "Tazama, Mfalme wa Wayahudi!"
- **40:4** Yesu alisulubiwa kati ya wanyang'anyi wawili. Mmoja wao alimdhihaki Yesu, lakini yule mwingine akasema, "Je, hauna hofu ya Mungu?"
- **40:5** Viongozi wa Wayahudi na watu wengine katika umati walimdhihaki Yesu. Walisema kwake, "Ikiwa wewe ni Mwana wa Mungu, shuka msalabani na ujiokoe mwenyewe! Kisha tutakuamini wewe."

Data ya Neno:

- Strong's: H1422, H2048, H2049, H2778, H2781, H3213, H3887, H3931, H3932, H3933, H3934, H3944, H3945, H4167, H4485, H4912, H5058, H5607, H6026, H6711, H7046, H7048, H7814, H7832, H8103, H8148, H8437, H8595, G15920, G17010, G17020, G17030, G23010, G26060, G34560, G55120

Kuelewa

Ufanuzi:

Neno "kuelewa" linamaanisha kusikia au kupokea taarifa na kujua maana yake.

- Neno "ufahamu" linaweza kumaanisha "maarifa" au "hekima" au kutambua jinsi ya kufanya kitu.
- Kumwelewa mtu pia kunaweza kumaanisha kujua jinsi mtu huyo anavyohisi.
- Wakati wa kutembea barabarani kuelekea Emau, Yesu aliwafanya wanafunzi kuelewa maana ya maandiko kuhusu Masihi.
- Kulingana na muktadha, neno "kuelewa" linaweza kutafsiriwa kama "kujua" au "kuamini" au "kufahamu" au "kujua maana ya (kitu)."
- Mara nydingi neno "ufahamu" linaweza kutafsiriwa kama "maarifa" au "hekima" au "uelewa."
- (Tazama pia: amini, jua, mwenye hekima)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ayubu 34:16-17](#)
- [Luka 2:47](#)
- [Luka 8:10](#)
- [Mathayo 13:12](#)
- [Mathayo 13:14](#)
- [Mithali 3:5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0995, H0998, H0999, H1847, H2940, H3045, H3820, H3824, H4486, H7200, H7919, H7922, H7924, H8085, H8394, G00500, G01450, G01910, G08010, G10970, G11080, G12710, G19210, G19220, G19870, G19900, G26570, G35390, G35630, G49070, G49080, G49200, G54240, G54280, G54290

Kufa

Ufafanuzi:

Neno "angamia" linamaanisha kufa au kuharibiwa, kwa kawaida kama matokeo ya vurugu au maafa. Katika Agano Jipy, mara nyingi lina maana ya kiroho ya kupotea au kutenganishwa na watu wa Mungu.

Maana ya Kiroho ya "Kuangamia:"

- Watu amba wana "angamia" ni wale amba wamekataa kumwamini Yesu kwa ajili ya wokovu wao.
- Wale amba "wanapotea" hawataishi milele na Mungu mbinguni. Badala yake, wataishi milele jehanamu chini ya adhabu ya Mungu.
- Kila mtu atakufa kimwili, lakini ni wale tu amba hawamwamini Yesu kwa wokovu wao ndio watakaopotea milele.
- Wakati neno "kuangamia" kunapotumika katika maana ya kiroho, hakikisha kwamba tafsiri yako inaelezea hili tofauti na kufa kimwili.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia za kutafsiri neno hili zinaweza kujumuisha "kupotea kutoka kwa watu wa Mungu," "kufa milele," "kuadhibiwa katika jehanamu," au "kuangamizwa."
- Jaribu kutumia neno au msemo amba hauimaanishi tu "kufa kimwili" au "kukoma kuwepo."

(Tazama pia: kifo, umilele)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Petro 1:23](#)
- [2 Wakorintho 2:16-17](#)
- [2 Wathesalonike 2:10](#)
- [Yeremia 18:18](#)
- [Zaburi 49:18-20](#)
- [Zekaria 9:5-7](#)
- [Zekaria 13:8](#)

Neno Data:

- Strong's: H0006, H0007, H0008, H1478, H1820, H1826, H5486, H5595, H6544, H8045, G05990, G06220, G06840, G08530, G13110, G27040, G48810, G53560

Kufanywa Mtumwa

Ufafanuzi:

Kumfanya mtu kuwa "mtumwa" maana yake ni kumlazimisha mtu huyo kumtumikia bwana au nchi inayotawala. Kuwa "mtumwa" au "katika utumwa" inamaanisha kuwa chini ya udhibiti wa kitu au mtu. "Mtumwa" inarejelea mtu anayefanya kazi kwa (au kumtii) mtu mwingine, ama kwa hiari au kwa nguvu. Mtumwa alikuwa chini ya maelekezo ya bwana wake. Katika Biblia, "mtumishi" na "mtumwa" ni maneno yanayoweza kubadilishana kimaana kwa kiasi kikubwa.

- Mtu ambaye ametekwa au yuko katika utumwa analazimika kuwahudumia wengine bila malipo; hana uhuru wa kufanya anavyotaka. Neno lingine la "utumwa" ni "utumwa."
- Agano Jipya linazungumzia wanadamu kama "watumwa" wa dhambi hadi Yesu anapowaweka huru kutoka kwenye udhibiti na nguvu zake. Mtu anapopokea maisha mapya katika Kristo, anaacha kuwa mtumwa wa dhambi na anakuwa mtumwa wa Uadilifu.
- Kwenye Biblia, maneno "kijana wa kiume" au "kijana wa kike" mara nyingi yanamaanisha "mtumishi" au "mtumwa." Maana hii inatambulika kutokana na muktadha. Kiashiria kimoja cha hali hii ni kama kimirikishi kimetumika, kwa mfano, "wanawake wake vijana" ambayo inaweza kutafsiriwa kama "watumishi wake" au "watumwa wake."

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Neno "kufanywa mtumwa" linaweza kutafsiriwa kama "kusababisha mtu asiwe huru" au "kulazimisha mtu kutumikia" au "kumweka mtu chini ya udhibiti wa."
- Maneno "kufanywa mtumwa kwa" au "katika utumwa wa" yanaweza kutafsiriwa kama "kulazimishwa kuwa mtumwa wa" au "kulazimishwa kutumikia" au "kuwekwa chini ya udhibiti wa."
- Mtumwa alikuwa aina ya mtumishi ambaye alikuwa mali ya mtu aliyemfanya kazi. Mtu aliyemnunua mtumwa aliitwa "mmiliki" au "bwana." Baadhi ya mabwana waliwatendea watumwa wao kikatili. Mabwana wengine waliwatendea watumwa wao vizuri, kama mshiriki wa thamani wa kaya. Neno "utumwa" linamaanisha hali ya kuwa mtumwa.

- Mtu anaweza kuwa mtumwa kwa muda, kwa mfano, wakati wa kufanya kazi ili kulipa deni kwa mmiliki wake.

(Tazama pia: bila malipo, watu wenye haki, mfanyakazi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Wagalatia 4:3](#)
- [Wagalatia 4:24-25](#)
- [Mwanzo 15:13](#)
- [Yeremia 30:8](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **8:4** Wafanyabiashara wa **watumwa** walimuza Yosefu kama **mtumwa** kwa afisa tajiri wa serikali.
- **9:13** "Mimi (Mungu) nitakutuma wewe (Mose) kwa Farao ili uwatoe Waisraeli kutoka katika **utumwa** wao huko Misri."
- **29:3** "Kwa sababu **mtumishi** hakuweza kulipa deni, mfalme alisema, 'Muuzeni mtu huyu na familia yake kama **watumwa** ili kulipa deni lake."

Data ya Neno:

- Strong's: H3533, H5647, G13980, G14020, G26150

Kufuru

Ufanuzi:

Kwenye Biblia, neno "kukufuru" linamaanisha kuzungumza kwa njia inayoonyesha dharau kubwa kwa Mungu au watu. "Kukufuru" mtu ni kusema mambo dhidi ya mtu huyo kwa namna inayowafanya wengine waamini kitu cha uongo au kibaya kumhusu.

Mara nyingi, kumkufuru Mungu inamaanisha kumtukana au kumdhara kwa kusema mambo ambayo si ya kweli kumhusu au kwa kutenda kwa njia isiyokuwa ya kimaadili inayodhihirisha dhihaka kwake

Ni kufuru kwa mwanadamu kudai kuwa yeye ni Mungu au kudai kuwa kuna Mungu mwingine isipokuwa Mungu mmoja wa kweli.

- Baadhi ya matoleo ya Kiingereza hutafsiri neno hili kama "kashfa" linaporejelea kuwatusi watu.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- "Kukufuru" kunaweza kutafsiriwa kama "kusema mambo mabaya dhidi ya" au "kumdhalilisha Mungu" au "kumtukana."
- Njia za kutafsiri "kukufuru" zinaweza kujumuisha "kusema vibaya kuhusu wengine" au "kusingizia" au "kusambaza uvumi wa uongo."
- (Tazama pia: aibu, kashfa)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Timotheo 1:12-14](#)
- [Matendo 6:11](#)
- [Matendo 26:9-11](#)
- [Yakobo 2:5-7](#)
- [Yohana 10:32-33](#)
- [Luka 12:10](#)
- [Marko 14:64](#)
- [Mathayo 12:31](#)
- [Mathayo 26:65](#)
- [Zaburi 74:10](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1288, H1442, H2778, H5006, H5007, H5344, G09870, G09880, G09890

Kufuru

Ufanuzi:

Neno "dharau" linamaanisha kuharibu au kuchafua mahali au kitu kitakatifu kwa njia isiyokubalika kutumika katika ibada.

- Kwa mara nyingi, kufuru kitu au kudharau kitu hutokea kwa kuonyesha dhihaka kubwa kwa hicho kitu.
- Kwa mfano, wafalme wa kipagani walitumia vibaya vyombo maalum kutoka hekalu la Mungu kwa kuvitumia katika karamu zao kwenye ikulu.
- Mifupa ya watu waliokufa ilitumiwa na maadui kunajisi madhabahu katika hekalu la Mungu.
- Neno hili linaweza kutafsiriwa kama "kuondoa utakatifu" au "kudhalilisha kwa kufanya najisi" au "kutoheshimu kwa kukufuru" au "kusababisha kuwa najisi."

(Tazama pia: madhabahu, najisi, aibu, kufuru, usafi, hekalu, utakatifu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 24:4-6](#)
- [Isaya 30:22](#)
- [Zaburi 74:7-8](#)
- [Zaburi 89:39](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2490, H2610, H2930, G09530

Kufuzu

Ufanuzi:

Neno 'kufuzu' linamaanisha kuwa na haki ya kupokea manufaa fulani au kutambuliwa kwa kuwa na ujuzi fulani.

- Mtu ambaye 'amefuzu' kwa kazi fulani ana ujuzi na mafunzo muhimu kufanya kazi hiyo.
- Katika barua yake kwa kanisa la Wakolosai, mtume Paulo aliandika kwamba Mungu Baba amewafanya waumini kuwa 'wamefuzu' kushiriki katika ufalme wake wa nuru. Hii inamaanisha kwamba Mungu amewapa kila kitu wanachohitaji ili kuishi maisha ya kumcha Mungu.
- Muumini hawezি pata haki ya kuwa sehemu ya ufalme wa Mungu kwa juhudzi zake mwenyewe. Anastahili tu kwa sababu Mungu amemkomboa kupitia damu ya Kristo.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Kulingana na muktadha, 'aliyefuzu' inaweza kutafsiriwa kama 'aliyejizatiti' au 'mwenye ujuzi' au 'aliyewezeshwa.'
- Kumfanya mtu 'kufuzu' kunaweza kumaanisha 'kumzatiti,' 'kumwezesha,' au 'kumtia nguvu.'

(Tazama pia: Wakolosai, kiungu, ufalme, nuru, Paulo, kombolewa)

Marejeleo ya Biblia:

- [Danieli 1:3-5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3581

kuhani

Ufanuzi:

Kwenye Biblia, kuhani alikuwa mtu aliyechaguliwa kutoa dhabihu kwa Mungu kwa niaba ya watu wa Mungu. "Ukuhani" lilikuwa jina la ofisi au hali ya kuwa kuhani.

- Kwenye Agano la Kale, Mungu alimchagua Aroni na wazao wake kuwa makuhani wake kwa watu wa Israeli.
- "Ukuhani" ulikuwa haki na jukumu lililopitishwa kutoka kwa baba hadi kwa mwana katika kabilo la Walawi.
- Makuhani wa Israeli walikuwa na jukumu la kutoa dhabihu za watu kwa Mungu, pamoja na majukumu mengine katika hekalu.
- Makuhani pia walitoa maombi ya mara kwa mara kwa Mungu kwa niaba ya watu wake na walifanya ibada nydingine za kidini.
- Makuhani walitoa baraka rasmi kwa watu na kuwafundisha sheria za Mungu.
- Wakati wa Yesu, kulikuwa na viwango tofauti vyta makuhani, ikiwa ni pamoja na makuhani wa jemadari na kuhani mkuu.
- Yesu ndiye 'kuhani mkuu wa makuhani' ambaye anatuombea mbele za Mungu. Alijitolea mwenyewe kama dhabihu ya mwisho kwa ajili ya dhambi. Hii inamaanisha kwamba dhabihu zinazotolewa na makuhani wa kibinadamu hazihitajiki tena.
- Kwenye Agano Jipy, kila muumini katika Yesu anaitwa "kuhani" ambaye anaweza kuja moja kwa moja kwa Mungu katika maombi kuombea yeye mwenyewe na watu wengine.
- Katika nyakati za kale, kulikuwa pia na makuhani wa kipagani ambao walitoa sadaka kwa miungu ya uongo kama vile Baali.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, neno "kuhani" linaweza kutafsiriwa kama "mtu wa dhabihu" au "mpatanishi wa Mungu" au "mpatanishi wa dhabihu" au "mtu ambaye Mungu anamteua kumwakilisha."
- Tafsiri ya "kuhani" inapaswa kuwa tofauti na tafsiri ya "mpatanishi."
- Baadhi ya tafsiri zinaweza kupendelea kusema kila wakati kitu kama "kuhani wa Israeli" au "kuhani wa Kiyahudi" au "kuhani wa Mungu" au "kuhani wa Baali" ili kuweka wazi kwamba hii hairejelei aina ya kuhani wa kisasa.
- Neno linalotumika kutafsiri "kuhani" linapaswa kuwa tofauti na maneno ya "jemadari kuhani" na "kuhani mkuu" na "Mlawi" na "nabii."

(Tazama pia: Aroni, kuhani mkuu, mpatanishi, dhabihu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Mambo ya Nyakati 6:41](#)
- [Mwanzo 14:17-18](#)
- [Mwanzo 47:22](#)
- [Yohana 1:19-21](#)
- [Luka 10:31](#)
- [Marko 1:44](#)
- [Marko 2:25-26](#)
- [Matayo 8:4](#)
- [Mathayo 12:4](#)
- [Mika 3:9-11](#)
- [Nehemia 10:28-29](#)
- [Nehemia 10:34-36](#)
- [Ufunuo 1:6](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **4:7** “Melkizedeki, **kuhani** wa Mungu Aliye Juu”
- **13:9** Yeyote ambaye hakutii sheria ya Mungu angeweza kuleta mnyama kwenye madhabahu mbele ya Hema la Kukutania kama dhabihu kwa Mungu. **Kuhani** angeua mnyama na kuuchoma kwenye madhabahu. Damu ya mnyama aliyechinjwa ilifunika dhambi za mtu na kumfanya mtu huyo kuwa safi machoni pa Mungu. Mungu alimchagua ndugu yake Mose, Aroni, na wazao wa Aroni kuwa **makuhani** wake.
- **19:7** Kwa hiyo **makuhani** wa Baali waliandaa dhabihu lakini hawakuwasha moto.
- **21:7** Kuhani wa Mwisraeli alikuwa mtu aliyetoa dhabihu kwa Mungu kwa niaba ya watu kama mbadala wa adhabu ya dhambi zao. **Kuhani** pia walimwomba Mungu kwa ajili ya watu.

Data ya Neno:

- Strong's: H3547, H3548, H3549, H3550, G07480, G07490, G24050, G24060, G24070, G24090, G24200

Kuhani Mkuu

Ufafanuzi:

Neno "kuhani mkuu" linamaanisha kuhani maalum ambaye aliteuliwa kuhudumu kwa mwaka mmoja kama viongozi wa makuhani wengine wote wa Israeli. Katika nyakati za Agano Jipy, baadhi ya makuhani wengine pia walichukuliwa kuwa viongozi muhimu sana wa kidini wa Kiyahudi, wenyewe mamlaka juu ya makuhani wengine na watu. Hawa walikuwa viongozi wa makuhani.

- Kuhani mkuu alikuwa na majukumu maalum. Yeye pekee ndiye aliyeruhusiwa kuingia katika sehemu takatifu zaidi ya hema au hekalu kutoa dhabihu maalum mara moja kwa mwaka.
- Waisraeli walikuwa na makuhani wengi, lakini ni mmoja tu kuhani mkuu kwa wakati mmoja.
- Baada ya makuhani wakuu kustaafuli, bado walihifadhi cheo hicho, pamoja na baadhi ya majukumu ya ofisi hiyo. Kwa mfano, Anasi bado aliiwtwa kuhani mkuu wakati wa ukuhani wa Kayafa na wengine.
- Viongozi wa makuhani walikuwa na jukumu la kila kitu kinachohitajika kwa ajili ya huduma za ibada katika hekalu. Pia walikuwa na jukumu la kusimamia pesa zilizotolewa kwa hekalu.
- Viongozi wa makuhani walikuwa na cheo na nguvu zaidi kuliko makuhani wa kawaida. Kuhani mkuu pekee ndiye aliyekuwa na mamlaka zaidi.
- Viongozi wa makuhani walikuwa baadhi ya maadui wakuu wa Yesu na waliwashawishi sana viongozi wa Kirumi kumkamata na kumuua.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- "Kuhani mkuu" anaweza kutafsiriwa kama "kuhani aliye juu" au "aliye na cheo cha juu kuhani."
- Neno "viongozi wa makuhani" linaweza kutafsiriwa kama "makuhani wakuu" au "makuhani wanaoongoza" au "makuhani wanaotawala."

(Tazama pia: Anasi, Kayafa, kuhani, hekalu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 5:27](#)
- [Matendo 7:1](#)
- [Matendo 9:1](#)
- [Kutoka 30:10](#)
- [Waebrania 6:19-20](#)
- [Mambo ya Walawi 16:32](#)
- [Luka 3:2](#)
- [Marko 2:25-26](#)
- [Mathayo 26:3-5](#)
- [Mathayo 26:51-54](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **13:8** Hakuna mtu aliyeweza kuingia chumbani nyuma ya pazia isipokuwa **kuhani mkuu**, kwa sababu Mungu aliishi hapo.
- **21:7** Masihi atakayekuja atakuwa **kuhani mkuu** mkamilifu ambaye atajitoa mwenyewe kama dhabihu kamilifu kwa Mungu.
- **38:3** Viongozi wa Kiyahudi, wakiongozwa na **kuhani mkuu**, walimlipa Yuda sarafu thelathini za fedha kumsaliti Yesu.
- **39:1** Askari walimpeleka Yesu hadi nyumba ya **kuhani mkuu** ili **kuhani mkuu** amuulize maswali.
- **39:3** Hatimaye, **kuhani mkuu** alimwangalia moja kwa moja Yesu na kusema, “Tuambie, je, wewe ndiye Masihi, Mwana wa Mungu aliye hai?”
- **44:7** Siku iliyofuata, viongozi wa Kiyahudi walimleta Petro na Yohana kwa **kuhani mkuu** na viongozi wengine wa kidini.

- **45:2** Kwa hiyo viongozi wa kidini walimkamata Stefano na kumleta kwa **kuhani mkuu** na viongozi wengine wa Wayahudi, ambapo mashahidi wa uongo zaidi walimdanganya kuhusu Stefano.
- **46:1** **Kuhani mkuu** alimpa Sauli ruhusa ya kwenda katika mji wa Damasko kuwakamata Wakristo huko na kuwaleta Yerusalem.
- **48:6** Yesu ndiye **Kuhani Mkuu**. Tofauti na makuhani wengine, alijitoa mwenyewe kama dhabihu pekee inayoweza kuondoa dhambi za watu wote duniani. Yesu alikuwa **kuhani mkuu** mkamilifu kwa sababu alichukua adhabu kwa kila dhambi ambayo mtu yejote amewahi kufanya.

Data ya Neno:

- Strong's: H7218, H1419, H3548, G07480, G07490

Kuharibu

Maelezo:

Kuharibu kitu kunamaanisha kuharibu, kuangamiza, au kusababisha kitu kisifae. Neno "kuharibu" au "magofu" linarejelea vifusi na mabaki yaliyoharibika ya kitu ambacho kimeharibiwa.

- Nabii Sefania alielezea siku ya ghadhabu ya Mungu kama "siku ya maangamizi" wakati dunia itahukumiwa na kuadhibiwa.
- Kitabu cha Mithali kinasema kwamba uharibifu na maangamizi yanawasubiri wale wasiomwogopa Mungu.
- Kulingana na muktadha, "kuharibu" inaweza kumaanisha "kuangamiza," "kuharibu," "kufanya isifae," au "kuvunja."
- Neno "kuharibiwa" au "magofu" linaweza kutafsiriwa kama "vifusi," "majengo yaliyounjika," "mji uliobomolewa," "uharibifu," au "uvunjaji," kulingana na muktadha.

(Tazama pia: uharibifu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Mambo ya Nyakati 12:7-8](#)
- [2 Wafalme 19:25-26](#)
- [Matendo 15:16](#)
- [Isaya 23:13-14](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0006, H1197, H1530, H1820, H1942, H2034, H2040, H2717, H2719, H2720, H2723, H2930, H3510, H3765, H3782, H3832, H4072, H4288, H4384, H4654, H4876, H4889, H5221, H5327, H5557, H5754, H5856, H7451, H7489, H7582, H7591, H7612, H7701, H7703, H7843, H8047, H8074, H8077, H8414, H8510, G26790, G26920, G36390, G44850

Kuinua

Ufanuzi:

Kuinua ni kumsifu na kumheshimu mtu sana. Inaweza pia kumaanisha kumweka mtu katika nafasi ya juu.

- Kwenye Biblia, neno "kuinua" mara nyingi hutumiwa kwa kuinua Mungu.
- Wakati mtu anajiiinua, inamaanisha anajifikiria kwa njia ya kiburi au majivuno.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Njia za kutafsiri "Kuinua" zinaweza kujumuisha "kusifu sana" au "kuheshimu sana" au "kusifu" au "kuzungumza vyema kuhusu."
- Kwenye baadhi ya muktadha inaweza kutafsiriwa kwa neno au kifungu kinachomaanisha "Kuweka katika nafasi ya juu" au "toa heshima zaidi kwa" au "Kuzungumzia kwa kujivunia"
- "Usijitukuze" inaweza pia kutafsiriwa kama "Usijifikirie kwa kiwango cha juu sana" au "Usjisifu."
- "Wale wanaojivunia" pia inaweza kutafsiriwa kama "Wale wanaofikiri kwa kiburi kuhusu wao wenyewe" au "Wale wanaojisifu kuhusu wao wenyewe."

(Tazama pia: sifa, kuabudu, utukufu, kujivunia, jivuno)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Petro 5:5-7](#)
- [2 Samweli 22:47](#)
- [Matendo 5:31](#)
- [Wafilipi 2:9-11](#)
- [Zaburi 18:46](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1361, H4984, H5375, H5549, H5927, H7311, H7426, H7682, G18690, G52290, G52510, G53110, G53120

Kuita kwa Jina

Ufafanuzi:

Maneno "ita" na "anayeitwa," katika muktadha huu, yanamaanisha kumpa jina mahali, mtu, au kiumbe. Unapozungumzia mtu au kitu, maneno haya yanaweza kumaanisha kumpa mtu au kitu jina kwa mara ya kwanza au kutaja jina au cheo kilichokuwepo awali cha kitu hicho au mtu huyo.

- Biblia wakati mwingine hutumia maneno haya kumtaja mtu. Kwa mfano, "Jina lake anaitwa Yohana," inamaanisha "Ameitwa Yohana" au "Jina lake ni Yohana."
- Kuitwa "kwa jina la" kunamaanisha kwamba mtu amepewa jina la mtu mwingine. Mungu anasema kwamba amewaita watu wake kwa jina lake.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- "Lazima umwite kwa jina lake" inaweza pia kutafsiriwa kama "lazima umpe jina."
- "Jina lake linaitwa" linaweza pia kutafsiriwa kama "jina lake ni" au "yeye anaitwa."
- Usemi "umeitwa kwa jina langu" unaweza kutafsiriwa kama "Nimekupa jina langu, kuonyesha kuwa wewe ni wa kwangu."
- Unaweza kutafsiri maneno ya Yesu "Mnanita 'Mwalimu' na 'Bwana,'" kama "Mnanihutubia kama 'Mwalimu' na 'Bwana,'" au kitu kama hicho ili kuonyesha kwamba neno "ita" katika muktadha huu lina maana ya "kuhutubia" mtu kwa jina au cheo maalum.

(Tazama pia: Kuitwa ili kuwaita)

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong's:

Kuitwa ili Kuwaita

Ufanuzi:

Neno "ita," katika muktadha huu, linamaanisha kumwita mtu au kiumbe.

- Mara nyingi katika Biblia, "ita" ina maana ya "kuita," "kuamuru kuja," au "kuomba kuja."
- Kulingana na muktadha, kifungu "call upon" kinawenza kutafsiriwa kama "ita," "omba msaada kutoka," au "omba kuja."
- Mungu anawaita watu waje kwake na wawe watu wake. Huu ndio "mwito" wao.
- Wakati Mungu "anaita" watu, inamaanisha kwamba Mungu amewachagua au kuwateua kuwa watoto wake, watumishi wake, na watangazaji wa ujumbe wake wa wokovu kupitia Yesu.
- Usemi, "Nimekuita kwa jina" unamaanisha kwamba Mungu amemchagua mtu huyo maalum.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno "huita" linawenza kutafsiriwa kama "ita," ambalo linajumuisha wazo la kuwa na nia au kusudi katika kuita.
- Wakati Biblia inasema kwamba Mungu ametuita kuwa watumishi wake, hii inawenza kufasiriwa kama "alituchagua kwa makusudi maalum" au "alituteua" kuwa watumishi wake.
- Usemi "mwito wako" unawenza kutafsiriwa kama "kusudi lako" au "kusudi la Mungu kwako" au "kazi maalum ambayo Mungu amekupangia."
- Wakati Mungu anasema, "Nimekuita kwa jina," hii inawenza kufasiriwa kama "Ninakujua na nimekuteua."

(Tazama pia: ita kwa sauti, taja jina)

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong:

Kujidhibiti

Ufanuzi:

Kujidhibiti ni uwezo wa kudhibiti tabia ya mtu ili kuepuka kutenda dhambi.

- Inahusu tabia njema, yaani, kuepuka mawazo, maneno, na vitendo vyta mtu mwenye dhambi.
- Kujidhibiti ni tunda au tabia ambayo Roho Mtakatifu huwapa Wakristo.
- Mtu anayejidhibiti anawenza kujizua kufanya jambo mbaya ambalo huenda anatamani kufanya. Mungu ndiye anayemwezesha mtu kuwa na uwezo wa kujidhibiti.

(Tazama pia: tunda, Roho Mtakatifu)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 7:8–9](#)
- [2 Petro 1:5–7](#)
- [2 Timotheo 3:1–4](#)
- [Wagalatia 5:23](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4623, H7307, G01920, G01930, G14660, G14670, G14680, G49970

Kujitolea

Ufanuzi:

Kwenye Biblia, maneno "kufanya" na "kufanywa" mara nyingi yanarejelea kufanya kitendo fulani kibaya kama vile "kufanya dhambi" au "kufanya uzinzi" au "kufanya mauaji."

(Tazama pia: uzinzi, dhambi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 28:7](#)
- [1 Petro 2:21-23](#)
- [Yeremia 2:12-13](#)
- [Mathayo 13:41](#)
- [Zaburi 58:2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0539, H0817, H1361, H1497, H1500, H1540, H1556, H2181, H2388, H2398, H2399, H2403, H4560, H4603, H5003, H5753, H5766, H5771, H6213, H6466, H7683, H7760, H7847, G02640, G20380, G27160, G34290, G34310, G38600, G38720, G39080, G41020, G41600, G42030

Kujitolea*Ufanuzi:*

Kujitolea ni kutoa au kujitolea kitu kwa kusudi maalum au kazi maalum.

- Daudi alitoa dhahabu na fedha yake kwa Mungu.
- Mara nyingi, neno "kujitolea" linahusu tukio rasmi au sherehe ya kutenga kitu kwa ajili ya kusudi maalum.
- Kujitolea kwenye madhabahu kulihusisha kutoa dhabihu kwa Mungu.
- Nehemia aliwaongoza Waisraeli katika kutakasa kuta zilizorekebishwa za Yerusalem kwa ahadi mpya ya kumtumikia Yahweh pekee na kuutunza mji wake. Tukio hili lilihusisha kutoa shukrani kwa Mungu kwa kutumia ala za muziki na kuimba.
- Neno "kujitolea" linawezza pia kumaanisha "kuweka kusudi maalum" au "kutenga kitu kwa matumizi maalum" au "kutoa mtu kufanya kazi maalum."

(Tazama pia: utekelezaji)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 15:11-12](#)
- [1 Wakorintho 6:9-11](#)
- [1 Wafalme 7:51](#)

[1 Timotheo 4:5](#)[2 Mambo ya Nyakati 2:4-5](#)

- [Yohana 17:18-19](#)
- [Luka 2:22-24](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2596, H2597, H2598, H2764, H4394, H6942, H6944, G14560, G14570

Kukanyaga*Ufanuzi:*

Kukanyaga" kunamaanisha kukanyaga kitu na kukisaga kwa miguu. Neno hili pia linatumika kwa

njia ya kitamathali katika Biblia kumaanisha "kuharibu" au "kushinda" au "kudhalilisha."

- Mfano wa "kukanyaga" ungekuwa ni kukandamiza nyasi kwa miguu ya watu wanaokimbia uwanjani.
- Katika nyakati za kale, divai wakati mwingine ilitengenezwa kwa kukanyaga zabibu ili kutoa juisi kutoka kwao.
- Wakati mwingine neno "kukanyaga" lina maana ya kitamathali ya "kuadhibu kwa kudhalilisha," likilinganisha na kukanyaga matope kwa ajili ya sakafu ya kupuria.
- Neno "kukanyaga" lilitumika kwa njia ya kitamathali kuelezea jinsi Mungu angeadhibu watu wake Israeli kwa kiburi chao na uasi.
- Njia zingine ambazo "kukanyaga" inaweza kutafsiriwa ni pamoja na "kandamiza kwa miguu" au "ponda chini kwa miguu" au "kukanyaga na kandamiza" au "ponda chini ardhini."
- Kulingana na muktadha, neno hili linaweza pia kutafsiriwa kama "kugongwa," "kuzunguka juu ya," au "kukanyaga chini ya miguu."

(Tazama pia: zabibu, aibu, adhibu, asi, pura, divai)

Marejeleo ya Biblia:

- [Waebrania 10:29](#)
- [Zaburi 7:5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0947, H1758, H1869, H4001, H4823, H7429, H7512, G26620, G39610

Kukatisha tamaa

Uhalisia:

Neno "kukatisha tamaa" linahusu kusema na kufanya mambo yanayosababisha watu kupoteza matumaini, kujiamini, na ujasiri, na hivyo

kupunguza hamu yao ya kuendelea kufanya kazi kwa bidii katika kile wanachojuwa wanapaswa kufanya. Neno "kukata tamaa" linahusu kusababisha (au kusababishwa) kutokuwa na matumaini, kujiamini, au ujasiri kuhusu jambo fulani.

- Neno "kukata tamaa" lina maana kinyume na "kuhamasisha."

Mapendekezo ya Tafsiri

- Kulingana na muktadha, tafsiri za "kukatisha tamaa" zinaweza kujumuisha "kuvunja moyo," "kusababisha kukata tamaa," "kusababisha kupoteza kujiamini," "kusababisha kupoteza matumaini," au "kunyima ujasiri."
- Kulingana na muktadha, unaweza kutafsiri "kukatishwa tamaa" kama "kukata tamaa" au kutumia neno au kifungu kingine kinachofanana.

(Tazama pia: himiza, kujiamini, woga)

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong's:

Kukubali

Uhalisia:

Neno "kukubali" linamaanisha kutoa utambuzi sahihi kwa kitu au mtu.

- Kumtambua Mungu pia kunahusisha kutenda kwa njia inayoonyesha kwamba kile anachosema ni sahihi.
- Watu wanaomjua Mungu wataonyesha kwa kumtii, jambo linaloleta utukufu kwa jina lake.
- Kukubali kitu kunamaanisha kuamini kwamba ni kweli, kupitia vitendo na maneno yanayothibitisha hilo.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kwenye muktadha wa kukubali kwamba kitu ni kweli, "kukubali" inaweza kutafsiriwa kama "kukiri," "kutangaza," "kukiri kuwa kweli," au "kuamini."
- Unapozungumzia kumtambua mtu, neno hili linaweza kutafsiriwa kama "kukubali" au "kutambua thamani ya" au "kuwaambia wengine kwamba mtu ni mwaminifu."
- Katika muktadha wa kumkubali Mungu, hii inaweza kutafsiriwa kama "amini na mtii Mungu" au "tangaza Mungu ni nani" au "waambie watu wengine jinsi Mungu alivyo mkuu" au "kiri kwamba kile Mungu anasema na kufanya ni kweli."

(Tazama pia: kutii, utukufu, kuokoa)

Marejeleo ya Biblia:

- [Danieli 11:38–39](#)
- [Yeremia 9:4–6](#)
- [Ayubu 34:26–28](#)
- [Mambo ya Walawi 22:32](#)
- [Zaburi 29:1–2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3045, H3046, H5046, H5234, H6942, G14920, G19210, G36700

Kula

Ufafanuzi:

Neno "kula" linamaanisha kutumia kitu hadi kumalizika. Lina maana kadhaa za mfano.

- Kwenye Biblia, neno "kula" mara nyingi linamaanisha kuharibu vitu au watu.
- Moto unasemekana kula vitu, ambayo inamaanisha unaviharibu kwa kuviteketeza.
- Mungu anaelezewa kama "moto unaoteketeza," ambayo inaelezea hasira yake dhidi ya dhambi. Hasira yake husababisha adhabu kali kwa wenyе dhambi ambaо hawajatubu.
- Kula chakula kunamaanisha kula au kunywa chochote.
- Fasili ya "kula ardhi" inaweza kutafsiriwa kama "kuharibu ardhi."

Mapendelezo ya Tafsiri

- Kwenye muktadha wa matumizi ya ardhi au watu, neno hili linaweza kutafsiriwa kama "kuharibu."
- Wakati moto unapotajwa, "kula" inaweza kutafsiriwa kama "kuungua kikamilifu."
- Kichaka kilichowaka moto ambacho Mose aliona "hakikuteketea" kinaweza kutafsiriwa kama "hakikuungua kabisa" au "hakikuungua."
- Unapozungumzia kula, "tumia" inaweza kutafsiriwa kama "kula" au "kumeza."
- Ikiwa nguvu za mtu "zimetumika," inamaanisha nguvu zake "zimepungua" au "zimeisha."
- Usemi, "Mungu ni moto unaoteketeza" unaweza kutafsiriwa kama "Mungu ni kama moto unaochoma vitu" au "Mungu ana ghadhabu dhidi ya dhambi na atawaangamiza wenyе dhambi kama moto."

(Tazama pia: kumeza, hasira)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 18:38-40](#)
- [Kumbukumbu la Torati 7:16](#)
- [Yeremia 3:23-25](#)
- [Ayubu 7:9](#)
- [Hesabu 11:1-3](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0398, H0402, H1086, H1104, H1197, H2628, H3615, H3617, H3857, H4529, H5595, H8046, H8552, G03550, G26180, G26540, G27190, G53150

Kula

Ufafanuzi:

Neno "kula" linamaanisha kula au kutumia kwa njia ya fujo.

- Kwa kutumia neno hili kwa maana ya kitamathali, Paulo aliwaonya waumini wasije wakakulana wao kwa wao, akimaanisha wasishambuliane au kuharibu kwa maneno au vitendo (Wagalatia 5:15).
- Pia kwa maana ya mfano, neno "kula" mara nyingi hutumiwa kumaanisha "kuharibu kabisa" kama wakati wa kuzungumzia mataifa yanayokulana au moto unaokula majengo na watu.
- Neno hili linaweza pia kutafsiriwa kama "kuteketeza kabisa" au "kuharibu kabisa."

(Tazama pia: teketeza)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Petro 5:8](#)
- [Amosi 1:10](#)
- [Kutoka 24:17](#)
- [Ezekieli 16:20](#)
- [Luka 15:30](#)
- [Mathayo 23:13-15](#)
- [Zaburi 21:9](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0398, H0399, H0400, H0402, H1104, H1105, H3216, H3615, H3857, H3898, H7462, H7602, G20680, G26660, G27190, G53150

Kulewa*Uhalisia:*

Neno "kulewa" linamaanisha kulewa kutokana na kunywa pombe kupita kiasi.

- Mlevi ni mtu ambaye mara nyingi huwa amelewa. Mtu wa aina hii pia anaweza kuitwa "mlevi sugu".
- Biblia inawaambia waumini wasilewe na vinywaji vyta pombe, bali wadhibitiwe na Roho Mtakatifu wa Mungu.
- Biblia inafundisha kwamba ulevi si busara na huathiri mtu kutenda dhambi kwa njia nyingine.
- Njia zingine za kutafsiri "kulewa" zinaweza kujumuisha "kulewa" au "kulewa kupita kiasi" au "kuwa na pombe nyingi" au "amejaa kinywaji kilichochachushwa."

(Tazama pia: divai)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 5:11-13](#)
- [1 Samweli 25:36](#)
- [Yeremia 13:13](#)
- [Luka 7:34](#)
- [Luka 21:34](#)
- [Mithali 23:19-21](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H5433, H7301, H7910, H7937, H7941, H7943, H8354, H8358, G31780, G31820, G31830, G31840, G36300, G36320

Kulipiza kisasi*Ufafanuzi:*

"Kulipiza kisasi" au "kufanya kisasi" au "kutekeleza kikasi" ni kumwadhibu mtu ili kumlipia kwa madhara aliyosababisha. Kitendo hiki kinajulikana kama "kisasi."

- Kawaida, "kulipiza kisasi"
kunamaanisha nia ya kuhakikisha
haki inatendeka au kusahihisha kosa,
- Unapozungumzia watu, usemi
"kulipiza kisasi" au "kupata kisasi"
kwa kawaida unahusisha kutaka
kumrudishia mtu aliyekufanya
madhara.
- Wakati Mungu "anapolipiza kisasi" au
"anapotekeleza kisasi," anafanya
hivyo kwa uadilifu kwa sababu
anahukumu dhambi na uasi.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Usemi wa "kulipiza kisasi" unaweza
pia kutafsiriwa kama "kusahihisha
kosa" au "kutafuta haki kwa."
- Unapozungumzia wanadamu,
"kulipiza kisasi" inaweza kutafsiriwa
kama "kulipa kisasi" au "kuumiza ili
kuadhibu.
- Kulingana na muktadha, "kisasi"
kinaweza kutafsiriwa kama "adhabu"
au "malipo kwa dhambi" au "malipo
kwa makosa yaliyofanywa." Ikiwa
neno linalomaanisha "kulipiza kisasi"
linatumika, hili lingehusu wanadamu
pekee.
- Wakati Mungu anasema, "chukua
kisasi changu," hii inaweza kufasiriwa
kama "waadhibu kwa makosa
waliyofanya dhidi yangu" au "leta
matokeo mabaya kwa sababu
wamenitenda dhambi."
- Unapozungumzia kisasi cha Mungu,
hakikisha unaeleza wazi kwamba
Mungu ni mwenye haki katika kutoa
adhabu kwa dhambi.
- (Tazama pia: kuadhibu, haki, wenye
haki)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Samweli 24:12-13](#)
- [Ezekieli 25:15](#)

- [Isaya 47:3-5](#)
- [Mambo ya Walawi 19:17-18](#)
- [Zaburi 18:47](#)
- [Warumi 12:19](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1350, H3467, H5358, H5359, H5360, H8199, G15560, G15570, G15580, G37090

Kumi na wawili

Ufanuzi:

Neno "wale kumi na wawili" linarejelea wanaume kumi na wawili ambao Yesu aliwachagua kuwa wanafunzi wake wa karibu, au mitume. Baada ya Yuda kujiua, waliitwa "wale kumi na moja."

- Yesu alikuwa na wanafunzi wengine wengi, lakini jina "wale kumi na wawili" liliwatofautisha wale ambao walionekana kuwa karibu zaidi na Yesu.
- Majina ya hawa wanafunzi kumi na wawili yanapatikana katika Mathayo 10, Marko 3, na Luka 6.

Baada ya muda fulani Yesu aliporudi mbinguni, "wale kumi na mmoja" walichagua mwanafunzi aitwaye Mathiya kuchukua nafasi ya Yuda. Kisha wakaitwa "wale kumi na wawili" tena.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kwa lugha nyingi inaweza kuwa wazi zaidi au ya asili zaidi kuongeza nomino na kusema, "mitume kumi na wawili" au "wanafunzi kumi na wawili wa karibu wa Yesu."
- "Kumi na moja" inaweza pia kutafsiriwa kama "wanafunzi kumi na moja waliobaki wa Yesu."
- Baadhi ya tafsiri zinaweza kupendelea kutumia herufi kubwa kuonyesha kwamba ilitumika kama kichwa, kama vile "Kumi na Wawili" na "Kumi na Moja"

(Tazama pia: mtume, mwanafunzi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 15:5-7](#)
- [Matendo 6:2](#)
- [Luka 9:1](#)
- [Luka 18:31](#)
- [Marko 10:32-34](#)
- [Mathayo 10:7](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G14270, G17330

Kumiliki

Uhalisia:

Maneno "kumiliki" na "umiliki" mara nyingi yanahusu kumiliki kitu. Pia yanaweza kumaanisha kupata udhibiti wa kitu au kuchukua eneo la ardhi.

- Kwenye Agano la Kale, neno hili mara nyingi linatumika katika muktadha wa "kumiliki" au "kuchukua umiliki wa" eneo la ardhi.
- Wakati Mungu aliwaamuru Waisraeli "kumiliki" nchi ya Kanaani, ilimaanisha kwamba wanapaswa kuingia katika nchi hiyo na kuishi huko. Hii ilihusisha kwanza kuwashinda watu wa Kanaani ambao walikuwa wakiishi kwenye nchi hiyo.
- Mungu aliwaambia Waisraeli kwamba alikuwa amewapa nchi ya Kanaani kama "milki yao." Hii pia inaweza kutafsiriwa kama "mahali pao halali pa kuishi."
- Watu wa Israeli walikuwa pia wanaitwa 'mali ya kipekee' ya Mungu. Hii inamaanisha kwamba walikuwa wake kama watu wake aliowaita kwa namna ya pekee kuabudu na kumtumikia.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno 'kumiliki' pia linaweza kutafsiriwa kama 'kuwa na' au 'kumiliki' au 'kuwa na udhibiti juu ya.'
- Kirai "chukua umiliki wa' unawea kutafsiriwa kama 'chukua udhibiti wa' au 'kushika' au 'ishi kwenye,' kutegemea muktadha."
- Unapozungumzia vitu ambavyo watu wanamiliki, 'mali' inaweza kutafsiriwa kama 'vitu vya mtu' au 'mali' au 'vitu vilivyomilikiwa' au 'vitu walivyovimiliki.'
- Wakati Mungu anawaita Waisraeli, "mali yangu maalum" hii inaweza pia kutafsiriwa kama "watu wangu maalum" au "watu wanaonihusu" au "watu wangu ninaowapenda na kuwatawala."
- Sentensi, "watakuwa milki yao" inapohusu ardhi, inamaanisha "wataimiliki ardhi" au "ardhi itakuwa yao."

- Usemi, "kupatikana katika milki yake" unaweza kutafsiriwa kama "ambayo alikuwa nayo" au "ambayo alikuwa nayo pamoja naye."
- Kirai "kama milki yako" yanaweza pia kutafsiriwa kama "kama kitu kinachokuhusu" au "kama mahali ambapo watu wako wataishi."
- Kirai, "katika milki yake" inaweza kutafsiriwa kama "ambayo alikuwa nayo" au "ambayo ilikuwa yake."

(Tazama pia: Kanaani, ibada, rithi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 6:70](#)
- [1 Wafalme 9:17-19](#)
- [Matendo 2:45](#)
- [Kumbukumbu la Torati 4:5-6](#)
- [Mwanzo 31:36-37](#)
- [Mathayo 13:44](#)

Data ya Neno :

- Strong's: H0270, H0272, H0834, H2505, H2631, H3027, H3423, H3424, H3425, H3426, H4180, H4181, H4672, H4735, H4736, H5157, H5159, H5459, H7069, G11390, G21920, G26970, G27220, G29320, G29330, G29350, G40470, G52240, G55640

Kundi

Ufanuzi:

Kwenye Biblia, "kundi" linamaanisha kundi la kondoo au mbuzi na "mfugo" linamaanisha kundi la ng'ombe au nguruwe.

- Lugha tofauti zinaweza kuwa na njia tofauti za kutaja makundi ya wanyama au ndege.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Fikiria ni maneno gani yanayotumika katika lugha yako kurejelea makundi tofauti ya wanyama, na tumia neno linalofaa kwa kila aina ya mnyama.
- Ikitokea lugha yako inatumia neno moja kwa makundi ya kondoo na ng'ombe, basi unaweza kusema "makundi ya kondoo" ambapo Biblia inasema tu "makundi," na "makundi ya ng'ombe" ambapo Biblia inasema tu "makundi." Vinginevyo, kama muktadha wa Kibiblia hauhitaji utofautishaji (ikiwa maandiko yanasema tu "makundi na makundi," yakimaanisha wanyama wao wote wa kufugwa) unaweza kutumia neno moja mara moja tu.

(Tazama pia: mbuzi, ng'ombe, nguruwe, kondoo)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 10:28-29](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 17:11](#)
- [Kumbukumbu la Torati 14:22-23](#)
- [Luka 2:8-9](#)
- [Mathayo 8:30](#)
- [Mathayo 26:31](#)

Neno Data:

- Strong's: H0951, H1241, H2835, H4029, H4735, H4830, H5349, H5739, H6251, H6629, H7399, H7462, G00340, G41670, G41680

Kuning'inia

Ufanuzi:

Neno "kuning'inia" linamaanisha kusimamisha kitu au mtu juu ya ardhi bila kugusa chini.

- Katika nyakati za kisasa, kifo kwa kunyongwa kawaida hufanywa kwa kufunga kamba shingoni mwa mtu na kumsimamisha kutoka kwenye kitu kilichoinuliwa hadi afe. Kitu hiki kilichoinuliwa kinaweza kuwa chochote, kama vile mti au mnara wa kunyongea, yaani, jukwaa lililojengwa mahsus kwa ajili ya kunyonga mtu ili kumuua.
- Hata hivyo, katika nyakati za biblia, tamaduni za kale huenda hazikuwa zinaua watu kwa kunyongwa kwa njia ile ile. Kwa mfano, Yesu alikufa akiwa ametundikwa kwenye msalaba wa mbao (wakati mwingine huitwa "mti"), lakini hakukuwa na kitu chochote kilichozunguka shingo yake. Askari walimtundika kwa kumgonga misumari mikononi mwake (au kwenye vifundo vya mikono) na miguuni mwake kwenye msalaba.
- Baadhi ya tamaduni za kale "zilimtundika" mtu kwa kumchoma na mti wa mbao kwa njia ambayo alining'inia juu ya ardhi ili asiweze kutoroka. Mtu huyo angeachwa hapo hadi alipokufa.
- Kwa marejeleo mengi ya kifo kwa "kunyongwa" katika Biblia, njia maalum ya kifo haijulikani.

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Samweli 17:23](#)
- [Matendo 10:39](#)
- [Wagalatia 3:13](#)
- [Mwanzo 40:22](#)
- [Mathayo 27:3-5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H2614, H3363, H8518, G05190

Kunyakuliwa

Ufafanuzi:

Neno "kunyakuliwa" mara nyingi linarejelea Mungu kumpeleka mtu mbinguni kwa njia ya ghafla na kimiujiza.

- Neno "kushikwa" linamaanisha kumfikia mtu baada ya kufanya juhudzi za haraka kumfikia. Neno lenye maana sawa ni "kupita."
- Mtume Paulo alizungumzia "kunyakuliwa" hadi mbingu ya tatu. Hii inaweza pia kutafsiriwa kama "kupandishwa."
- Paulo alisema kwamba Kristo atakaporudi, Wakristo watanyakuliwa pamoja ili kumkuta hewani.
- Usemi wa tamathali, "dhambi zangu zimenishika" unaweza kutafsiriwa kama "Nimepokea matokeo ya dhambi zangu" au "kwa sababu ya dhambi zangu, nimeteseka" au "dhambi zangu zinasababisha matatizo kwangu."

(tazama: muujiza, pita, teseka, shida)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wakorintho 12:1-2](#)
- [Matendo 8:39-40](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1692, G07260

Kunyenyekeea

Ufafanuzi:

Neno "kunyenyekeea" linamaanisha kulala kifudifudi, yaani, kulala chini kwenye ardhi.

- Kujilaza kifudifudi au mbele ya mtu kunamaanisha kuinama ghafla chini sana au mbele ya mtu huyo.
- Kawaida, nafasi hii ya kuwa kifudifudi ni jibu linaloonyesha mshtuko, mshangao, na heshima kwa sababu ya kitu cha kimuujiza kilichotokea. Pia inaonyesha heshima na staha kwa mtu anayesujiwa.
- Kuwa kifudifudi pia ilikuwa njia ya kumuabudu Mungu. Watu mara nyingi walijibu kwa njia hii kwa Yesu kwa shukrani na ibada alipoponya au kumheshimu kama mwaliimu mkuu.
- Kulingana na muktadha, tafsiri za "alijinyenyekeza" zinaweza kujumuisha "alipiga magoti na kuweka uso chini" au "alimwabudu kwa kulala kifudifudi mbele yake" au "alipiga magoti kwa mshangao" au "alimwabudu."
- Maneno "hatuta jinyenyekeza" yanaweza kutafsiriwa kama "hatutabudu," "hatutalala kifudifudi katika ibada," au "hatutapiga magoti na kuabudu."
- "Kujinyenyekeza kwa" inaweza pia kutafsiriwa kama "kuabudu" au "kusujudu mbele ya."

(Tazama pia: heshima, kuinama)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wafalme 17:36–38](#)
- [Mwanzo 43:28](#)
- [Ufunuo 19:3–4](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H5307, H5457, H6440, H6915, H7812

Kuokota

Ufafanuzi:

Neno "kuokota" linamaanisha kwenda kwenye shamba au bustani na kuchukua nafaka au matunda yoyote ambayo wavunaji wameyaacha nyuma.

- Mungu aliwaamuru Waisraeli kuwaacha wajane, maskini, na wageni waokote nafaka zilizobaki ili wapate chakula.
- Wakati mwingine, mmiliki wa shamba angewapa ruhusa wa kuokota masalio kwenda moja kwa moja nyuma ya wavunaji kuokota masalio, jambo ambalo liliwawezesha kupata nafaka nyingi zaidi. Mfano wazi wa jinsi hii ilivyofanya kazi ni katika hadithi ya Ruthu, ambaye aliruhusiwa kwa ukarimu kuokota masalio miongoni mwa wavunaji katika mashamba ya jamaa yake Boazi.
- Njia nyingine za kutafsiri "glean" zinaweza kuwa "chukua," "kusanya," au "kukusanya."

(Tazama pia: Boazi, nafaka, mavuno, Ruthu)

Marejeleo ya Biblia:

- [Kumbukumbu la Torati 24:21–22](#)
- [Isaya 17:4–5](#)

[Ayubu 24:6](#)

[Ruthu 2:2](#)

- [Ruthu 2:15](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3950, H3951, H5953, H5955

Kuomba

Uhalisia:

Maneno "kuomba" na "maombi" yanamaanisha kuomba kwa dharura ili mtu afanye kitu. "ombi" ni ombi la dharura.

- Maombi mara nyingi yanamaanisha kwamba mtu anahisi hitaji kubwa sana au anatamani msaada kwa dhati.
- Watu wanaweza kuomba au kufanya ombi la dharura kwa Mungu ili kupata rehemaa au kumwomba awape kitu, iwe ni kwa ajili yao wenyewe au kwa ajili ya mtu mwengine.
- Njia nyingine za kutafsiri hii zinaweza kujumuisha "omba" au "sihi" au "kuuliza kwa haraka."
- Neno "ombi" linaweza pia kutafsiriwa kama "ombi la haraka" au "msisitizo mkubwa."
- Hakikisha ni wazi katika muktadha kwamba neno hili halihusiani na kuomba pesa.

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wakorintho 8:3-5](#)
- [Waamuzi 6:31](#)
- [Luka 4:39](#)
- [Mithali 18:17](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1777, H2603, H3198, H4941, H4994, H6279, H6293, H6664, H6419, H7378, H7379, H7775, H8199, H8467, H8469, G11890, G17930, G20650, G38700

Kuombea

Ufafanuzi:

Maneno "kuombea" na "maombezi" yanahuusu kufanya maombi kwa ajili ya mtu mwengine. Katika Biblia, hii kawaida inahuusu kuwaombea watu wengine.

- Maneno "kuombea" na "maombezi" yanamaanisha kufanya maombi kwa Mungu kwa ajili ya manufaa ya watu wengine.
- Biblia inafundisha kwamba Roho Mtakatifu anaombea kwa niaba yetu, yaani, anaomba kwa Mungu kwa ajili yetu.
- Mtu anawaombea wengine kwa kuwaombea kwa mtu mwenye mamlaka.

Mapendekezo ya Tafsiri:

4. Njia nyingine za kutafsiri "kuingilia kati" zinaweza kujumuisha "kuomba kwa niaba ya" au "kushawishi (mtu) kufanya jambo (kwa niaba ya mtu mwengine)."
5. Jina "maombezi" linaweza kumaanisha "maombi" au "maombi ya haraka."
6. Neno "kuombea" linaweza kufasiriwa kama "kuomba kwa ajili ya manufaa ya" au "kutoa ombi kwa niaba ya" au "kuomba Mungu kusaidia" au "kuomba Mungu ambariki (mtu)." (Tazama pia: kuomba)

Marejeleo ya Biblia:

- [Waebrania 7:25-26](#)
- [Isaya 53:12](#)
- [Yeremia 29:6-7](#)
- [Warumi 8:26-27](#)
- [Warumi 8:33-34](#)

Data ya Neno:

7. Strong's: H6293, G17830, G17930, G52410

Kupita

Ufafanuzi:

Neno "Kupita" na "ilipita" linamaanisha kupata udhibiti wa mtu au kitu. Kwa kawaida,

linajumuisha wazo la kufikia kitu baada ya kukifuatilia.

- Wakati wanajeshi wa kijeshi wanapompita adui, inamaanisha wanamshinda adui huyo vitani
- Wakati mnyama mla nyama anapopita mawindo yake, inamaanisha anamfuatilia na kumkamata mawindo yake.
- Laana "inapompata" mtu, inamaanisha kwamba chochote kilichotajwa katika laana hiyo kinamtokea mtu huyo.
- Kama baraka zinapopita watu, inamaanisha kwamba watu hao wanazipokea baraka hizo
- Kulingana na muktadha, "Kupita" inaweza kutafsiriwa kama "shinda," "kamata," "fikia," au "athiri kabisa."
- Kitendo cha zamani "kilipita" kinaweza kutafsiriwa kama "kilifiki," "kilikuja kando ya," "kilishinda," au "kilisababisha madhara kwa."
- Inapotumika kama onyo kwamba giza, adhabu, au vitisho vitawapata watu kwa sababu ya dhambi zao, inamaanisha kwamba watu hao watakumbana na mambo haya mabaya ikiwa hawatatubu.
- Maneno "Maneno yangu yamewapita baba zenu" yanamaanisha kwamba mafundisho ambayo Mungu aliwapa mababu zao sasa yatasababisha mababu hao kupokea adhabu kwa sababu walishindwa kutii mafundisho hayo.

(Tazama pia: baraka, laana, windwa, adhabu)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wafalme 25:4-5](#)
- [Yohana 12:35](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0579, H0935, H1692, H4672, H5066, H5381, G26380, G29830

Kupora

Uhalisia:

Maneno "nyara" na "kupora," yanapotumiwa kama nomino, yanarejelea vitu vinavyonyakuliwa kwa nguvu kutoka kwa mtu au mahali, mara nyingi wakati wa vita. Kitenzi "kupora" kinamaanisha kuchukua vitu kutoka kwa mtu au mahali, kwa kawaida kwa nguvu na wakati wa vita.

- Unapotafsiri kitenzi "kupora" katika muktadha wa vita, unapaswa kutumia neno tofauti na "kuiba" kwa sababu "kuiba" kwa kawaida kunaashiria kufanya kosa, wakati "kupora" katika vita si lazima kiwe na dhambi.
- Unaweza kutafsiri kitenzi "kupora" kwa neno kama "uporaji" au kwa kifungu cha maelezo "chukua bidhaa za watu wengine kwa nguvu."
- Unaweza kutafsiri neno "nyara" katika muktadha wa maelezo kama "bidhaa zilizoporwa" au "vitu vilivyochochukuliwa kwa nguvu."
- Kulingana na muktadha, unaweza kutafsiri neno "kupora" kwa msemo kama "bidhaa zilizoporwa" au kwa neno kama "nyara" au "nyara za vita."
- Lugha yako inaweza kuwa na neno kwa vitu vinavyotekwa kwa nguvu na/au wakati wa vita.

Marejeleo ya Biblia:

Data ya Neno:

- Strong's:

Kura

Ufanuzi:

Kwenye Biblia, "kura" ni kitu kilichowekwa alama kinachotumika kama njia ya kufanya uamuzi wa haki na/au wa bahati nasibu, mara nyingi kwa lengo la kuchagua mtu maalum ndani ya kundi. "Kurusha kura" inahusu mchakato wa kutumia "kura" kufanya uamuzi wa haki na/au nasibu.

- Katika nyakati za kisasa, baadhi ya tamaduni "huchora" au "hutoka" kura kwa kutumia kundi la majani. Mtu mmoja hushikilia majani hayo ili hakuna anayeweza kuona jinsi yalivyo marefu. Kila mtu huvuta jani na yule anayechagua jani refu zaidi (au fupi zaidi) ndiye anayechaguliwa.
- Katika nyakati za kibiblia, vitu vilivyo tupwa ("kura") labda vilikuwa mawe madogo yenye alama. Hajjulikani jinsi "kura" zilivyoonyesha uamuzi, lakini labda ilihuisha kuacha au kutupa mawe yenye alama chini.
- Maneno "kupiga kura" yanaweza kutafsiriwa kama "kutupa kura" au "kurusha kura" au "kuvungirisha kura." Tafsiri ya "kupiga" haipaswi kusikika kama kura zilikuwa zinatupwa umbali mrefu.
- Ikitolewa uamuzi "kwa kura," hii inaweza kutafsiriwa kama "kwa kupiga kura" au "kwa kurusha kura," nakadhalika (nk).

(Tazama pia: Elisabeti, kuhani, Zekaria (OT), Zekaria (NT))

Marejeleo ya Biblia:

- [Yona 1:7](#)
- [Luka 1:8-10](#)
- [Luka 23:34](#)
- [Marko 15:22](#)
- [Mathayo 27:35-37](#)
- [Zaburi 22:18-19](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1486, H5307, G28190, G29750

Kurithi

Ufafanuzi:

Neno "kurithi" linamaanisha kupokea kitu cha thamani kutoka kwa mzazi baada ya mzazi kufariki. Neno hili linaweza pia kumaanisha kupokea kitu cha thamani kutoka kwa mtu mwingine kwa sababu ya uhusiano maalum na mtu huyo. "Urithi" ni vitu vinavyopokelewa, na "mrithi" ni mtu anayepokea urithi.

- Urithi wa kimwili unaopokelewa unaweza kuwa pesa, ardhi, au aina nyingine za mali.
- Mungu aliahidi Abrahamu na kizazi chake kwamba wangerithi nchi ya Kanaani, kwamba ingekuwa yao milele.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kama kawaida, fikiria kwanza ikiwa tayari kuna maneno katika lugha lengwa kwa dhana ya mrithi au urithi, na tumia maneno hayo.
- Kulingana na muktadha, njia zingine ambazo neno "kurithi" utafsiriwa wake unaweza kujumuisha "pokea" au "miliki" au "kuingia katika umiliki wa."
- Njia za kutafsiri "urithi" zinaweza kujumuisha "zawadi ya ahadi" au "umiliki salama."
- Neno "mrithi" linaweza kutafsiriwa kwa neno au kifungu kinachomaanisha "mtoto mwenye bahati anayepokea mali za Baba."
- Neno "urithi" linaweza kutafsiriwa kama "baraka zilizorithiwa."

(Tazama pia: mrithi, Kanaani, Nchi ya Ahadi, kumiliki)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 6:9](#)
- [1 Petro 1:4](#)
- [2 Samweli 21:3](#)
- [Matendo 7:4-5](#)
- [Kumbukumbu la Torati 20:16](#)
- [Wagalatia 5:21](#)
- [Mwanzo 15:7](#)
- [Waembrania 9:15](#)
- [Yeremia 2:7](#)
- [Luka 15:11](#)
- [Mathayo 19:29](#)
- [Zaburi 79:1](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **4:6** Abramu alipofika Kanaani Mungu alisema, "Tazama pande zote. Nitakupa wewe na wazao wako nchi yote unayoiona kama **urithi**."
- **27:1** Siku moja, mtaalamu wa sheria ya Kiyahudi alimjia Yesu kumjaribu, akisema, "Mwalimu, nifanye nini ili **kurithi** uzima wa milele?"
- **35:3** "Kulikuwa na mtu ambaye alikuwa na wana wawili. Mwana mdogo alimwambia baba yake, 'baba, nataka urithi wangu sasa!' Kwa hiyo baba aligawanya mali yake kati ya wana wawili."

Data ya Neno:

- Strong's: H2490, H2506, H3423, H3425, H4181, H5157, H5159, G28160, G28170, G28190, G28200

Kusaliti

Ufafanuzi:

Neno "usaliti" linamaanisha kutenda kwa njia inayodanganya na kuumiza mtu. "Msaliti" ni mtu anayemsaliti rafiki aliyejewa akimwamini.

- Yuda alikuwa "msaliti" kwa sababu aliwaambia viongozi wa Kiyahudi jinsi ya kumkamata Yesu.
- Usaliti wa Yuda ulikuwa mbaya sana kwa sababu alikuwa mtume wa Yesu ambaye alipokea pesa kwa kubadilishana na kuwapa viongozi wa Kiyahudi taarifa ambayo ingesababisha kifo cha Yesu kisicho cha haki.

Mapendekazo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, neno "kusaliti" linaweza kutafsiriwa kama "kudanganya na kusababisha madhara" au "kumkabidhi kwa adui" au "kutenda kwa hila."
- Neno "msaliti" linaweza kutafsiriwa kama "mtu anayesaliti" au "muuzaji mara mbili" au "mhaini."

(Tazama pia: Yuda Iskarioti, viongozi wa Kiyahudi, apostole)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 7:52](#)
- [Yohana 6:64](#)
- [Yohana 13:22](#)
- [Mathayo 10:4](#)
- [Mathayo 26:22](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **21:11** Manabii wengine walitabiri kwamba wale waliomuua Masihi wangepiga kamari kwa ajili ya nguo zake na **sangesalitiwa** na rafiki. Nabii Zekaria alitabiri kwamba rafiki huyo angelipwa sarafu thelathini za fedha kama malipo ya **kumsaliti** Masihi.
- **38:2** Baada ya Yesu na wanafunzi kufika Yerusalem, Yuda alienda kwa viongozi wa Kiyahudi na akajitolea **kumsaliti** Yesu kwao kwa kubadilishana na pesa.
- **38:3** Viongozi wa Kiyahudi, waliongozwa na kuhani mkuu, walimlipa Yuda sarafu thelathini za fedha ili **kumsaliti** Yesu.
- **38:6** Kisha Yesu akawaambia wanafunzi, "Mmoja wenu atanisaliti." ** **38:6** Yesu akasema, "Mtu nitakayempa kipande hiki cha mkate ndiye msaliti."
- **38:13** Aliporudi mara ya tatu, Yesu alisema, "Amkeni! Msaliti wangu yupo hapa."
- **38:14** Kisha Yesu akasema, "Yuda, unanisaliti kwa busu?"
- **39:8** Wakati huo huo, Yuda, **msaliti**, aliona kwamba viongozi wa Kiyahudi walikuwa wamemhukumu Yesu afe. Alijawa na huzuni na akaenda na kujiuu.

Data ya Neno:

- Strong's: H7411, G38600, G42730

Kushi

Uhalisia:

Kushi alikuwa mtoto wa kwanza wa Hamu, mwana wa Noa. Pia alikuwa babu yake Nimrodi. Wawili kati ya ndugu zake waliitwa Misri na Kanaani.

- Katika nyakati za Agano la Kale, "Kushi" lilikuwa jina la eneo kubwa la ardhi kusini mwa Israeli. Inawezekana kwamba ardhi hiyo ilipewa jina kutokana na mwana wa Hamu, Kushi.
- Eneo la kale la kushi lilihusisha ardhi ambayo, kwa nyakati tofauti, ilijumuisha sehemu za nchi za kisasa za Sudan, Misri, Wakushi, na pengine Saudi Arabia.
- Adamu mwingine anayeitwa Kushi ametajwa katika Zaburi. Alikuwa Mbenyamini.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Waarabu, Wakanaani, Wamisri, Wakushi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 1:8–10](#)
- [Ezekieli 29:10](#)

[Mwanzo 2:13](#)

- [Mwanzo 10:6–7](#)
- [Yeremia 13:23](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3568, H3569, H3570, H3571

Kusudia

Ufafanuzi:

Maneno "kusudia" na "kusudiwa" yanahusu kufanya maamuzi au mipango mapema kuhusu jambo fulani litakalotokea.

- Neno hili linahusu hasa Mungu kukusudia watu kupokea uzima wa milele.
- Wakati mwingine neno "uamuzi wa awali" hutumika, ambalo pia lina maana ya kuamua kabla.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno "kusudia" linaweza pia kutafsiriwa kama "kuamua kabla" au "kuamua mapema."
- Neno "uamuzi wa awali" linaweza kutafsiriwa kama "lililoamuliwa kabla" au "lililopangwa kabla ya wakati" au "lililoamuliwa mapema."
- Fasili kama "kukusudiwa kwetu" inaweza kutafsiriwa kama "uamuzi wa awali kwamba sisi" au "tayari kuamua mapema kwamba sisi."
- Kumbuka kwamba tafsiri ya neno hili inapaswa kutofautiana na tafsiri ya neno "kujua mapema"

(Tazama pia: kujua mapema)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wakorintho 2:6–7](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G43090

Kutengwa

Ufafanuzi:

Kumtupa au kumfukuza mtu au kitu inamaanisha kumlazimisha mtu huyo au kitu hicho kuondoka.

- Neno "kutupa" lina maana sawa na "kurusha." Kutupa wavy inamaanisha kurusha wavy ndani ya maji.
- Kwa maana ya kifigurative, "kutupa nje" au "kutupa mbali" mtu inaweza kumaanisha kumkataa mtu huyo na kumtuma mbali.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia nyingine za kutafsiri hii zinaweza kujumuisha, "kulazimisha kutoka" au "kutuma mbali" au "kuondoa."
- Kutoa "pepo" kunaweza kutafsiriwa kama "kusababisha pepo kuondoka" au "kuwafukuza pepo wabaya" au "kutoa pepo" au "kuamuru pepo kutoka nje."
- Kumfukuza mtu kutoka kwenye sinagogi au kanisa kunaweza kutafsiriwa kama "kuwafukuza" au "kuwatupa nje."

(Tazama pia: shetani, aliyepagawa na shetani, nyangi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 7:17-19](#)
- [Marko 3:13-16](#)
- [Marko 9:29](#)
- [Mathayo 7:21-23](#)
- [Mathayo 9:32-34](#)
- [Mathayo 12:24](#)
- [Mathayo 17:19-21](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1272, H1644, H1920, H3423, H7971, H7993, G15440

Kutesa

Ufafanuzi:

Neno "kutesa" linamaanisha kusababisha mtu apate mateso au maumivu. "Mateso" ni hali ya ugonjwa, huzuni ya kihisia, au janga lingine linalotokana na hali hiyo.

- Wakati mwingine, Mungu aliwatesa watu wake kwa magonjwa au matatizo mengine ili kuwafanya watubu dhambi zao na kumrudia.
- Mungu alileta mateso au tauni kwa watu wa Misri kwa sababu mfalme wao alikataa kumtii.
- Kuwa na "kuathirika na" kunamaanisha kupitia aina fulani ya dhiki, kama vile ugonjwa, mateso, au huzuni ya kihisia.
- Kwenye baadhi ya muktadha wa Agano la Kale, dhana ya "kujitesa" au "kutesa nafsi" inamaanisha kujizua kula chakula.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kumtesa mtu kunaweza kumaanisha "kusababisha mtu apate matatizo," "kusababisha mtu kuteseka," au "kusababisha mateso."
- Kifungu kama "kumtesa mtu na ukoma" kinaweza kutafsiriwa kama "kusababisha mtu apate ugonjwa wa ukoma."
- Wakati ugonjwa au janga linapotumwa "kuathiri" watu au wanyama, hii inaweza kutafsiriwa kama "kusababisha mateso kwao."
- Kulingana na muktadha, neno "mateso" linaweza kutafsiriwa kama "janga," "ugonjwa," "mateso," au "dhiki kali."
- Maneno "kuathiriwa na" yanaweza pia kutafsiriwa kama "kuugua" au "kupatwa na."

(Tazama pia: ukoma, tauni, mateso)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Wathesalonike 1:6](#)
- [Amosi 5:12](#)
- [Wakolosai 1:24](#)

Kutoka 22:22-24

- [Mwanzo 12:17-20](#)
- [Mwanzo 15:12-13](#)
- [Mwanzo 29:32](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H0205, H3013, H3905, H3906, H6031, H6039, H6040, H6041, H6862, H6869, H6887, H7451, H7489, G23460, G23470, G38040

Kutesa*Ufafanuzi:*

Maneno "kutesa" na "mateso" yanarejelea kuendelea kumtendea mtu au kundi fulani la watu kwa njia mbaya ambayo inawasababishia madhara.

- Mateso yanaweza kuwa dhidi ya mtu mmoja au watu wengi na kwa kawaida unahusisha mashambulizi ya mara kwa mara, ya kudumu.
- Waisraeli waliteswa na makundi mbalimbali ya watu waliowashambulia, kuwateka, na kuwaibia vitu.
- Watu mara nyingi huwatesa watu wengine ambao wana imani tofauti za kidini au ambao ni dhaifu.
- Viongozi wa kidini wa Kiyahudi walimtesa Yesu kwa sababu hawakupenda kile alichokuwa akifundisha.
- Baada ya Yesu kurudi mbinguni, viongozi wa kidini wa Kiyahudi na serikali ya Kirumi waliwatesa wafuasi wake.
- Neno "kutesa" linaweza pia kutafsiriwa kama "kuendelea kukandamiza" au "kutendea kwa ukali" au "kuendelea kutesndea vibaya."
- Njia za kutafsiri "mateso" zinaweza kujumuisha, "unyanyasaji mkali" au "ukandamizaji" au "kitendo cha kuumiza mara kwa mara"

(Tazama pia: Mkristo, kanisa, kandamiza, Rumi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 7:52](#)
- [Matendo 13:50](#)
- [Wagalatia 1:13-14](#)
- [Yohana 5:16-18](#)
- [Marko 10:30](#)
- [Mathayo 5:10](#)
- [Mathayo 5:43-45](#)
- [Mathayo 10:22](#)
- [Mathayo 13:20-21](#)
- [Wafilipi 3:6](#)

Mifano ya Historia ya Bible:

- **33:7** "Udongo wa mwamba ni mtu anayesikia neno la Mungu, Na kulikubali kwa furaha. Bali wakati anapokuta shida au mateso , anaepuka"
- **45:6** Siku hiyo watu wengi Katika Yerusalem walianza kuwatesa wafuasi wa Yesu, na wafuasi wali wakakimbilia na fasi nyingine.
- **46:2** Sauli alimsikia mtu akisema,"Sauli! Sauli! Kwa Nini unanitesa ?" Sauli akajibu, "Wewe, unani, Bwana?" YESU akajibu, "Mimi ni Yesu. Unayeniudhi!"
- **46:4** Ila Anania anasema, "Bwana nilisikia jinsi mtu huyu alivyowatesa waamini."

Neno Data:

- Strong's: H1814, H7291, H7852, G13750, G13760, G13770, G15590, G23470

Kuteua*Ufanuzi:*

Maneno "kuteua" na "kuteuliwa" yanahusu kuchagua mtu kutekeleza kazi au jukumu maalum.

- Kuteuliwa kunaweza pia kumaanisha kuchaguliwa kupokea kitu, kama vile "kuteuliwa kwa uzima wamilele." Kwamba watu waliteuliwa kwa uzima wa milele inamaanisha walichaguliwa kupokea uzima wa milele.
- Maneno "wakati uliowekwa" yanarejelea "wakati ulioteuliwa" au "wakati uliopangwa" na Mungu kwa jambo fulani kutokea.
- Neno "kuteua" linaweza pia kumaanisha "kuamuru" au "kumpa jukumu" mtu kufanya kitu.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia za kutafsiri "kuteua" zinaweza kujumuisha "chagua" au "weka" au "chagua rasmi" au "teua."
- Neno "kuteuliwa" linaweza kutafsiriwa kama "kupewa jukumu" au "kupangwa" au "kuchaguliwa mahsus."
- Fungu "kuteuliwa" linaweza pia kutafsiriwa kama "kuchaguliwa."

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Samweli 8:11](#)
- [Matendo 3:20](#)
- [Matendo 6:2](#)
- [Matendo 13:48](#)
- [Mwanzo 41:33–34](#)
- [Hesabu 3:9–10](#)

Data ya neno:

- Strong's: H0561, H0977, H2163, H2296, H2706, H2708, H2710, H3198, H3245, H3259, H3677, H3983, H4150, H4151, H4152, H4483, H4487, H4662, H5324, H5344, H5414, H5567, H5975, H6310, H6485, H6565, H6635, H6680, H6923, H6942, H6966, H7760, H7896, G03220, G06060, G12990, G13030, G19350, G25250, G27490, G42870, G42960, G43840, G49290, G50210, G50870

Kuteua mapema

Ufafanuzi:

Maneno "alijua kabla" na "maarifa ya awali" yanatokana na kitenzi "kujuua kabla," ambacho kinamaanisha kuwa na ufahamu wa kitu kabla hakijatokea.

- Mungu hana mipaka ya muda. Anajua kila kitu kilichotokea zamani, kinachotokea sasa, na kitakachotokea siku zijazo.
- Neno hili mara nyingi hutumiwa katika muktadha wa Mungu kujuua tayari ni nani atakayeokolewa kwa kumpokea Yesu kama Mwokozi.

Mapendeleko ya Tafsiri:

- Neno "alijua kabla" linawenza pia kutafsiriwa kama "alijua kabla," "alijua mapema," "alijua kabla ya wakati," au "tayari alijua."
- Neno "maarifa ya awali" linawenza kumaanisha "kujuua kabla," "kujuua mapema," "tayari kujuua," au "kujuua kabla ya wakati."

(Tazama pia: kujuua, kuamuliwa mapema)

Marejeleo ya Biblia:

- [Warumi 8:29](#)

[Warumi 11:2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G42670, G42680

Kuweka wakfu

Ufafanuzi:

Kuteua rasmi kunamaanisha kumteua mtu rasmi kwa kazi maalum au jukumu. Pia inamaanisha kutunga rasmi sheria au amri.

- Neno "kuweka wakfu" mara nyingi linahusu kuteua rasmi mtu kama kuhani, mhudumu, au rabi.
- Kwa mfano, Mungu alimteua Aroni na kizazi chake kuwa makuhani.
- Pia inaweza kumaanisha kuanzisha au kuimarisha kitu, kama vile sikukuu ya kidini au agano.
- Kulingana na muktadha, "kuweka wakfu" inaweza kutafsiriwa kama "kuweka" au "kuteua" au "kuamuru" au "kutunga sheria" au "kuanzisha."

(Tazama pia: amri, agano, amri, sheria, sheria, kuhani)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 12:31-32](#)
- [2 Samweli 17:13-14](#)
- [Kutoka 28:40-41](#)
- [Numbers 3:3](#)
- [Zaburi 111:7-9](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3245, H4390, H6186, H6213, H6680, H7760, H8239, G12990, G25250, G42700, G42820

Kuzaliwa mara ya pili

Ufafanuzi:

Neno "kuzaliwa mara ya pili" lilitumiwa kwanza na Yesu kuelezea maana ya Mungu kubadilisha mtu

kutoka kuwa amekufa kiroho hadi kuwa hai kiroho. Maneno "kuzaliwa na Mungu" na "kuzaliwa kwa Roho" pia yanarejelea mtu kupewa maisha mapya ya kiroho.

- Watu wote wanazaliwa wakiwa wamekufa kiroho na wanapewa "uzawa mpya" wanapomkubali Yesu Kristo kama Mwokozi wao.
- Wakati wa kuzaliwa upya kiroho, Roho Mtakatifu wa Mungu huanza kuishi ndani ya muumini mpya na kumpa nguvu ya kuzaa matunda mema ya kiroho katika maisha yake.
- Ni kazi ya Mungu kumfanya mtu azaliwe mara ya pili na kuwa mtoto wake.

Mapendelezo ya Tafsiri:

- Njia zingine za kutafsiri "kuzaliwa mara ya pili" zinaweza kujumuisha "kuzaliwa upya" au "kuzaliwa kiroho."
- Ni bora kutafsiri neno hili kihalisi na kutumia neno la kawaida katika lugha ambalo lingetumika kwa kuzaliwa.
- Neno "kuzaliwa upya" linaweza kutafsiriwa kama "kuzaliwa kiroho."
- Maneno "kuzaliwa na Mungu" yanaweza kutafsiriwa kama "kusababishwa na Mungu kuwa na maisha mapya kama mtoto mchanga" au "kupewa maisha mapya na Mungu."
- Vivyo hivyo, "kuzaliwa kwa Roho" inaweza kutafsiriwa kama "kupewa maisha mapya na Roho Mtakatifu" au "kuwezeshwa na Roho Mtakatifu kuwa mtoto wa Mungu" au "kusababishwa na Roho kuwa na maisha mapya kama mtoto mchanga."

(Tazama pia: Roho mtakatifu, okoa)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Yohana 3:9](#)
- [1 Petro 1:3](#)
- [1 Petro 1:23](#)
- [Yohana 3:4](#)
- [Yohana 3:7](#)
- [Tito 3:5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G03130, G05090, G10800, G38240

kuzimu

Ufafanuzi:

Maneno "kuzimu" (kwa Kiyunani) na "Sheoli" (kwa Kiebrania) ni majina sahihi ya mahali ambapo roho za watu waliokufa zingeenda baada ya kufa.

- Katika tamaduni hizi za kale, watu walifkiria mahali hapa kama makazi ya chini ya ardhi ambapo roho za watu waliokufa zilikuwepo katika hali ya kivuli, nusu fahamu.
- Ingawa maneno haya ni majina ya maeneo, katika Biblia mara nyingi yanamaanisha kitu sawa na "kifo" au "kaburi."
- Katika historia nyingi za kibiblia, "Sheoli" na "kuzimu" zinarejelea mahali pasipo na upendeleo ambapo wafu wote huenda kusubiri hukumu, wenyе haki na wasio haki. Hata hivyo, katika Agano Jipy, "kuzimu" huanza kuonekana kama mahali pa wasio haki pekee, tofauti na "upande wa Abrahamu" (Luka 16:22) au "paradiso" (Luka 23:43), ambayo inaelezea mahali pa wenyе haki.

Mapendekezo ya Tafsiri

- Maneno "Sheoli" na "kuzimu" yanaweza kutafsiriwa kwa njia mbalimbali, kulingana na muktadha. Baadhi ya uwezekano ni pamoja na: "mahali pa wafu," "mahali pa roho za wafu," "ulimwengu wa chini," "shimo," "kaburi," au "kifo."
- Baadhi ya tafsiri huhifadhi majina sahihi "Sheoli" na "kuzimu," kwa kuyakili ili yaendane na mifumo ya sauti ya lugha ya tafsiri. (Tazama: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana).
- Sentensi inaweza pia kuongezwa kwa kila neno ili kulielezea. Mifano ya kufanya hivi ni, "Sheoli, mahali ambapo watu waliokufa wako" na "kuzimu, mahali pa kifo."

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Visivyojulikana)

(Tazama pia: kifo, mbingu, jehanamu, kaburi)

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 2:31](#)
- [Mwanzo 44:29](#)
- [Yona 2:2](#)
- [Luka 10:15](#)
- [Luka 16:23](#)
- [Mathayo 11:23](#)
- [Mathayo 16:18](#)
- [Ufunuo 1:18](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H7585, G00860

Kuzingira

Maelezo:

"Kuzingirwa" hutokea wakati jeshi linaloshambulia linapozunguka mji na kuuzuia usipokee vifaa vyovoyote vyaa chakula na maji. "Kuzingira" mji au kuuweka "chini ya mzingiro" kunamaanisha kuushambulia kwa kutumia mbinu ya mzingiro.

- Wakati Wababeli walipokuja kushambulia Israeli, walitumia mbinu ya kuzingira Yerusalem ili kudhoofisha watu waliokuwa ndani ya mji.
- Mara nyingi, wakati wa kuzingirwa, miteremko ya udongo hujengwa polepole ili kuruhusu jeshi linaloshambulia kuvuka kuta za jiji na kuvamia jiji.
- Kuvamia mji kunaweza pia kuelezwu kama "kuweka mzingiro" au "kufanya mzingiro" juu yake.
- Neno "kuzingirwa" lina maana sawa na usemi "chini ya kuzingirwa." Maneno haya yote mawili yanaelezea jiji ambalo jeshi la adui limezunguka na kulizingira.

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 20:1](#)
- [1 Wafalme 20:1-3](#)
- [1 Samweli 11:1-2](#)

[Yeremia 33:4](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H4692, H4693, H5341, H5437, H5564, H6693, H6696, H6887